

İRİNE ASATİANI
LAZURİ TEKSTEPE
I. XOPURİ KİLOKAVİ

SARPI (1946 žana)

1

Şilyaçoşvitootxoşi muharebes ma muhaciri gamapti. Turkiakele vigzali. Uküle upareli, ugiare kodobskidi. Uküle ar demirçis yanişa komepti. Demirçis vužvi ki: “ma si maaşite kamamiqoni!” “kamagiqonop”-ya, mižu. Demirçik mižu ki ma: “si noşkeri oçu giçkini?-ya, mižu. Mati vužvi: “komiçkin”-ma vužvi. “Ar girini miqonun do komegça” mižu. Germas noşkeri doçvi do aya giriniten komuği”-ya, mižu. Girini gožavuqoni do germaşa vigzali. Germas domilumcu. Aži onciruş şeyi bgorup. Onciruş şeyi kobžiri çimenepunas. Aži mžkupis girini mekiruşeni bgorup. Ar kazuği kobžiri. Ek komevoķiri girini. Megerem kazuği var řeren. İya řeren, deve canřeren. Deveşi irei kazuği miçkiřu do girini komevoķiri. Mati vidi do kodovinciri. Çumani meptişi, deve iseleren do girini kogužikederen meķireli. Girini doxožkeren. Aži demirçişen maşkurinu. Ekolen vimři. Bařka yerişa vimři do gzas mevuluşküle, ar koçis girini mejuleren. Ma mižu ki: “ar komemişveli!” Gepti do girinis tis muk geaknu do ma küdelis kogevaķni. Aži moizduşküle, küdeli komeçķodu. Koçik miquru. Ma vimři ekolen. Xolo domimžķupu. Mžkupis komepti ar oxorişa. Oxoris nekñas mevukanki. Nekña hagominžķu. Kamamiqones oxoris. Em oxoriş bereti ķurbetis řu. Para mogapuşa ulvan. Çkimda nangapinu beremuşişa. Edo “bereçkimi”-ya do kodolumakiřes, giariti komçes. Megerem iya, küdeli na meřçķvidi, girinişi manceş oxori řeren. Kodomoncires ma iya oxoris. Oxorişa domicoxes. “Pucişi geni kamemiçķiri”-ya. Mati baķişa gepti do mžkupis, geni-ma do, puci kameoçķiri. Ar çkva gexteşi, puci kameoçķirelere. “Puci niçķireřui”-ya mižves ma do qures. “Tekšem bere çkimi komoxtu-ya, puci noçķiras, zara va ren!” Yepti do odas kodovinciri. Mžkupis küdeli na meřçķvidi, girinişi mance komoxtu. Oxoris quraps em koçik. “Ar koçik girinis küdeli kamemiçķvidu”-ya. Užves ki: “mo qurap”. Bere çkimi komoxtu do cans. Geni mioçķirapaminřes, hama puci konaçķiru, zara va ren!” Koçik tku ki: “iya bere çkini va ren.” İya, girinis küdeli na memiçķvidu, iya koçi ren do puciti memiçķires”. Ena ğarğalapan, ma vusimin odaşen. Koçik arguni ezdu do çkimdeķele oqviluşeni mulun odaķele. Mati eviseli do pencere kagomžķi. Acele oxorcaş řarvali kogoiķiri do pencereşen pžxonři. Ma başluği miçkiřu mžkupis. Ekolen vimři. Miti na mimagařu “merheba ķurta!” mižumerřes. Ma “ķurta mot mižumelan” ptkvi. Tis govizķedişi, ķurta řu. Movižķi do vistoli. Ekolen xolo vidi, vidi. Xolo domimžķupu. Ar bagenişa komepti. Bageniş jin kepti. Bagenis dido ķarvani řu. Ar didi ķarvaniş doloxe kodovinciri. Seri xirsuzepe komoxtes, ķarvanis gožķedes: “ak topuri va ren”-ya, tkves. Xolo majura ķarvanis gožķedes. “Akti topuri va ren”-ya, tkves. Ma na bcanři ķarvanis gožķedes. Ma na bcanřişeni, ķarvani monķa řu. “Ak dido topuri ren”-ya, tkves. Kařulas komuiķides ķarvani. Ma doloxe vore, memiqonopan. Ma lemři miğuřu. Koçis kařulas lemři miožigi. Koçik tku ki “buřķucik gemaķibinu”-ya. Lemři mežiguten ķarvani va meřkoçu, buřķuci ren uçķiřu. Ķarvaniş doloxe doviquri. Koçik ķarvani meřkoçu. Dido gemtumani yeri řu. Ķarvani ingimonu. Ma doloxe mişaxuneri, ar ğalis kododgitu. Kamuşapti. Ķarvanis mteli hogoincaxi. Ekolen yeviseli do topaleri-topaleri, biga bažgeri-bažgeri xolo žoxleneri yeri çkimişa vigzali. Ugiare, upareli razi doviqvi.

Muhamed Naraķiže, 25.VII.1946

2

Çxoroşvitootxo muharebes ařot, akonaşi muharebe iqu. Muhaciri kagamaptit çkin. Ma ayri kodopskidi. Vigzali Turkiaş doloxe, muhaciri vigzali. Cebes para va miğun hiç. Ar demirçişa komepti. “Mžika skaniķala moçalişapi do mžika mçķidiş para dořa”. “Ķai iqven!”-ya mižu.

Kamamiqonu, mižu ki: “ar girini miqonun-ya. Aya mekça-ya do idi-ya, girinite ar noşkeri momiği!”-ya. Noşkeri-Lazuri, Turkuli komuri. Mati girinite gzas kogebdgiti. Vidi, vidi, vidi, domimžkupu. Ar duzi yeri fu, ak kodovincirap, ptkvi. Girini viqoni do kaşis kamevoķiri, ca moķvateris. Megerem iya kaşı var řeren. Deve řeren, deve canřeren. Mati kodovinciri. Dotanu. Aži girinişa mevulur, mevožkaminon. Girini kogužıkideren. Megerem iya kaşı va řeren. Deve řeren. Deve na seri iselu, girini kogožıkidu do doxrožku. Ma maşkurinu do vimti ekole. Vimtişkule, girini mijoleren. “Moxti, memişveli do kişaviqonat gzas”-ya mižu koçık. “Kai iqven”-ma vuži. Kodolobtirit. Koçık tis kogeaknu. Ma ķudelis kogevaķni. Movizditşi, ķudeli kameçķodu. Koçık: “dogpila”-ya do vimti. Vimti, vidi, vidi gzas, domilumcu. Ar oxorişa komepti. “Amseri kodomocirit!”-ma, vuži. “Kai iqven”-ya do kodomociru. Megerem iya koçişi oxori řeren. Seri komoxtu koçi. “Ar berek-ya giriniş ķudeli kamemiçķvidu. Pilaminfu do imfu”. Ma vusimin odaşen. Pencereşen pžxonfi do vimti. Vimti ama mžkupis mani-mani dolokunepe doloikunap. Oxorcaş şavali tis kogoiķileren, başluği miçķifu. Ekolenti vimti. Ar řaves mileti xeřu, çai şupan. Çaixanas kamapti. Selami mepçi. Aži ma: “şavali merheba, şavali merheba” mižumelan. Ar çkva mendapžķedişi, şavali gomoķirs. Ekolenti vimti. Xolo domimžkupu. Ar bageni kobžiri gzas. Bagenis epti do řarvanepes geobģu. Arteği řarvaniş doloxe komeşapti do kodovinciri. Seri xirsuzepe komoxtes. řarvani nixirasunonan. Arteğis gožķedes, çorçi ren-ya, tkves, mutu va ren-ya do: majuras na gožķedes, xolo çorçi ren-ya, tkves. Ma na meşabxedi řarvanis gožķedes. “Aya monka ren. Topuri yopşa ren”-ya tkves. řarvani řapulas komuiķides. Nulvan. Ma doloxe meşapşer. řarvanişe xe gamaviği do řapulas lemşi mevožigi koçis. Koçık “buřķuci-ya gemaķibinu”-ya, uçkin. Aži opsimu unfu koçis. Doloxe diben žķari. Topuri diben-ya do loķupan žķari. Xolo mutu va iqu. Doloxendon zori doviquri. řarvanişi mancek, gemotxozun-ya, uçkinan. řarvani meřķoçes, yamaşi yeris meřķoçes. řarvani ingimonu. Ğalis kododgiti. Mtel kagoidižxiri. Banižas kodovinciri do muharebeti diçodu.

Muhamed Naraķiže, 27.II.1968

3

Lazepeşen ar koçi řeren. Kai, didi oxori uģuřeren. Seri zori qureleren ki: “oxori domaçu!”-ya do koçepe unķařerenan. Va açveren do mžudi tkveren. Ukule, xolo hepei vaxtişkule, xolo “domaçu!” do xolo qureleren. Xolo komexterenan koçepe. Xolo mžudi řeren. Masumanis oxori mtini daçveren. Xolo qurelerenşkule, miti va moxteren, mžudela ren-ya do. Ar çkva çumani mindažķedesşi, mtini diçveren oxori. Užveren koçepe: “mot va moxtit?”. “Si mžudi na zořonfi, mžudi ren-ya do, va moptit”-ya, koçepek. Koçikti mu qvas aži. Ar çuvalis iya oxoriş noşkeri kodolobģu. Ar altuniti çuvalis kodolodu. Dukanepes mindiģu. Ar dukanis aya çuvali nuşkvu. Muk goxtimuşa igzalu. Ar çkva dukaniş komoxtu. Dukancis užu ki: “çuvali çkimi komomçi!”-ya. “Aya çkimi çuvali va ren-ya užu dukancis. Aya noşkeri ren. Çkimi çuvalis para fu”. Dukancik: “noşkeri fu”-ya užu. Aya koçık, “para fu”-ya užumers. Antepe ašo oķobunanşkule, ar hukumetiş koçi komoxtu. Juriti koçopu do hakimişa mindiqonu. Hakimik užu ki: “mot oķobut?”-ya. Koçık užu ki: “ma çuvalite dukancis para mevuşķvereři”. “Kai” užu hakimik. Aži hakimik dukancis užu ki: “mot va meçap amus para?”-ya. Dukancik užu ki: “para va řfu, noşkeri fu”-ya. Em Koçık: “para fu”-ya, amuk: “noşkeri fu”-ya. Hakimik tku ki: “çuvali movuktat-ya, para fu egere na-ya, arteğiti na diqven”-ya. Mukteşkule, arteği altuni korřeren. Em vaxtis dukancis užveren ki hakimik: “am koçis para komeçi” Dukancikti ar çuvali altuni yopşu do komeçu. Koçi çuvali mujaķideri koyişa meheleşa igzalu. Koçepek užves ki: “ekonaşi aķo para so žiri-ya užves. “Oxorişi noşkeri viği do gamapçi”-ya. Koçepek tkves, na: “aķo para noşkerik ikipşkule çkinti oxorepe dořçvat do noşkeri gamapçat!” Mteliti

oxori doçverenən. Noşkeri dukanepəşə mindiğerenən. Mitik va eçoperen. İya Koçik: “çkin mu moğodes, oxorepe domoçvapes, iya koçi dopilat!”. Mteli birdem ides do iya koçi koçopes. Ar İurvas kodoloxunes. Turvas ti konuķires. İqones do ar didi Ʒķariş xincis kogejedves, Ʒķaris doloŧkoçasunonan. Tkves ki: “vidat do ar giari koççķomat!” Giarişə na ides, İurvas koçik quraps: “ma patişahiş Ʒulani momçapan do va minon”-ya do quraps. İya Ʒķariş yanisti ar mçxuriş çobani ren, emuk koşignu. Çobani komoxtu koçişə: “mot qurap?”-ya uƷu. “Patişahiş Ʒulani momçapan do va minon-ya do pçurap”-ya. Çobanik uƷu ki: “patişahiş Ʒulani ma minon, si İurvas kagamaxti do ma dolopxeda”. Koçik kagamaxteren do çobani kodoloxeŧu. Çobanik: “patişahiş Ʒulani ma minon”-ya. İya koçiti çobanişi yanişə igzaleren giarişeni. İya Koçepek komoxtes iya İurva yezdes o didi Ʒķaris duluŧales. İya Koçepek: “aƷi iya dovoşkvidit!”-ya do meheleşə igzales. Ar çkva iya koçik meheleşə mçxurepe uçumes. “Si dogoşkvidit do mçxuri so žiri”-ya, uƷves. Koçikti uƷu ki: “ma çita Ʒķaris dolomŧkoçit do çita mçxuri moiqoni, didi Ʒķaris dolomŧkoçatitko na, dido mçxuri moiqonaminŧu”. “Mtini zoŧoni”-ya? uƷves. “Ho mtini, didi mçxuri ren”-ya. Koçepek tkves ki: “çkinti Ʒķarişə pƷxonŧat do dido mçxuri gamaiqonat!” Ar xçinik tkveren ki: “Ʒoxle ma xvala dolopƷxonŧa, mçxuri ren-ya, ma xe dogivalapt”. Xçini Ʒxonŧeren Ʒķarişə. Xçini işkvideŧuşi, xe onķanu. “Moxtit-ya, momişletinit”-ya. Xçinik xe na unķanu, Koçepe mçxuri ren-ya do mteli Ʒxonŧes Ʒķarişə. Mteli dişkvides. İya koçi xvala doskidu. Mçxuri do puci em koçis mteli kodoskidu. Diçodu! Mumamed Çakiroğli, jureneçdovitoxut Ʒaneri.

Muhamed Naraķiže, 27.VII.1946

4

Patişahi İeren Sultan Selimi. Muharebe xveneri moxteren Lazistanişə. Lazepes uƷveren ki: “tkvan Muslimani iqvaginionan”. Mi na Muslimani iqu, Lazistanis kodoskidu. Mi na Muslimani va iqu, imŧu Gurcistanişə. Gurcistanis oxorepe na doqves, em yerepes hogedves Megrelistani. Megrelepe çkini Lazişen xtimeri Koçepe renan. Ar cuma Megreli hodoskopu. Ar cuma Muslimani diqu do Lazi hodoskopu. Lazepe do Megrelepe ar voret. Hemşilepeti Ʒoxle Ermeni İerenan. Uķuleti zorite Muslimani doqves do coxo hogedves Hemşili. Çkin miçkinan, baba çkimi do pəpulepe mižumerŧes, emuşeni çkini ķebile Naraķia rİeren. Abduloğli-Çikvani, Memişoğli-Dodoloğli-Doliže, Bataloğli-Paŧaria. Limanis Naraķia aƷiti ren. Çakir, Şakir-Çağana. Çağana koçi rİeren do Çakiroğli.

Muhamed Naraķiže, 4.VIII.1946

5

Yonuzoğli Xasan Begişi da, Turkişi patişahiş oxorca, Kemalpaşəşi. Xasan Begiti da muşişə Polişə idu. Da muşi patişahiş oxorca na İu, va žiru. Uķule çita pencereşen da muşi kožiru do da muşik meçu cuma muşis baxçişə. Oxorcaşi nana Çerkezi rİu, muk Lazi rİu. Baba muşi cuma uķule diqu begi. Muşi, Xasan Begişi, berepe: Şukri, beri Limanis renan, helbet. Xasan Begis ma viçinopŧi.

Muhamed Naraķiže, 26.VII.1946

6

Kemberburuni sinori ren Çanişi. Rizes Çani uƷumelan. Çaniş uķule Turki ren. Sarpi, Sumcuma (Xemşilepe skidunan), Noğedi/Maķriali (çita şeheri), Limani, Azlağa/Abuisla (çita şeheri), Xopa-Bucaği, Xope/Xopa (şeheri), Sundura, Kise/Kisa (çita şeheri), Pironti (şeheri), Boğula,

Arhave (orta şeheri), Kapise, Konñive, Moʒxora (çifta şeheri), Toroʒi, Abu, Viʒe (orta şeheri), Meķiskiri, Oce, Ğere, Arfaşeni (orta şeheri), Mcve Trabuzani, Bulefi, Atine (didi şeheri), Larozi, Kalecuĝi, Veneĝi, Zeleĝi, Kemberburuni. Entepe zoĝaþicis ren. Xemşilepe germapes renan. Lazistanis didi şeherepe va renan. “Mesçeçko”-epe renan. Trabizunñi ren, mara Lazi va ren. Borçxa Çoroxişi jin ren. Çxalaş jin Lazistani va ren. Acara miletis steri Gurcepe renan. Lazistaniş begepe: Haci Şahinoĝli Ahmed Begi. Viʒes ren. Cumalepeti uqoun. Atinas Lazepesi aĝape: Baʒaoĝli, Baltaoĝli. Maķrialis: Zvambaia. Apxaziaşen monoxtime zamanis. Aʒi Lazi ren. Xopas paşa ren. Paşa Lazi ren, Mameoĝlepe renan, zenginepe, begepe. Xacali paşa, Karaxasanoĝli do Axmed Begi, entepe turcaoba ikipan.

Aişe Naraķiže, 20.VII.1946

7

Meleni Sarpis onñulepe, brinci, lazufi ren. Meleni Sarpiş dixape: Raķani, Kiliseş ocaĝi (sirti), Neferluĝi (didi sirti, neferi ikipan), Cgiola (dixa), Paþati (moleni sirti), Ğarva (tude duzepe renan), Eskavati (mʒika ʒale), Ğeçea (zoĝaþici ren), Cevzdibi Turçe ren, Lazçe kaķaliş qona. Ğardidi dixi ren. Koprici Noĝediş jilendo ren. Noĝedi Lazuri ren, Maķriali Turçe ren. Ekolendo Limani, ekole Azlaĝa, ekolen Xopa, Kisa, Pironti, Arhave, Viʒe, Arfaşeni, Abu, Toroʒi, Atine. Mteli Lazepi renan, Atineşa Lazi ren. Atineşkule Turkuli ĝarĝalapan. Çkinisteri teli Lazuri va ĝarĝalapan. Bazi-bazi başkatuli ren. Gulakteri ĝarĝalapan. Rizes Turçe ĝarĝalapan. Goniasteri çifta duzi uĝun Arhaves. Viʒe muço Sarpisteri. Xopati muço Sarpiş biçumi (noĝa) ren, Pirontiti. Arfaşenis uĝun kaķi duzepe. Atinasti. Noĝediti duzi ren. Xopa şeheri ren. Noĝedi çifta kalaki. Viʒeti şeheri ren, Atinati, Batumisteri var, çifta-çifta. Lazistanis hiç miti va ren. Xvala Xopas do Noĝedis koren Xemşilepe. Xemşilepe ʒale-ʒale va ren, germapes renan. Mitxani zengini ren, Xopas dukani uĝun. Ma mixtimun Unyeşa.

Xañice Naraķiže, 28.VII.1946

8

Ayrani pçaxup. Yaĝi gamaxtasunon. Uķule giaris uķatep. Eşo imxor, makvali geťaĝanup. Qvali geťaĝanup. Edo, mutu var.

Aişe Naraķiže, 28.VIII.1966

9

Ar xçini do ar badi şerenan. “Dotanu”-ya, uķiřerenan, mskibuşa igzalu xçini. Çinķape şerenan ek. Çinķaş ķulani şabuni şeren. Çinķasti ķulani aqveşu. Xçinik mskibuş xaros dolobĝařtu mkiri. Çinķaş nanak kayextu jin. “Ķulani çķimi şabuni ren do bere domiķai-ya, çami domixveni!”-ya. Mextu do korbas xe usu do antepok, diķau-ya do para meçes. Amus geoqvapes noşkeri do kodobĝu. Çinķa mextu do kayezdu iya para. Oxorişa mextuşi ořķapu kaguiřķu. Noşkeri uķiřeren do hodobĝu. Jur tane-ya. Koduskideren ořķapus. Ořķapu gořķuřes. Melu, para şeren. “Kaebzda”-ya, mextu çinķak kayezdereşu.

Aişe Naraķiže, 27.II.1968

10

Baditi xolo mextuşķule, çinķapek xoronaştes. “Kaşulas momaķidi”-ya. “Mogaķida”-ya. Entepok: “yaķaķidi, yaķaķida!”. Badik uşveren ki: “kaķida”-ya. mogaķida!”-ya. “Aʒi

vibirat!”-ya, çinkak užu. Badik užu ki: “ma vibira!”-ya. Badis dido coğorepe uqounferen. Coğorepes badik oxoriş yanişa koniqonu. Antepes mu uçkinan! “Pxoronapt”-ya uçkinan. Oxorişa koniqonu. Coğorepes: “hai, hai!” do ucoxu. Coğorepekti lales. Aşkurines, mažkes kăpulas do imtes mağara mutepeşişa.

Aişe Naraķize, 27.II.1968

11

Berepe oķoxtes do bureği ikipan. Ama bureğis na cumu iķaten, va uçkinan. Aži: “ptkvat-ya, mis pķitxat?”-ya. Arteği kulanik užu: “ma-ya dadis pķitxaminon-ya. “Muçoşi iķitxaginon?”-ya. “Ma dopķitxup”. Aži iya xçinis oğarğalaps em kulanik: “Allaise, dadi, ucumeli bureğisteri muço ġarğalap!”. “Kulani, mu zořon, bureği ucumeli iqveni?”. “Dopķitxi ucumeli bureği va iqveřeren!”. Do doqves bureği. Xçinapes votkvapapfit. İya didi ren, ma va miçkin. Žoxle miçkiřu.

Aişe Naraķize, 27.II.1968

12

Ar tane patiřahi do patiřahiři bere korřeren. Edo na iya patiřahi ideren, ideren do ar badi konageren. İya padiřahik na badis uřveren ki: “gverdi yeriřa ma miqoni-ya do gverdi yeriřa si giqona”-ya. Ar çafali gza (jur gza) konagerenan. Padiřahik na keři kaķořaxeren do iya badis uřveren ki: “si aya gzařkele idi, ma aya gzařkele do ar-ar tane akardaři komimagenan!” İderenan, iderenan do xolo birdem kuķvagerenan. Badiř oxori na konagerenan. İya padiřahi na oxoriři jimokařen miķileren. Badi oxorişa kamaxtu. Badis kulani muřik uřveren: “iya koçi mi řu?”-ya. “Hayt”-ya, sersemi mitxani řu-ya. Ma-ya, badi koçik iya mumakideřu-ya do mumaqoneřu-ya. Ondi, gverdi yeriřa si miqoni-ya, gverdi yeriřa ma-ya. Xoloti vidit, vidit-ya do ar çafali gza komemages-ya. Ar biga ma momçu do ar biga muk kodikaçu. Edo mižu ki-ya “ar-ar akardaři komemagenan”-ya. Ukule xolo vidit, vidit-ya do birdem koķovigit-ya, mutu-ya akardaři va memages-ya. Xoloti-ya vidit, vidit, birdem kurumi komemages-ya. Kurumi mimagesři-ya, “aya tkvani va ren-ya, bařkaři ren-ya”. “Oo, baba-ya, iya mtini gižu çkva”-ya. “O muřeni-ya, muřeni mtini miřvu”-ya. “İya kurumi çkin va pçķomaminonan, gamapçaminonan do emuřeni. İya kăpulas momikidi, va gižu-ya. Gverdi yeriřa si ġarğali, gverdi yeriřa ma bğarğala gižu-ya. Bigati akardařobařeni mekçu-ya. Baba-ya, maniřa unkařu do komuqoni-ya iya koçi!”-ya. İya koçi ideren, komuqoneren patiřahiři bere. İya kulani muři na, patiřahis komeçu, korbas diqveren. Ukule iya patiřahik oxorca muřis nuska komeçeren. “Bere na iqvas-ya, iya kodoloķidi-ya! Ma-ya ķurbetiřa na mevulu-ya, ordo va mopti na, ena irdas, iya nuska doloķidi do komoçkvi çkimda-ya. İya nuskaten viçinaminon”-ya. İya bere dirdu. Kořele uřumelan-ya. “Nana-ya paři buři gomançelu-ya. Ar buři komçi!”-ya. Buři kamudveren iya beres. Uřveren ki nana muřis iya berek: “ma-ya kořele-ya mot miřumelan?”-ya. Nana muřikti va uřveren. Nana muřis zori ġiaķibineren do otkvaperen. “Baba çkimi so ren?”-ya. Ukule nanak uřveren ki: “baba skani ķurbetis ren-ya. Aya nuska doloķidi do çkimda moçkvi-ya, mižu”. Beres kodoloķideren nana muřik iya nuska. Ar çkva uřkiri komeçeren. “Ena megagas koçis, uřkiri mteli komeçi-ya. Gverdi megiçķiru, megçu na, ukuiķatit do idit! Mteli muk koçķomu na, guikti!”-ya. Mteli muk koçķomuři, bereti guiktu em vaxtis. Komoxtu nana muřiřa. “Nana-ya, va momçu uřkiri do muk koçķomu”-ya. İya badi kose badi řeren. Nana muřik xolo komeçu uřkiri do xolo igzaleren. Xolo konagu iya koçi, xolo komeçu, xolo va idu do guiktu. Uřkiri xolo komeçu do igzalu. Xolo konagu iya koçi do uřkiri komeçu. Xolo koçķomu iya uřkiri do koçik koçķomu xolo. Koçķomuři, va guiktu bere do igzalu baba

muşiša. Ar derini kui konageren. Kuis doložkederenši aya kose na iya beres nuntxeren. Berek użveren ki “keşamiqoni!”-ya. “Baba skanis użvi ki-ya çkimişeni-ya użvi, ki-ya. Aya bere ren”-ya. İya kosekti kişiqoneren do ulvan. İya kose žoxle řeren. Aži iderenan, iderenan, iya baba muşiša komextes. Baba muşis onçgore aqven. Do iya bere na, paşişahiş oxoriķala kodoxederen. İya berek na baba muşis użveren ki: “baba-ya. çenge na ibğessteri peşkiri-ya iya beres komovoğapat”-ya. İya bere oçkveren do derini kuiķala kodoxederen. Tudeti divi dolocanřeren. Divisti toli kori uğuřeren. Şkvit tane bere uqounřeren. Çamişa oçkveren. Paşişahiş berek na imgareleren, çelamure diviş tolis geaşařeren. Toli kagonžķeren (dvaķaeleren). İžižkederenši, ar bere gilaxen. “Muşeni imgar”-ya, divik użveren iya beres. “İya dido çetini şeyi ren”-ya. Divikti użveren ki: “mižvi do ma-ya dogixvenup”-ya. Berekti dużveren. “Emedeni na ibğen steri-ya, şeyi bgorup”-ya. Divikti, berepe muşi na moxteren, komoğaperen, emedeni na ibğen şeyi. Komuğerenan berepe muşik do igzaleren, iya koçi na, paşişahiş oxorişa. Komeçeren peşkiri, emedeni na ibğapssteri. “Baba-ya, emedeni na iķidensteri, şeyi komovoğapat-ya. Edo-ya oxori dopķidat!”-ya. Bereti ideren do xoloti komeçerenan divik. Edo xoloti komuğeren. “Aži, emedeni na ti na ibğensteri, şeyi komovoğapt!”-ya. Bere divişa xolo igzaleren. “İya fazla dido çetini şeyi ren”-ya. Divepek kişaxterenan, iya bere gužincğonerenan. İřerenanşı na, ar didi dimçķu gzas konagerenan. İya bere kezderen do jilendon kiladveren. İya berek na użveren ki: “muşeni ilamdvi?”-ya. “Dizer-ya do emuşeni ilagdvi”-ya. Dimçķuk řiki muşi nižķeren do iya beres komeçeren. Divepeti geride muşi nulvan. Çxomik na patkalapřeren do gzas žirřeren. Ezderen do jilendon kiladveren. Ar çkva paşişahişi ķulani řeren. Divepek na jilendo kvaepe istomeřerenan, iya bere na caşi tude řeren. Caşi jin na ķvinçiş motape yovas řeren. Ajliari žižila çaşa iřerenşi, yuzdiřerenşi. İya berek na geķo astoleren do ajliari žižila doqvileren. İya ķvinçepeş nana komoxteren. “Nana-ya ar tane žižila steri mutxani iřu-ya do pçķomasunřes”-ya. Do iya koçişeni uçkiřeren do motak użveren ki: “iya koçi va ren-ya, iya ajliari žižila řu”-ya. İya koçi canřeren mçxopa yanis. Kvinçiş nanak gexteren iya koçişa. Msvaten serini uxvenupřeren. Koçi kagoķużxeren. Msva muşi iližķeren do koçiş cebes koduludveren. “Mutu na zori giğuşas-ya, sađi xeş guris kogodvi-ya, ma yani skanişa komuvulur”-ya. İya koçik na iřeren paşişahiş ķulanişa. Komexteren do użveren ki iya paşişaiş ķulanik: “brincis-ya kurumi uxuktun-ya do domiżxuni-ya do goqup”-ya. Dimçķuşi řiki na sađi xeş guris gidveren do ar suri dimçķupe igzalerenan. “Ar çkva”-ya babas-ya mažķindi-ya zoğas-ya dululereřu do eşamiđi do goqup”-ya. Çxomişi keržela xeş guris gidveren do çxomi keçķinderen. Çxomi ideren do dunya guileren zoğas do mžķindi va aźireren. Komoxteren koçişa. Çxomik użveren ki “va mažiren”-ya. Koçis paři aźoneren. “Var, var-ya, ar yeri kodomoskidu”-ya do çxomi iderenşi, çita çxomepe isterřerenan. Guşaçķideren do kezderen iya mažķindi do koçis komeçeren. Kulanis komeçeren iya mažķindi. “Ar çkva-ya mzemze žķari komuđi-ya do goqup”-ya. İşeleren do ķvinçiş msva xes kogedveren. Kvinçi komoxteren. “Mzemze žķari momiđi!”-ya. Użveren iya ķvinçis. Kvinçis mzemze žķari komuğeren do koçis komeçeren. İya ķulanis komeçeren koçikti. İya paşişahiş ķulaniti oxorca muşi diqveren. Edo iya paşişahiş oxorişa komoxteren. Koçi canřeren. İya kose na amaxteren do iya koçis na arguni geocineren. Emedeni xoloti mzemze žķari konoberen. Koçi disağeren. İya paşişahis na dava oğodaps: “bere skani muşeni va uçkin?”-ya. “Xoş-ya użvereři-ya oxorca skanis-ya nuska-ya dolokidi-ya użvereři-ya. Koses na gožkederenşi, nuska va dolobun. Bere muşis gožkederenşi, nuska dolobun. İçineren bere muşi do dolvakıřeren. Koses geocineren arguni. Diçodu.

Pitneti Naraķize, 27.VII.1946

Xoca do oxorca muşi korferen. Oxorca muşik użumerferen. “Neķna kamozd!”-ya. Badik użumerferen ki: “si mozd!”-ya. Tkverenan ki: “namutxanik-ya nena işemağen-ya, ha emuk mozdusunon”-ya. Oxoriti gzaşi yanis řeren. Ar tane ķoçi gzas giliřeren. İya oxorişa kamaxteren. Giari koçķmeren, xorżi imxořerenan. Xocas na xorżiş qvili kodoloskideren qalis, çoğori amaxteren do qvilis geaķneren do gamatirupřeren neķnaşe xoca. Oxorca muşik użveren ki: “ażi kagamaxtişi-ya, si kamozd!”-ya. Xocak użveren ki: “si nena eşiği-ya do ażi si mozdaginon-ya. Neķna oxorcak xolo komozderen. Aya Mustavak miżu. Xoca Nusrediniş ketabi uğūřeren do igureleren do miżu. Pitneti Çakiroğili. Vit žaneri.

Pitneti Naraķiže, 28.VII.1946

14 Deli Memefi do deli ķadi

Megerem ar badi korferen. Edo sum bere uqounřeren. Berepek na baba muşis hiç va qorořřerenan. Do iya badi na, ideren do ar ķoçi konageren. Użveren ki “berepek-ya hiç va mqoropan-ya do mu řa”-ya. İya ķoçik użveren ki: “odas-ya ar tane kupi dodvi-ya do řalaxi kodolobği-ya do bere skanis użvi ki-ya, tkvan-ya kupis altuni dolożin-ya imżudeli!”-ya. İya badikti użveren ki: “ho, ho”-ya. İderen oxorişa. Badik řalaxi kodolobğeren do keladveen. Badik na, hen didi beres ducoxeren. Użveren ki, kupis altuni dolożin-ya do. Ma na bğura ha em vaxtis-ya, ķai możķedit-ya. Ortani beres ducoxeren. “Kupis-ya altuni dolożin-ya do skani řas”-ya. Hen çita beres ducoxeren: “odas-ya kupi eladgin-ya do skani řas!”-ya. Badi doğureleren. Berepek xeşi jin guiqonopan. Badi kodoxverenan. Berepe içikonerenan. Arik ma miżu zořons, majuranik ma-ya. İçikoneřerenanşi, pařisahik komoxteren. Hen didik tkveren ki: “babak-ya ma miżu”. Pařisahik na toli, çxvindis komuiķireleren. Pařisahik kupis możķeren. Pařisaik xe doloçeren. Megerem řalaxi řeren.

Pitneti Naraķiže, 18.VII. 1946

15

Çumanişi kagořķużxi do keviseli. Kodolovikuni forķape, kagamapti odaşe do nunķu-řici viboni, toma vitxozi. Giari pçķkomi. Ukule angepe pkosi. Ażi berepe komulunan do dadalepeşi visterat babařoni. Xolo visterat yasioni, mtutişi. Limcişikele oxorişa movulurt do giari vimxort. Ukule xolo oxoris vistert. Seri vincirt.

Pitneti Naraķiže, 18.VII. 1946

16

Nuriyeşi hekaye

Teren, va řeren, ar divi korferen. Mileti žķarişa va oçkumeřeren. İlla ar dğas ar ķulani meçaginřeren, žķarişa goçkumeřern. Ukule, ar dğas ar ķulani mgarineri-mgarineri nulun. Ukule, sum cuma konagerenan. “Si mot imgar?”-ya, ķulanis użverenan. “Emuşeni vimgar ki, andğa ma divis memçasinonan”. “So ren-ya divi?”-ya. İya sum cumak użveren: “arteri yeris, ķuis doloxen”. “Si mo imgar. Çkin vulut emuşa do dořilupt”. Aya sum cuma ek igzalerenan ķuişa. Hen didi cumak tkveren ki: “ma toķite gevulu do tkvan toķiş qucis geaķnit-ya! Şuri memadvassı, doviqur do geri keşamiqonit!”-ya. Aya gextu gverdi gzaşa, řuri nadu do diquru. Geri kişiqones. Ażi ortani cumak: “ma gepta”-ya. Amukti toķi kogeaknu. Gextu, gextu, amusti řuri nadu. Gerisi geri keşaxtu. Ażi çita cumak: “ma geptaminon-ya, řuri memadvasti na, var eşamiqonat!”-ya. Amukti ar-jur fara kodiquru. Hama var eşoçķves. Kodoloxtu. Ażi

komextu. Sum kulanani ar odas komolaxenan. Aya na žires, aya biči, izižes do amus kodolvaķites. Uķule artegi kulanani na ren, kagamiqonu amuk. Tokis konuķiru. Hen didi cuma muşis kişuncĝonu. Uķule majura kulanani ortanca cuma muşis kişuncĝonu. Ar ĉkva kulanani muşişeni, tokis konuķiru do keşoĉku. Uķule iya divi doqvilu muk. Eķo didi divi řu ki, emuş titen ena ingibonu, ar oxori mindiĝu. Aya tokis kva konuķiru, “hele cuma muşik naşkvas-ya aya tokis!” Naşku aya tokis do melu. “Ma yeķikonti na, aşo meblaminřeren”. Aži aya tude kodoskidu. Ar aržiivi kožiru. Biĉik imgarřu. Aržiivk užu ki: “mot imgar?”-ya, užu. “Mot vimgar do noĝamisa ĉkimi jin kodomoskidu. Cumalepe ĉkimik ma puşluĝi moĝodes”. “Si mo imgar-ya užu aržiivik, ma mendagiqonop-ya. Hama otxo ķilo xorži minon-ya gzas”. Amuk otxo ķilo xorži kezdu do aržiivişi msvas kogexedu. Xut dĝa, xut seris niřu. Gverdi gzaşa na idu, aya xorži dvaĉodu. Amuk “aži mu řa!”-ya, tku. Butis kiliĉķiru xorži. Aržiivik aya xorži kagužumes do piĉiş doloxe koşinaxeps. Uķule mindulvan. Uķule gextaşkule, koĉik itopals do komeĉaps aržiivik, “koninžaxi!”-ya. İya koĉis ar kulanani konageren. İya kulanani užveren ki-ya biĉis: “Şainaziş dugunişa vulu”-ya užveren. (Şainazi coxontu kulanis). “Şainazi ĉkimi oxorca řu” užveren biĉik. “Skani muĉo řu, skani cumak dogoru”-ya. “Ma aži memaĉişinen?”-ya. “Sum saatişi gza ren-ya kulanik užu. Žxeni va rřuşi, va megaĉişinen”-ya. “Ma na žxeni va miqoun, mu řa”-ya? “Ma kogižrop si ar žxeni”-ya užu kulanik. İqonu muşi oxorişa. Baba muşiş i žxeni komeĉu. Biĉikti iya kulanis muşi mendili komeĉu. Aya žxenis kogexedu biĉi. İya kulaniti muşi geride žxenis kogeoxunu. İgzales iya Şainaziş dugunişa. Aĝne gamiqonopan oxorişen noĝamisa. Şainazik imgars. Muk ķitxu ki, “Şainazi, mot imgar?”-ya. “Mot vimgar do ma ĉkimi kimoli ķuiş doloxe kodolomiskidu, edo vimgar. Cuma muşik domgoru do emuşeni vimgar”. “Hele muižķi perde užu biĉik. Şainazi giĉini”-ya užveren biĉik. “Si miĉini-ya, mati giĉini”-ya, užveren biĉis do biĉis kodolvaķiteren. “So ren biĉi?”-ya do goeleren cuma muşik. “Ma vore”-ya. Kamoşaxteren cuma muşik: “si rři ma na ķuis dolomřkoĉi, oxorca ĉkimi gori!” İližķu ķilici do cuma muşis ti kanoĉķireleren do Şainazi muk mindiqonu. Xařice Ćakiroĝli, eĉidovitojur žaneri.

Xařice Naraķiže, 28.VII.1946

17

Ar ķai kulanani ar biĉis meĉamu unonan. Biĉiş babak muşi manžagere oĉkumes kulananiş oxorişa. Baba muşis aķvans erĉik. Ar fara na idas, “ĉkimi kulanani ĉiřa ren, var vokimocap”, užumers. İya koĉi oxori muşişa komulun. Sum dĝaşkule xolo mindulun. Kulananiş babak užumers: “mžika viduřuna”-ya, užumers. Uķule iya koĉi xolo komulun oxori muşişa. Xolo sum dĝaşkule mindulun. Xolo aķvans kulanani baba muşişen. Baba muşik komeĉaps kulanani. Uķule “umkeseris moxti!”-ya užumers. Aya biĉişi babak mažķindi, quĉişi, saati, mežigale, forķa, žineķi, doloxeni geceluĝi, řodra, ofidis golasumuşi, ĉarbişi řamada, duxi, adeķaloni eĉopups. Kulananiş oxorişa mindimelan. Uķule kulananiş babas komeĉapan. Şerbeti koşupan. Uķule sum-otxo oxorcati mindulun kulananiş oxorişa biĉişi semtişe. Noĝamisa kododginapan biĉişi koĉeppek. Uķuleti şekerleme dikipan, biĉişi koĉepes boxĉaten kogeuķirupan do biĉişi koĉepe oxorişa mindimelan. Biĉişi oxorişa oqonapaşa noĝamisa ren. Biĉiş koĉepes uřkobun oxorcasti do kimolisti mtelis uřkobun. Uķule biĉiş oxorişa na iqonan ar žanaşkule. Noĝamisa kododginapan biĉişi koĉeppek. Uķule baxĉišepe meĉapan, para. Noĝamisakti şekerleme, mendili meĉaps antepes. Uķule ĉkva va řkobun, kamuižķips. Uķule diqven nisa. Ćumananişi telişen ordo iya iselasinon. Noĝamisa na niqonan vaxtis, didi duguni iqven. Noĝamisas cuma muşik geakņeps xes. Edo biĉiş oxorişa iqonopan. Dido giarepe ikipan; bureĝepe, baķlavape, dolmape ikipan. Xoronapan, ibirnan ĉumananişa dotanapan. Ćvati ķatayi muşi oxorişa mindulun, dotanaşi. Boşi mskibu na iktasteri, iktasinon aĝne nisa. Uķule ar-jur bere dvaqvaşi,

diqven oxorca. Ağne nisa mitikala, damtirekala, didi oxraskirikala va ğarğalaps. Ma ar tutaşkule dovoğarğalapi. Bazi va oğarğalaps, mtiris jur žanaşa, damtires ar žanaşa. Kuçxeş ktalaşi: noğamisa jureneç dĝaşkule ulun baba muşiş oxorişa.

Xaŋice Naraķiže, 24.VII.1946

18

Bere yezdips mamunik ena dibadeŋas. Bere kezdaşkule, kodibadaskule, bere dobonups, doķirups, nana muşiş kiluncirups. Xut dĝaşa iya mamunik bereşa ulun do bonups. Xut dĝaşkule onželis kogeonciraps. Bereş nanak-ya oxorcas meçaps para, lukuna, saŋoni, kifiti, yazmati meçaps. Çkvati mutu var.

Xaŋice Naraķiže, 24.VII.1946

19

Vaxti, zamani ŋu ki şuşeli lambas medvinu var uçķiŋerenan. Ar koçik ķurbetişen lamba komoncĝoneren. “Aži aya lambas muço mevudvinat”-ya do iduşunerenan. Şuşe na muižķeŋu, va uçķiŋerenan. Ar didi ķeŋis daçxiri konunžerenan, şuşeşi jindolen dolonçerenan. Daçxiri kameskireleren. Sahebi muşi moxteren do şuşe možķeren do konudvineren. Antepok ižižerenan, gaakvirelerenan.

Xaŋice Naraķiže, 6.VIII.1946

20

Portoķale dimçxvaneren. İsaraşi pžilaminonan. Ukule gegmas mepçaminonan: mutu gegmas momoskiduna, şevinaxaminonan. Ukule vimer Batumişa do gamapçap. Aya parate ukule ķai şeyepe eççopup: kuçxeşi modvalu, forķa, cumu, yaĝi. Mu na ginon şeyi, yeççopup. Aži stveli komulun. Çqinŋi (simindi ağne na iqven), luĝi, qurženi, qoqore pçķomaminonan.

Xaŋice Naraķiže, 24.VII.1946

21

Kotumepe okotumales mişulvan. Gale va gexeŋan. Kageuçvit, mçapuk va mindiqonas. Ķai konutvit mçapus, va kanažķas.

Xaŋice Naraķiže, 24.VII.1946

22 Termoni

Burĝuli (lazuŋişi ğerĝili) dopŋaxupt, ukule dobĝibupt. Lobiati kovokatept, ar mcixi, çiŋa. Ukule saĝanis kagomžķipt, mkiri çiŋa do ķai kuxugibup. Çiŋati cumu kuķatup, ukuleti kagimer do pŋeŋmezi kogilubup do koxuktap. Ukule ki, loqa na iqven steri. Ukule kogedumer saĝanepes do ķizite imxor.

Xaŋice Naraķiže, 24.VII.1946

23 Luqu

En ifti žkari konokidap. Žkari giagibassi, luqu kodulubġap. Mżika na igibas, kagužunžirup. UKule aġne žkari kogelubap. UKule cumu, yaġi, piġeri dukatep. UKuleti igiben, igiben. UKule doġankup. Kankupšaşi, mżika mkiri ukatep. UKule kuxugibup.

Xaŋice Naraġiže, 24.VII.1946

24 Xavla

Xavla ikipan ašo. Hen žoxle mjoli doġinaxup, ukule ŧerbeti muşi donžirup, ukule ŧerbeti kai dogibup do jin na muġas kopuġepe, kamojomer. UKule iya ŧerbeti mżika doġinap, ukule diġaşi mkiri gilubġap do dokiminup. Diġaşi mkiri ŧasinon mġipe. UKule kai dokiminup, ċiġa cumuti kogilubġap. Mżika pċeci kiminaginon, maġarinaŧen mżika ċiċku. UKule ŧeġsis yaġi kogusumer do žomi kogedumer, kai kagontxip do jin yaġi komujusumer. UKule xamiten doċkirup. Kiži doċkvinap, kižişi jin ŧeġsi kogedgip. Jin saci komotumer. Maxva kogeoxvap do diċvaŧkule, ċkomup. İya xavla ŧekerishi, topurişi, loqa ŧeyepe mteli ŧeyepeşi iqven.

Kaġice Naraġiže, 22.VII.1946

25 Brinconi

ŧaġanis yaġi kogebdumer, kai yaġi diċvaŧkule, brinci, xorži, pŧaskia, ġaamso (ġaamso ren maġido) ċiġa xolo piġeri birdem kogeobġap yaġoni ŧaġanis, kai doxarkup, ukule ŧuža žkari kogilubap sum fara. UKule kai dogibaŧkule žkari kai kogiaŧiraşi kagimer.

Kaġice Naraġiže, 22.VII.1946

26 Dorma

İftiŧen paŧicani dogibup ċiġa. Edo ki, ena ċxiġta, va ižilas. Ena ċxa, ċkemepe mteli gamaxtasinon. UKule mkveri cumu kogusumer. UKule kai donžilaxup. UKule brinci, pŧaskia, ġaamso, pamidoni, xorži entepe mġipe-mġipe doċkirup xamiten. Do paŧicanis doloxe komeŧobġap. Kardalas kodolobġap. Gibup žkari kogeobap. Daċxiri nugzap do igiben. Sufa kododgip, saġanepes kogedumer do mżika dokiraŧkule xut kitite imxor.

Kaġice Naraġiže, 22.VII.1946

27

Noderiŧa na idan, maniŧa xolo geoċkapan oxaċkus. UKule jur koċi ekole, jur koċi akole dodgitunan iddias. Do artimajuras mabirnan namuk gemacġinan-ya do. Koċepete iqvenan do kulanepete iqvenan.

Kaġice Naraġiže, 18.VII.1946

28

Arteġi badi do arteġi xċini ŧerenan ar oxoris. Xċinik badis užveren ki: “ma-ya mevulur-ya qonaŧa-ya užveren, si ayrani donċaxvi-ya do qvaocik ċuċuli va ezdas, eti ċvi!”-ya. Badik ġocis gelaxen do ayrani ċaxups. Ar ċkva mendažkeduşi, qvaoci komoxtu. Dergi kaġulas komuiġidu. İgzalu qvaociŧa. Qvaocis ċuċuli va yozdapasinŧu. Geantxu do dergi duŧuxu. “Ma aži mu pa-ya, xċinik dompiġlups”-ya do imġars badik. Ondi, ayrani kogvaberen badis. Mteli dolokunu kamuižkeren. Oxoriŧa moxteren do imġarŧuşi, xċini komoxtu. “Badi, mu ġaġodu,

mot imgar?" užu xçinik. "Amušen didi çkva mu mağodas-ya badik, ayrani pçaxupřişi, qvaoci çuçuliša komoxtu, mati dergi moikidi do qvaocişa meptişi geantxu do dergi domifuxu". Xçinik badi dobaxu. Oxorişen kamefkoçu. Ukule, oxori dvaçvu xçinis. Ukule xçinik cumuş oxori doqu, badik kinçxçişi (didi-didi ketepe). Mçima moxtuşi, xçiniş oxori dondgulu. Xçini komextu badişa: "badi çkimi, oxori skanis kamamiqoni!"-ya, užu. "Ma va amagiqonop-ya, si na mebtkoçi do mbaxi"-ya. Xolo oxvežu: "badi çkimi, kamamiqoni-ya, çkva mutu va gižumer"-ya. Badikti duluquru: "kamaxti, oleisa oxorişa!". "Ar oncires kodomonciri, badi çkimi, mu iqven!"-ya. "Komoxti do kodinciri, ğura do gamaçkvadura skani!". "Aya xe komomidvi, badi çkimi!". "Komoxti do komogidva". İya oxoriti barvak mindiğeren do kodoskideren meidanis. Çkva diqu, diçodu.

Kakice Narakize, 18.VII.1946

29 Sum daş hekaye

Sum tane dalepe řerenan ar oxoris nanaşi anfeşikala. Edo nanaş anfeşik kai va oğodapřerenan. Edo kulanepek tkves ki: "encami çkin em dunyasti gondineri voret, do am dunyasti. Edo çkin vidat şara gzaşa. Do aya gzas meaqonat, do ena malenan, yerişa vidat". Aya dalepe ides, ides, ides do mteli germa miķiles, ar oxori va nages. Mžika çkva na ides, ar oxori konages. Do iya oxorişa didi da na mextuşi, iya oxoris hiç miti var řerenan ar çobaniş mefi. Çobaniti igzaleren mçxurepe germaşen moçvaluşa. Didi kulanic çifa dalepes ducoxu. "Komoxtit, kulanepe, oxoris miti va ren, na minonansteri pçkomat, pşvat!". Dalepe sumiti kamaxtes çobaniş oxoris. Çobaniş oxoriti dido kai možipxeri ren. Oxorca va uqounu. Hama mçxuri dido uqounu do mçxuriten eçoperefu. Kulanepe na oxoris amaxtes, hen žoxle oxoris nages mskva didi şkapi. Şkapi na gonžkes, şkapiş doloxe mteli kai oçkomalepe řu: topuri, qvali, xorži do mteli şeyi. Aya kulanepek posti dorçes do řabus sağani kogedves. Topuri sağanis kogebeş, koçkomes sumikti. Do ukule odas kavelas kodincires. Sumiti yoğani komuilapes. Ğormaşen didi dak oxosars ki: "miti mulun"-ya do mžika çkvaşkule, çobani komoxtu mçxurepete baraber. Mçxurepe komoloxunu bogas. Çobanik ar mçxuri konoçķiru. Kulanepe xoloti oncires řkobineri renan. Çobanik mçxuri na noçķiru, xorži oxorişa kamiğu, kai doçxu, cumu kogobğu. Çobanik kai xorzepe dožxunu do kebabi doqu. Edo postis kogexedu do koçkomu. Postis na gexedu çobani, postis, kulanepek na topuri çkomereřes, kogiažapereřes. Do aya çobanis, topuroni postis na gexedu, konanřaxu. Çobanik tku ki: "topuri ma va pçkomi do mot memanřaxu?"-ya. Do guri komuxtu. Edo řişi oçxvinu, çxvindis mişiçu. Çobani doğuru. Kulanepek çobani na ğuru, kai ažones. Kiseles oncireşen. Oxorişi mance mutepe diqves. Didi kulanic kuķuma yezdu do žkarişa igzalu. Žkarişa na idu, mitxanik kulanis ducoxu. Kulanic nena meçu. "Si mi re?"-ya. Mitxanik kulanic užu ki: "çkin-ya sum tane, yetimepe, yetimi biçepe voret-ya, kai va moğodes-ya do ašo gza do gza goptit-goptitşi aya oxori memages-ya. İya oxori tkvani reni-ya? çki meptat na, iqveni?"-ya. Kulanic: "çkinda moxtimu dido çetini ren"-ya. Biçik užu ki: "muşeni?"-ya. Çkinti tkvanisteri tkvanti çkinisteri. Si ma mendomaqoni, skanden çifa çkimden çifa cumas, hen çifati hen çifa cumas. Do oxoris pskidat mteliti oxorca kimolepe. Tkvan xvala kulanepek-ya oxoris va gaxezmefenan. Dido mçxuri ren!". Kulanic: "ho"-ya, užu do biçişi nena doqu.

Kakice Narakize, 19.VII.1946

30 Baklava

Muço vikipt do ondi vikipt. Kakalişi neži pkanķupt. Ukule şekeri, yağı do mkiriten entepe mteli koxooktapt. Ukule diķaşi mkiri dopkiminupt. Yoklağiten gomptxipt. şepşis yağı tude

kogevusumet, edo jur buŕka na gevompinapt. Muŕi xoŕmeri gevobĝapt. Edo ŕai řepŕi kevořatŕkule, xamiten pćkirupt. Uķule daćxiris pćupt kiĝiten. Uķule řebetiti govobapt do iqven ŕai.

Napie Memiŕiŕi, 19.VII.1946

31 Saĝibeli

Kaķaliŕi neĝi pķankupt. Piřeri oxookankupt. Emuŕi yaĝi gamaiqonopt. Lazutiŕ mćkidi ćita oxooktapt. Kotumeŕi xorĝi bgibupt ĝķaris. Uķule kotumeŕi xorĝi oxouktapt. Uķule yaĝi na gamaiqonat, iyati moobapt do iqven ŕai.

Napie Memiŕiŕi, 19.VII.1946

32 Ŗekerleme

Mĝika diķaŕi mkiriten do mĝika lazutiŕi guriŕi mkiriten entepe juriten ŕekeriten oxouktapt. Gverdi mkiri do gverdi ŕekeri iya pkiminupt. Yaĝi govobapt. ĝķari var. Uķule burti, murgi vikipt, doburtonopt do xamiten oķořķirupt otxo pařa. Uķule kiĝiten daćxiris pćupt do ćkva ŕai iqven.

Napie Memiŕiŕi, 19.VII.1946

33 Kume (Cancuxa)

Qurzeni na pćilat, domĝilaxupt, uķule domĝirupt řurvaten. Daćxiris dobgibupt. Lazutiŕi mkiriten papa vikipt, txiri dobziguapt do papas dolovonĝapt. Aya ren lazutiŕi mkiriŕi papa. Majura fara diķaŕi mkiriten vomĝapt papas. Uķule kogeokidapt do mĝoraŕa gamaimert do doxomun.

Napie Memiŕiŕi, 19.VII.1946

34

Sarpiŕ germape do diza. ĝxemurluĝi (aĝi pľanřaĝia ren), Mandrati (pľanřaĝia), Kvariati (Sarpiŕi kinari ren, jur oxori). Skindona (pľanřaĝia). Demikapi (diza). Kvaķamara (diza). Bardis ĝali (diza). Kalendere (dixati do ĝaliti). Oķvandle (pľanřaĝia). Maisa (germa, pľanřaĝia). Xemŕinluĝi. Kilise (ek ren mcveŕi kilise. Damařaŕi (germa). Keķeřaŕi (diza). Kvadidi (diza). Oķaĝane (qona). Kvaćaći. ĝa. Obube (diza). Macĝini. Raķani. Puconcere. Txerepuna. Didocaĝi. Ocaĝi. Kvaonćamure (mcveŕi skidepes). Kurtiŕ ocaĝi. Xalidiŕ qona. Burćuli mećareli. Arguni mećareli. Jini gza. Zuĝa. Kvaxexi. Bandaraŕ germa. Mezarluĝi (ćķoniķala, ek ćķoni ren). Ma mixtimun Xopaŕa. Sarpi, Sumcuma, (Xemŕilepe), Noĝedi (Maķriali), Mskibuli, Limani, Azlaĝa, Xopa, Bucaĝi.

Memed Bekiriŕi, 1946

GONIO

35

Sarpis ren germape, namus na coxonan; Ocaĝi, Txirepuna, Raķani, Puconcere, Kurtocaĝi, Kaķaliŕ qona, Maisa, ĝara, Burćuli mećareli, Kvadidi, Skindona, Kalindere, Obure, Mandrati.

Entepe ren Lazepeşi dixá. Kvamxazi, mzoğáşi yanis coxo uğun nak na. Ek mulvan do çinoten çxomi çopupan. Aya germas mu coxons? Germasirti.

Sultan Çikovani, 15.VII.1946

36

Çeltiği dolobğap onçamures. Uküle nçxvarup. Eşançina, na diqvas, kişimer do doşatxup. Uküle xolo dolobğap. Xolo nçxvarup. Ar mcixis na jur çeltiği doskidas, kişimer do doşatxup gobiten. Uküle doxinğup onğiruten. Uküle dopğxunupt do diqu paği brinci.

Sultan Çikovani, 10.VIII.1946

37 Termoni

ğkarite dogibup burğuli. Ayrice dogibup lobia, çita. Uküle koxoktap juriti. Uküle pětmezi elaçap. Kilimçitanen. Goğker loqanobas. Diqu termoni. Ar sağani termoni, pççkomi do gemomskidu. Aya çkini tinaşa toli komimoskidu.

Sultan Çikovani, 10.VIII.1946

38 Bureği

Kai xçe mkiri diğası dokiminupan. Uküle gontxipan. Titxu şepşis yaği kogeusumelan. Anş karşali kodorçapan. Uküle nulvan do bureğiş guri doxazirupan. Ğkari ugelabumu mjas ar payi diğaş mkiri, jur payi guriş mkiri kuxuktapan. Xut makvali kuduluşaxupan. Dogibupan. şuğa-şuğa aya karşalepeş jin kogeobapan. Uküle şekeri komobğapan dido. Uküle sum çkva makvali donçaxupan. Komobapan. Yağiti komobapan. Şeuli piperi komobğapan. Otxo çkva karşali komotumelan jin. Kiği doçkvinapan do şepşi kogedgipan. Saci komotumelan. Marxva geoxvapan do doçupan. Kagimelan do komobapan şerbeti. Oçkuru va unon.

Sultan Çikovani, 10.VIII.1946

39 Şerbeti

Yaği doçkvinapan. Ğkari kogubupan. Şekeriti kogilobğapan do dogibupan. Diqu şerbeti. Oşumuş şerbetişeni Ğkari do şekeri dogibupan.

Sultan Çikovani, 10.VIII.1946

40 Bulma

Xçe diğaş mkiri dokiminup baklavaşisteri. şepşis yaği kogeusumer. Ğomi gontxip. Uküle xoşmeri doxazirup. Karşalis komobğap. Donçimoşup. şepşis orta yerişen geoçkap do nçimoşeri-nçimoşeri kogeosvarup. şepşis na inşrenşak dikip. Uküle doçkirup. Baklavasteri doçup. Şerbeti komobap. Diqu bulma.

Sultan Çikovani, 10.VIII.1946

41 Burtoneri xavla

şağanis yaği kogedumer. Doçkvinap. Guriş mkiris (lazufiş) çita diğaş mkiri koxoktap. Doxrağup. Ena komuimçitanas. şağanis yandan kelobğap. Ğkari kogilubup boşi yeris. Ginon

topuri uĳatep. Ginon űekeri. Kai loqa iqvasinon. Uĳule mkiri kuxuktap. Dokiminup do doburtonop.

Sultan ikovani, 10.VIII.1946

42

Ma andĳa ondĳerineri giari vikip. Giaroba umanineri giaris uĳumelan. Ondĳerineri giaris uĳumelan ondĳeri. Limcineri giaris Ture uĳumelan axami. umaniűkule ondĳeri ren. Ondĳeriűkule limci. Ma umaniűi ala mepi. ala ren puciű giari. umani na eisela. Daxiri vogzap. Kiĳi movotumer. Uĳule kotume mevaűkumer. Oxori dopkosup. ĳidi kogebdumer. Lobia komeoĳidap. Uĳule puci domvalup. Pucepe mendauumer. Genepes giari komepap. Uĳule mevulur do dolokunepe dobnaxup.

Hidaet ikovani, 15.VIII.1946

43

Lazuri bĳarĳalat! Lazuri ĳarĳali! Lazuri bĳarĳalap. ĳari gemibi, pűvaminon. Mutu domoarapi! Amus mu coxons? Amus mu uĳumelan? Aya muo ren? Mus uĳumelan űuĳa? Aűo unoni? Duzi ren. Kogikini? Mu tkvi? Muűeni? Aya muo itkvasinon Lazuri? Aĳi paraminon. Aĳi va paraminon. Mu arup? Ma parup mteli űeyepe. Ma doari mteli űeyepe. Ma iĳa pari. Lazuri nenape. Andĳa ma Sarpiűa vidaminon. Ma ĳariűa vidaminon. Naya ĳariűa? Jileni ĳariűa. İbaűi ĳari. İba coxo ren. İba ren oi. İbaűi ĳari qini ren, oűumuűi ren. Kulani, si nosi va giĳuni? Ma skanden kai nosi miĳun. Lazuriűis uĳumelan Gurcice “simindi”. Ture uĳumelan “laus”. Si mu ikip? Mu dulya ikip? Ma brinci pĳxunup, lobia pĳxunup. İgzali ek! Ek mu ren? Ek mutu va ren. Aya oi. Ma, si, iya, aya, kin, tkvan, entepe, antepe. Si muĳo neri re? Ma vitosum neri vore. Si naya sinifis iĳitxup? Ma maűkvita sinifiűa meĳapti. “Muĳo ana iĳitxup űĳolas?”. “Ma viĳitxup űĳolas anű ana”. “Mi ren?”. “Mu ren?”. “Naya ren?”. “Muĳo ren?”. “So ren?”. “Solen mulur?”. “So ulur?”. “Ma manĳageriűa meĳavulur”. “Miűa ulur?”. “Mundes ulur Tifliűiűa?”. “Aya kai oi ren”. “oman gextii?”. “uman nuluni?”. Ma panduri gelapap. Kai gelaaps. Baĳis pucepe molaxen. Yomluĳi nak na pucepes giari doubĳap. kini oxori jur boile ren. Diűka muĳi do konugzi! Jurti arĳarali ren. Andĳa sotin va malu, maűina va rĳu. Andĳa mitin va bĳiri. Mutu va bĳiri. Onĳulepe goilat! Andĳa kai ĳaroni ren. Mima mips, mtviri mtups. Kuxes moĳin nalini. Sultanik maĳarina kiminups. Zori giĳun, zori unĳapĳi. Kotumek makvali kogesku. Hidaetik maĳarina gontximus kogeoĳu. Sultanik maĳarina ĳirups. Hidaetik maĳarina gontxips. Hi va mikin. Mu nenate ĳarĳalapt oxoris? Lazuri nenate bĳarĳalapt. Gonias skidunan Lazepe, Aarelepe, Urumepe, Rusepe. Ak: Kulani, oraĳi, soĳani; Xopas: bozo, mangali, ĳromi.

Sultan do Hidaet ikovani, 16.VIII.1946

SARPI (1968 ana)

44

Sum-otxo oxorca oĳoxeĳerenan ar yeris. Oxorcalepe eűo-aűo ĳarĳalapan. Arteĳi kai aĳaű oxorca ĳeren. Emuk tkveren ki: “ma Trangi-ya oĳvandinu va memoaraĳu. Tis va memixtaĳu-ya oĳvandinu do orospoba”. Uĳule em seris izmoce ireleren. “Vit anas-ya orospoba qvaginon-ya. Vit anas dilencoba, vit anas kva kai skidaginon”-ya. Eűo izmoce ireleren em

seris. “Eçdovit žanas skidaginon”-ya. Majurani seris xolo ešo kožireleren. Amuk idušenren, idušenren, mu pa-ya. Trangik ešo memoçaru-ya. Mo mižirupčas tolik emkatalape!”-ya. Çami košu do doğuru. Ağaş oxorca doğuru. Cenaze kezdes do mutun var. Em seris žxenepete nalcepe nišerenan, başkape. Koyi do koyi guišerenan mileti nalcepe. Çami na şveretu, disağu. Koguiqones entepek vit žanas. Kogotires. Kameŕkoçes çkva vit žana, ina ipšu. Meŕkoçesşkule vit žana çkva koyi do koyi goxtu do iķvandu. Vit žana na ipšu, megerem aya oxorca muşi oxoriša konalu. Xezmekiari uqounšerenan. Aķvandu: “mutu momçi!”-ya. Am xezmekiarik ağa muşis ducoxu: “xanumi çkimis nungaps aya oxorca-ya, si illa mekçaminon-ya, xanumi çkimis nungap”-ya. Uķule komeçu, dogoru. Vit žana emuş kimoli emuşikala doskides do uķule doğureleren. Ešo diqu! Heva Cevaişi (Cevaroğli) jurneçdovitoovro žaneri. Aķonari žaneri vore.

Heva Cevaişi, 23.II.1968

45

Ar oxorca noğamisa mindiqonerenan. İqonesşkule ar tutaşkule kimoli muşi askerişa mindiqonerenan. Mtiriti duğureleren, damtireti duğureleren. Kimoli muşis va uçkin korbas na ren oxorca muşi. Akole bere dvaqu oxorcas. Bere dirdu. Deliķani dvaqu, didi deliķani. Eç žanaşi jin kimoli muşi komoxtu do galendo noxosaru ki, başka koçikala oxorca çkimi oķoxenan. Amuk İufeği doxaziru do em koçi dopila-ya. Mžķupi ren. Zamanis te va uğušerenan. Noxosars. Dopilai va pilai. Kai noxosars. Aya mi koçi ren-ya do qvilasunon galendo. Kai noxosaru. Giludveren dudi do ti ufişons. Aži koçik nabiru galendo užu. “Tandur, tandur gelinia, çira nudvinia. Çamişi diška ren do iya nadven. Çira yandur gelini-ya. Turçe: yanunde oturan o senun nezlor gelini-ya. Emukti doloxendon nabiru: “Tandur, tandur mişenia, çira yandur mişenia. Yanunde oturani, ozmeme emdur mişenia”. Aži koçik: “gominžki-ya, kagominžki, kimoli skani komopti”-ya. Artikartis dolvakišerenan do mtelik Ķainobaten kaķonağurelerenan xebeşe; bere muşi na İu, axelen. Oğarğaluten koçi doçķinduni?

Heva Cevaişi, 23.II.1968

46

Arteği badis çoğori meçkineri uqounšeren, xçinis mamuli. Mamulik užveren ki xçinis: “para mogapuşa vidaminon”-ya. Edo xçinik užveren ki mamulis: “si mçapuk kogimxors do va ida”-ya. Amuk užveren ki: “illa vidaminon”-ya. “Si-ya onžiru mixazirit!”-ya. Uķule igzaleren. Gzas kogedgitu do nulun başka koyepeşa. Mçapu konagu. Mçapuk užu: “mundižķinčiloni mamuli-ya, so nulur?”-ya. Emukti “mundes memaşuri”-ya. Mçapu mamulik kamişveren mundite. İderen, ideren megeremşi, mtuti konageren. Mtutik užveren: “mundižķinčiloni mamuli, so nulur?”-ya. Edo kamişveren. Aži ideren, iderenşi, ģali konagu. Emukti “mundižķinčiloni...”. Emukti ģaliti koşveren do igzaleren. Žķariti košu. Mamulik zoşons: “ķiķilikii”-ya do padişahis geoķitxaps. Ekoni miletepek: “aya muperi mamuli moxteren-ya, çopit-ya, okotumale çkinis moloxunit-ya do mamulepek doşķvidan”-ya. Mundişe mçapu gamoçkvu do entepeşi kotumepe koçķomes. Mamuli do mçapu kagamažxonšes. Mutepeşi kotumepe koçķomes mteli. Am mamuli xolo imšen. Xolo qiraps. Xolo padişahis geoķitxaps. Xoloti guabğes do koçopes mamuli. Pucepeş yeris, baķis komoloxunes mamuli. Çumanışı mexteşkule, pucepe mteli koçķomeren mtutik. Mtuti gamoçkvu mudišen. Baķi gonžķu oxorcaşı xvala, mtuti do mamuli kagamaxtes, kagamažxonšes. Aži am mamulik xolo padişhis geoķitxaps. Xoloti koçopes do İuža furnis komoloxunes. Mundišen žķari dobu do

furni dokirinu, řuŗa furni do mutu va aŗodu. Do xolo kagamaŗxonŗu mamuli. Xoloti padiŗahis geoŗkitxaps. Nana-babas. Xoloti koŗopes mamuli. Őiŗa lira uŗuŗerenan řutiten do Őiŗa aŗo do kodoxunerenan, diŗkvidas-ya. Lira, zamanuri altuni para. Tenekeŗi řuti. Aya imxors do mamuli diŗkvidenya. İya parape mteli msvarepes, bundŗapes mteli komiŗibŗu. Arteŗi ina doskidu eti řicis kamidu. Aŗi gonŗkuŗkule aya mamuli gamaŗxonŗu do imŗu do igzalu. Oxori muŗiŗa nulun, nulun, nulun do oxoriŗi yakiniŗa na mextu, kodiŗiru. Do řiciŗe para kanuleren do igzalu oxoriŗa. Uŗkule guipatxu, guipatxu do patapata-ya. Aŗo ipatxu do onŗiru yupŗu parate aya řćinis. Aŗi badis toli konoskidu. Coŗorik uŗu badis: “mati vulur do si onŗiru domixaziri do moptaŗi doilalup-ya, onŗiru xaziri!”-ya. Coŗori igzalu. Xurmaŗ tude mextu. Do xurma imxors coŗorik. Mamulik na nulereŗu parati, kvaŗķomu. Aŗi coŗori mulun badiŗa. İŗareti komeŗu, dilalu do badik onŗiru doxaziru. Kogyuŗgu coŗorik badis. Badik ķeŗiten doŗaŗuŗi, mamulis na nulu iya parati koŗiru. Xolo ķai ren?

Heva Cevaiŗi, 23.II.1968

47

Arteŗi padiŗahi korŗeren. Ar biŗi do ar ķulani uŗounŗeren. Antepe kabeŗa idasunŗerenan. Őulanıŗ oŗonu adeti va rŗeren do nana-babak biŗi iqonopan. Őulani iya oxoriŗ doloxe kanaŗkves do mutepe igzales. Yani muŗis manŗagere řeren, deliķani, ķamiķami biŗi. Baba muŗik Őinadu iya biŗis, “iya ķulanis toli-quci gevdi-ya, meŗit!”. Őamiķami naŗaniķi, ķitxeri ķoŗi. Antepe igzales. Aya ķamiķami na ren, ar tutaŗkule konoŗku řćini ķulanıŗa, moŗerdiniya do sotin vidat, goptat, gemiqoni-ya. Xćinik oxveŗu ķulanis: “doloxe řuri va megadvu-ya, ma gogiqonop”-ya. Ar dŗas ķulanik va gunŗķu neķna, va nusiminu. Majurani dŗas xolo va gunŗķu neķna. Masumani dŗas ķulaniti komoŗordu. Dunya goŗırap-ya, xćinik. Őulanik cebes lobia kodilibŗu, gza va memaŗaŗas-ya do lobia oŗķoŗu tito tane. Do igzalu xćiniķala. Aŗi mexteŗkule, xćinik ķulani xamamiŗa kamiqonu. Do xćinik ek komolaŗķoŗu ķulani. Do muk imŗu. Őamiķami ķulanis toli kodugu. Őai ķulani řu, mskva. Őamiķamik uŗumes ķulanis: “elaganciraminon”-ya. Őulanikti uŗumers ki: “ar ķai xura dogibona do eŗo”-ya. Őulanik ķoŗi bonups. Őai do bonu. Dobonuŗkule, saŗoni dido usu do xvala popoci gaxadu. Edo altuniŗi tasi řeren. İya qvas muŗalu do muk imŗu. Lobiape na doŗgereŗu, naqonu do oxori muŗiŗa kamaxtu. Do Őkva mitis neķna va gunŗķips. Aŗi iya, ķamiķami na ren, do bonu xura do oxori muŗiŗa komoxtu. Aya ķamiķamik baba muŗis mektubi konuŗaru. Őulani skanik orospoba ikips-ya. Aŗi baba muŗikti bere muŗis uŗumers. Bere muŗi moŗkvu oxoriŗa. “Doqvila-ya do diŗxironi porŗa komomiŗi!”-ya. Komoxtu do ucoxops da muŗis: “neķna gominŗķi-ya, cuma skani vore”-ya. Mukti “ma mitis neķna va govunŗķip”-ya. “Cuma skani vore”-ya. Amuk va iceru ķulanik. Dak maŗķindi meŗeren do cumas moŗıŗeren. Maŗķindi pencereŗen yustoleren. “Cuma skani vore”-ya do kagominŗķi” do maŗķindi na řireleren, ićineren maŗķindi muŗi do kagunŗķu. Cuma muŗi kamextu. Da muŗis do lvakiŗu do imgars. Do aŗi cumak zoŗons muŗi guriten. “Ma va gominŗķu do baŗkasti va gunŗķiptu”-ya. Cumas da va ameŗu do daŗ řķobaŗa mamuli noŗķiru do da muŗiŗ forķas nusu do doxaziru do baba muŗis uŗasinon aya forķa. Das uŗu ki “vidat soti”-ya. Baŗka yeriŗa mendiqonu da muŗi. Kodincires Őimenepunas. Da na nciriŗa idu, cuma řķobaŗaŗi kaiselu do imŗu. Baba muŗis diŗxironi forķa mindiŗu. Kabeŗa mindiŗu. Namazi ikipan. Őulani goķuŗxuŗkule, cuma va ren. Xvalla-xvalla kocans. Mŗķos kextu. Mŗķoŗ jin dotanu ķulanik. Tude muŗi ķui řeren. Dido mali na uŗoun ķoŗi řeren do řxenik řķari va řveren. Ti va diliŗeren ķuis. Őuis resmi na řu, řxenis aŗkurinu, landi. Doloxosaru řķaris. Jin iŗiŗķedu ķoŗik. Őulani gexen jin. Őoŗik koŗiru. Őoŗik uŗumers: “cini reni, vana mu ren”-ya. Őulanik uŗu: “ma evladi ķulani vore-ya, ķoŗiŗ evladi ķulani vore”. Kagiqonu ķoŗik, kagextu do ķoŗik mindiqonu oxori muŗiŗa do dogoru. Őili dixvenu. Muŗo

Žana miĳilu. Jur-sum bere dvaqven ĳoĳiſen. İya ĳoĳi igzalu. Malepe dido uqounſu. Do yailaſa igzalu. Ar uĳa Arabi xezmekiari uqounſeren ĳoĳis oxoris. Arabik uſſveren iya oxorcas: “ma meganĳa”-ya. Oxorcak va qveren. “Bere megiĳĳirup”-ya. Arteĳi bere kanuĳĳireleren. Aſi oxorcak xolo va quſĳkule “majura bereti meoĳĳirap!”-ya uſſveren. Oxorcas, mu qu na var axvenu, gale gamaſxonſu do ſireli-ſireli imſu. Baba muſiti kabeſen komoxteren do ek komextu. Baba muſis va uĳkin, aya na ĳulani muſi ren. Do xezmekiarobaſa kayezdu. Ukosups, unaxups, ĳuĳxe ubons. Ar ſanaſa ĳai xezmekiaroba duxvenu. ĳulani ĳai xeſa kuĳkin aya ĳoĳi baba muſi na ren. Padiſahis didi goĳoberi ĳoci uĳun. Miletis koĳobĳu. ĳulani muſiſi gondinuſ ambari eſaĳitxuſeni. Miletis gamaĳitxu. Mu ĳabaeti qvereſu ĳkimi ĳulanik ki. Ma biĳi ĳkimiſ ĳkimi ĳulani voqvilapi. Mitik nena va iſimers. Em oras padiſahik ĳamiĳamis ĳitxu: “ĳkimi ĳulanik acab mu ĳabaeti qvereſu do si ma kabeſa eĳo paſi mektubi momiĳari”. ĳamiĳami nena var iſiĳu. Padiſahik doktu ki: “hiĳ miti akolen var idasunonan”. ĳkva mitik nena va iſimers. Aſi xezmekiari gamaxtu do padiſahis ſoxle dodgitu do uſu: “padiſahi baba, ma giſumer skani ĳulaniſi tiſa mextimeri ambari”. Padiſahis gaakviru: “si mi reki, ma ĳkimi ĳulaniſ ambari miſvaginon?”. Uĳule padiſahik uquru: “si mu giĳkin!”. ĳulanis atxozu do xolo miletis geĳitxups. Miletik xolo nena va iſimelan. Xoloti ĳulani moſaxtu do baba muſiſa komextu. Do “ĳulani ma vore”-ya uſu. ĳulanik ti muſiſa mextimeri ſeyepe duſu. “Si ĳulani ĳkimi ſi do ma xezmekiaroba moĳodapſi”. Dolvakiſes, mgarineri-mgarineri do hemti koĳik zoſonſu: “si ĳkimi ĳulani ſere, ma ar ſanas, xezmekiaroba mot moxvenapi”-ya. Padiſahik em deĳiĳes xolo ĳamiĳami do xĳini ſxenis nuĳidu ĳudelis do meĳotirapu-moĳotirapu do eſote doxeſkinu. Diĳodu! Baba do evladi koĳoxtes, axeles do duguni kodudgu, duxvenu.

Heva Cevaiſi, 23.II.1968

48

Mogapuſa ides zamanis (ſoxle, aſi na mandarina) sum tane akardaſi, manſagereſ biĳepe paraſ mogapuſa. Jur tanek koĳĳomes ina moges parape. Arteĳis para uĳun do aſi mulvan ĳuĳxete. Jur tanek uĳuitkves: “iya doſilat-ya do para kagoſavuĳat”-ya. “Aya para komeĳĳapt do ma mo mſilupt”-ya. Akardaſis uſumers. Doqviles. Qvilupanſi ĳise ſaroni ſeren (mĳipe-mĳipe mĳima) do “ĳises ſahedi maqvas”-ya. Doqviles. Mutepe komoxtes oxoriſa. Baba muſik uſu ki: “tkva na moxtit, bere ĳkimi so ren?”. Entepkti uſves ki: “bere skani geride mulun”-ya. Doĳu. Sum ſana diqu, va moxtu. Masumani ſanas jur tane, bere na qviles koĳepe, ĳaves xenan. Arteĳi ĳkva eſo cans do entepek na ĳarĳalapan, usimins. Do antepek zoſonan, iya cans-ya uĳkin do ĳarĳalapan: “andĳa ĳise ſaroni na ren, kogomaſinu-ya, paraſeni koĳi iqvileſu-ya”. Am koĳik isiminu do bereſ babaſa igzalu. Do eſo-aſo ĳarĳalapſes do baba muſi xoci oktapſu qonas. Do uſu: “bere skaniſeni aſo ĳarĳalapſes do antepek qvilerenan bere skani. Qonaſen oxoriſa mextu. Tufeĳi yezdu do entepe juriti ĳaves komolaqvilu. ĳise ſahedi maqvedu. ĳisek moqinu, gvaſines.

Heva Cevaiſi, 23.II.1968

49

Ar ĳai zengini oxoris ar da uqounſerenan sum tane cumas. Aya na ren, arteĳi biĳis komeĳerenan. Jur-sum tutaſĳule ĳurbetiſa igzaleren. Biĳis mutu va uĳkin. Baſkas kamoĳaru biĳiſi pĳiciten, kamegaſkvi-ya. Aya cumalepek na ſignes, ĳulani kagomiqones oxoriſen. Babaſi oxoriſa mindiqones. Uĳule iya biĳi komoxtu do mutu va miĳkin-ya. Do oxveſaps cumalepes. İya ĳulani biĳis ĳkva va meĳerenan. Deſtani ĳarups: “ma komopti-ya, oxorepe

gemkoli"-ya. Lazistaniş kulani şu Arhaves. Eşo ġarġalapan. "Ma komopti, pencerepe gemkoli-ya, var mogalen, Soxumi divu Poli"-ya.

Heva Cevaişi, 23.II.1968

50

Sum tane cuma korşerenan. Arteġi cumak tkveren ki: "dido vizenginaşi-ya do kvaşi didi oxori dopşkidaşi"-ya. Edo miķulun şoçi. Muķilaps şoçi. "Mtelis baķlava do bureġi pçaşi"-ya. Mtiniti eşo dizengineren. Majurani cumakti eşo tkveren do eşo dizengineren. Masumani cumak, şişa cumak tku: "helali buşi řķomeri oxorca momxvadaşu"-ya. Entepe dizengines, ena tkvessteri. Miletis çapan çai bureġi, baķlava. Musafiri dodġinapan. Konaġepe dokidapan. Çişa cuma paşxas koxen. Entepok varti golořķedan. Arteġi musafiri komextu, gokonķeri badi, maķvande. Mçimati mçips tokisteri. "Kodomodġinit am seri-ya musafiri-ya". "Skani oncire va miġunan-ya" do va dodġines. Aşi ortanca cumaşa komextu aya şoçi. Emukti va dodġinu: "yeri va miġun-ya". Fuķara renya do va dodġines. En şişaşa mextu. Odati va uġun. Aķonari yeri uġun. Koçik: "yeri va miġun-ya". Oxorcak ducoxu: "mis uġarġalři-ya, am mçimas so idas em şoçi-ya". Oxorcak kamoqonapu em şoçi. Turva kamiġeren do kamaxtu. Oxorca muşik pilavi uxvenups şoçis. Koçik: "ar nobetis gale gamapta-ya do amavulur-ya". Çkva şoçi va amaxteren. İya pilaviti altuni diqveren. Evlia moxvadu, çai şoçi. İya şoçi dizenginu. Majuranepo, konaġepe na uġuřes, nadveren diçveren. Zengini koçepek fuķaras na va golořķedes, fuķara cumaşa gealu do muxtaci diqu. Muxtaci, mutu na va ġiġuřas.

Heva Cevaişi, 23.II.1968

51

Arteġi çkva oxorca germaşa iderenşi, mtutik oçoperen. Mtutis uqounşeren iya oxorca. Edo mtutişen bereti dvaqveren. Mtutis uşveren ki oxorcak: "řķariřa mendomoçkvi"-ya. Kişi komotu. şkas kogeudu toķi do eşo řķariřa mendoçkvi. Oxorcak kaniřķu, kaşi kogeudu do muk imşu. Oxorca va moxtuřķule kaşi şinşu, şinşu do oxori muşişa meşatiru, maġarařa. Kişi na modvereşu, kişi şaxa-şaxa-ya. Kuķuma xaşa-xaşa-ya. Bere na buķoba-ya. Mtuti na ren imşeren do oxorcaş oxorişa kagexteren. Oxorcasti dişkaşi oxori uġuřeren, çagvalişi paşxa. "Sica komoxtu"-ya do mtuti oxorişa kamiqonorenan. Didi kutuġi dişka koguşudves do çitups dişka. Mtutik tkveren, dişka na çitupşu, sali gorups. "Sali momiġit!"-ya. Mtutis uşveren: kuşu na uġuřu, iya donřġipi-ya. Mtutik kuşu muşi kodonřġipu. Mtutis azdu. Mtuti koçepek doqviles do oxorca kamuşletines.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

52

Arteġi koçik xezmekiari koniqonu. İya berek uşumers: "si guri mogixtu na ma kçvilaminon-ya do ma guri momixtu na, si mşili"-ya. Aşi berek dipintu-koguiřġveren. Xezmekiaris: "dopaġi!"-ya. İqonu řķariřa, doxaru, doçxu do çxomisteri komuqonu. "Mu qvi-ya si? si na paġi qvi-ya, dopaġi do komoiqoni"-ya. Xoloti txalepe ocvinapşeren. Uřkiris kexteren do opatxu edo. "txalepe, uşkiri şeminaxit"-ya. Txalepe uşkiri oçķomes, ġamři, ġamři-ya. Amuk jindole quraps: "mot va şeminaxit-ya do geptaşi tkvan dogoġodapt"-ya. Gexterenři, mteli noçķireleren. Arteġi kras na naşigu txas, iya va noçķireleren. Entepes doloķideren oranřķironi. İya mtelis kodolořķu do amus arteġis kodoloķidu. Aşi oxorişa igzalu. "Uşkiri va şeminaxes-ya do dopçķiri"-ya. Badi do xçinik: "mu pät-ya, so viqonat"-ya do ġiberi řķari

gibes do kavelaş kextu çerişa. Bere geobasunonan. Bere iselu do majurani yeris doŭkɔbu do kavelas elacantɔ. Majurani yeris doŭkɔbu do kamuçitu. Çumanişi iselu. “Ğomamci kaidepe na miŭvit-ya, raxaŭi kodovinciri”-ya. Xen do xolo iŭiŭaps. Badi-xçinik uŭuitkves ki: “oxori gevoçvat-ya do bere doloxe komolabaçvat”-ya do kalati yopşes do bereti doloxe komuliçvas-ya. Oxori doçves do bereti komolaçu. Aŭi kalatepe muiŭides do nulvan aŭi badi do xçini. Hepeyi yarişa na ides, ides do iya bere kalatis na “mutuni-ya xçinik badis uŭumers pöŭikaşi, topuri kogomabu”-ya. Badikti komendaŭkedu kalatis. Mendaŭkeduşi, iya bere ek doloxen. Aŭi beres uŭves ki, “si-ya ak mu ikip?”-ya. “Goçi na iqven mevulur”-ya. Şeyepeti mutepeŭala igzalu. Am xincis kogilincires. Ŷalendo bere kodoncires. Ortas xinci ren. Badik uŭumers: “kodolobŭkoçat”-ya. Entepək na incires, badik na xçini elincireleretu, bere orta yerişa komoxtu do badik na xçinis nuntxu, xçini kinarişa mendoçku. Badik na nuntxu xçini, ğalis dulaŭales.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

53

Arteği deli do arteği noseri cumalepe korŭerenan. İya deli na ren, arteği koyişi imami doqvileren. Uŭule milerikala zoŭons ki “tkvani imami ma doŭili”-ya. Majurani cumak zoŭons ki “amus nosi va uğun, deli ren, mo icert!”-ya. “Va-ya, illa doŭili”-ya. Xoloti noseri zoŭons: “mo icert!”-ya. Noseri na cumak na reni koçi kişiqonu ŭkobaşaşi do txa kodolobŭkoçu. Aŭi xoloti: “doŭili-ya tkvani imami”-ya. Aŭi-ya delik mindiqonu koçepe ŭişi. “Ma dolovulur-ya do imami eşaviqonop”-ya. Noseri zoŭons ki “aya nena mo icert, mŭudi zoŭons”. Noseri ŭkobaşaşi kişiqonu do txa kodolobŭkoçu. Aŭi deli ŭuis kodoloxtu do “imami tkvani eşaviqonop”-ya. Aŭi tudendo quraps: “tkvani imamis kra uğunui?”-ya. Aŭi noseri uŭumers: “ma va giŭvit-ya, va icert-ya, txa qvilu-ya do koçi zoŭontu-ya”.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

54 Markvali geŭağanuş

Ar noseri cuma do ar çkva deli cuma korŭerenan. Noseri na ren, germaşa niŭeren do “nanas-ya xura duboni-ya do makvaliti duŭağanı do koçi!”-ya. Giberi ŭŭari gobu do nana muşi doçu. “Aha, nana, makvali-ya va ginon na, ma vimxor”-ya. Koŭiru nana muşi doçveri ŭu. Muk oçkomu. Aŭi noseri komoxtuşi, “nanas geŭağanii?”-yaşi. “Ko-ya, va çkomu do ma kopçkomi”-ya. Noseri mendaŭkeduşi nana muşi ğureli! “Ma mezare pxaçkup-ya do si nana kagetiri!”-ya. Aŭi getirupŭuşi kunŭxepunas, daŭepunas komeşalu. Va gamaqonu ekonaşi. Arteği xçinik xaçkupŭu do “si ŭoxle goŭamixedi-ya do ma gixaçka”-ya. Doloçkvidu bergi do iya xçini doğurinu do iya xçini kodolotiru. Berek tku ki, majurani, noserik. Aya nana va ŭires do majurani xçini kodoxves.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

55

Arteği çkva sum ŭulani uqounteren ar koçis. Edo oxorca na ğuruŭu kimolis vesieti uğunui: “ma na memingaps emkata oxorca goraginon!”-ya. Uŭule oxorca doğuruşkule aya koçi içilasunon do muşi oxorcaşi mengapura va aŭiru ena nungaps. Dido goxtu, goxtu, ama va aŭiru. Va aŭiru. ŭulani muşi arteği nungaps do “iya dobgora-ya, vesieti doŭa”-ya. ŭulanik imgars, babaşa va iqonen-ya. İdu noğaşu do altunepe şeheroba keçopu. ŭulanis komeçu. Ama ŭulanik imŭu. İmŭu, imŭu. Başa germas çobanepes poŭi guŭuğu do kogoiŭiru. Koguitu edo mendra, başa

yeriſa igzalu. Ar oxoriſa komextu poſti gotvaleri do xezmekiari kemzdit!-ya. Kulani na ren, va uĉkin, aſo oĉoĉankuleri. Kiaĉala keloxunes. Ar deliĉkani do nana muſi korĉes. İya kulani, miti na va rĉu. Entepe na soti idaĉes. Poſti muiĉĉiĉiĉi do dulya ikiĉi. İya biĉi do iya nana muſi duguniſa igzales. İya kanaſkves oxoris. Gale ĉxeni uqounĉerenan do guiĉiĉi, gexedu ĉxenis do mukti igzalu duguniſa. Dugunis eſo kogoxtu do oxoriſa komoxtu kaĉineri ĉxenis gexuneri. Entepes va uĉkinan, mi rĉu. Aĉi iya bere moxtuſi, zoĉons: “andĉa dugunis ar mskva kulani bĉiri-ya, iya kulani bgoraminon, bĉiraminon-ya do ar ĉiĉa mĉĉidi kogemidvi, yolazuĉi gza oĉĉomuſeni domixveni!” Em kulaniſti altuni maĉĉiĉi moĉiĉeren, mĉiĉa toluni. “Ar ĉiĉa ĉonari komĉi”-ya kulani do maĉĉiĉi mĉĉidis koguſudveren. “İya na idu germaſa, iya mĉĉidi koĉĉomi-ya do ĉiſmeĉi skani mi ren konagnep”-ya. Mĉĉidi ĉĉomuſi, maĉĉiĉi ek meſaĉiĉi koĉĉomu do oxoriſa komoxtu do odaſa kamaxtu. “İya mĉxuriſ poſti na motun emuk ĉĉari gemibas!”-ya. Emukti poſti moĉiĉu do altunepe goĉonĉxoleri deliĉaniſa gamaxtu do dogoru. Loĉma oxoriſa konuxtu. Lazuri kitabi giĉiramuni? Lazepes uĉumelan ĉani. Aĉarelepes uĉumelan ĉani, ĉkin Lazi. ĉani koyi ren.

Heva Cevaiſi, 26.II.1968

56 Fadime ĉaduni

Arteĉi Fadime ĉaduni korĉeren. Nanaſanĉeſi uqounĉeren, paĉi nanaſanĉeſi. Ozi muſi kulaniſti uqounĉeren. Mutepe duguniſa nulvan. Muſi kulaniſti mindiqonu do Fadime ĉaduni kanaſkvu oxoris. ĉxvari do brinci koxoktu do “aya ĉxunaginon!-ya. Muſi meĉĉineri ar mamuli ar ĉkva xoci uqounĉeren Fadime ĉadunis. Fadime ĉadunik imgars do muĉo pĉxuna!”-ya. Mamuli do kotumepek uĉumelan: “mu gaĉodu Fadime, si mo imgar-ya, ĉkin dogiĉxunupt-ya, jur ĉabi kodomidgit-ya, ar brinciſeni do majura ĉxvariſeni!”. Entepes duĉxunerenan do ayri-ayri kodubĉerenan. Aĉi nanaſanĉeſi moxterenſi, ĉxuneri koĉiru. Aĉi majurani dĉas kulani muſiſti eſi kanuſku do igzalu. Kulani muſiſ mteli kotumepek kuĉĉomes. Aĉi: “mus, Fadime ĉadunis, majurani dĉas dido suleri komeĉi, txvaginon!”-ya do ĉobanobaſa igzalu. Aĉi ekonaiſi igzales. Aĉi ar badi komextu do “mu gaĉodu?”-ya. Aĉi badik uĉu: “aya ti domiĉiſini-ya do ma kodogigurap”-ya. Aĉi ti uĉiſons. “Gulaĉiſ ſura galeps”-ya, paĉuli-ya!”. Ti duĉiſonuſkule, aĉi: “xocis aſo piĉiſen amiĉi-ya do quciſen gamiĉi-ya sulerepe!” do eĉo suleri dotxu. Do nanaſanĉeſis koneĉu. Aĉi majurani dĉas kulani muſiſti komeĉu sulerepe do mendoĉku germaſa xoci ocvinuſa. Xoloti iya badi komextu. “Mot imgar?-yaſi. “Antepe muĉo ptxva”-ya. Badik uĉumers ki, “ti domiĉiſoni-ya do ma gogurap”-ya. Aĉi badis ti uĉiſons am kulani. Badis uĉumer ki, “paĉuli, pif, ĉundiſ ſura galeps!”-ya. Aĉi: “xocis-ya piĉiſen amiĉi-ya do mudiſen gamiĉi-ya sulerepe!”. Xocikti sulerepe koĉĉomu. Oxoriſa mgarineri komoxtu. Fadime ĉaduni sotxani niĉeren ĉai moĉiĉxeri. Niĉerenſi, ĉai mskva paĉuĉi teĉi ĉalis kodululeren. Mitxani deliĉanik ĉino ustomerĉeren do koĉireleren. İya deliĉanik: “iya kulani, paĉuĉi na ĉuĉxes aqvas, iya bgoraminon-ya”. Aya Fadime ĉaduni paĉxas komoloxuneren nanaſanĉeſik do kulani muſiſ oĉiraps. Kulani muſiſ va aqven. ĉuĉxe nuĉĉirupan xoloti va aqven. Aĉi mamulik qiraps. “Kiĉiliki”-ya, Fadime ĉaduni paĉxas molaxen!”-ya. Nanaſanĉeſik mamulis atxozeps: “kſa, kſa!”. Va oĉiru. Aĉi mskibuſa mendoĉku. Meĉureli mskibuſa, va mkups. Gondinasunon. Mamulik uĉumers: “mot imgar, mu gaĉodu-ya, yali kezdi-ya do ma goqup-ya. Mamuli eliĉatu do igzalu. Mamuli keloxunu mskibuſ kinaris. Keloxunu do igzalu. Aĉi komoxtes ĉinĉape. “Pxoronat!”-ya. Amuk: “forĉa va miĉun”-ya. Aĉi xolo ides do forĉa komuĉes. Do xoloti: “piſtimale va miĉun”-ya, ides do piſtimale komuĉes. Aĉi xoloti: “pxoronat!”ſi. “Potini va miĉun”-ya. İdes eti komuĉes. Aĉi: “ĉineĉi va miĉun”-ya. İdes do eti komuĉes tito tane. Uĉumers aĉi: “geceluĉi va miĉun”-ya. Aĉi: “qucis doloĉidale va miĉun”-ya. İdes momaluſa. Eti komuĉes. Aĉi: “meĉigale va miĉun”-ya. Aĉi maĉĉindepe va miĉun”-

ya. Eti komuğes. Aži “beşluğepe va miğun”-ya. Tito tane užu, užu do ar didi boxça yopşu. Otirapu, otirapu, otirapu tane. Ulvan mumelan çinkapek aži mteli. Mutu va duskidu momaluşi. “Aži karta şeyi komogiğit do aži pxoronat”-ya. Nutanu mamulis Fadime kadunik yali na uğufu. Mamulikti qiru, qiruşi, dotanu do çinkapek imfes. Aži va izizdeŭu, didi boxça doqu do oxorişa mamulikala keşaxtu. Ažo şeyi na doqu, majurani limci kulani muşi mendoçku. Kulani muşi mskibuşa na idu, çinkapes: “karta şeyi va miğun”-ya. Mteli birdem dužu. Mteli birdem ides do komuğes. Aži: “pxoronat-ya”şi, çinkapekala va axoronu do çinkapek kaçostikës. Do ŭtulepe kaça kogelokides. Aži kulani va eşaxtu oxorişaşi. Mskibuşa mexteşi, ŭtulepe kaças gelobun. Xoci na uqoun, nanaşanfeşik nuçkirasunon. Kulanic imgars. Xocik užu ki, “mu gağodu?”-ya. “Si megoçkirasunonan do emuşeni vimgar”. Xocik užu ki “ma na memoçkiran na, si xorzi mo imxor. Qvilepe çkimi-ya yomluğis kodolobği-ya. Dižxiri çkimite kui doqvi do kodolobği-ya. Ena çkomes qvilepe, mteli dokorobu. do yomluğis kodolobğu. Ukule “çumani na gexta-ya, ma žxeni doviqver”-ya. Xocişi qvilepeşi žxeni diqu. Çumanişi na bağişa mextu. Kai možipxeri žxeni diqveren. Amus gexedu. Şeyepe muşiti kezdu do em biçis kelvakatu. Duguni uxvenes. Biçiklele mindiqones. Nanaşanfeşik paşinoba na qu. Mus koxoskidu. Nanakti zamanurepek zoşonfes.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

57

Zamanis ar badi ar xçini korterenan. Xçinik kinçxiş oxori dokideren. Mçima moxtuşi, badis cumuş oxori dundğuleren. Badi ğocişa mexteren do: “xçini çkimi, ar oxorişa kamomoçkvi!”-ya. “Ğura skani, ğura skani, kamaxti!”-ya. “Daçxirişa komemoçkvi!”-ya. “Ğura skani, ğura skani, kamaxti!”-ya. “E xçini çkimi, xçini, ar odaşa kamomoçkvi!”-ya. “Ğura skani ğura, kamaxti!”-ya. “E xçini çkimi, xçini, oncişeşati komoçkvi!”-ya. “Skani ğura, skani ğura, badi, komoxti!”-ya. Mutu var. Çkva diçodu. Kaŭuk kudeli va geonžaps emkata şeyepes.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

58

Kulani dokimoces, mindulun. Kulani musafiri ren. Andğa ren na, çume va ren. Kulani ebbedi oxoris va doskidun. Goşaxveri kvati yezdipan do oxoris neknakala gelokidapan: toli va maşas do kulani ešo ren. Kulani va doskidun. Goşaxveri kvati ezdipan. Goşaxveri kvati va doskidun. Kismeşi skani kireli ren. Dokireleren. Kulani yano, çkini adeti ešo ren. Kulani yano va ikimocassı, Kismeşi kireli uğun-ya zoşonan. Zamanuri adeti: oxori ağne na gelokidaştes goşaxveri kva soti miti na žiras şinaxeps. Lazimi iqven-ya do kulani ešo ren.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

59

Kiçiği brincişi gale na gokirs. Çertiğis na gale gokirs. Çertiği, kabuği muşi. Brinci na çxvara, kabuği, kirçiği uşumelan, şatxupan, dobğapan.

Heva Cevaişi, 26.II.1968

60

Qona doxaçkup. Ukule dobuɣxup. Ukule noçves. Şuķa, xaþi, qoqore kodorgap. Sum-otxo buķka na dvaqvas, ar ķati kogumer. Ukule gverdi meġro na diqvas, xoloti kogumer. Bergite, parto bergite kogumer. Çapa bergiten xaçkup.

Heva Cevaişı, 26.II.1968

61

Lazuġi na iqu, mtutik imxorġeren. Koçik ar çġta paɣxa doqu do daçxiri ogzapġu. Ek çumerġu. Çumerġuşı dağuri koçi, tomaloni koçi, ho, germaķoçi komoxtu do aşkurinu. Koçik dixvaluşı, aya germaķoçikti dixvalu. Koçik aşo kiliçaminuşı germaķoçikti kiliçaminu. Koçik tutuni amiduşı, emukti biga amidu. Koçik daçxiri ninşuşķule germaķoçikti ninşu. Tomas nadu do ġalişa imġu do iya koçi kamuçitu. Komimxors do aşkurineġu.

Heva Cevaişı, 26.II.1968

62

Yalançi kapçia, putxi: kapça va ukatepan do cumuten. Sarmati ikipan uxorġeli, yalançi sarma. Putxi: çġçami, laamso. Mkiriti gobğap. Soğaniti goçķirap. Dokiminup ķai. Kişis kogedumer do buķka geodumela do daçxiriti geobğapan, geogzapan.

Heva Cevaişı, 26.II.1968

63

Tongo pɣxunupt. Karaxasanoğli, Kaxiže, Kaxailişı lağubi uğun. Cevaroğli, Cevaişı. Alişı paşuli do kimoli çkimişı nandidi da do cuma řes. Jureneçdovitdoovro. Muķo şaneri? Aķonari şaneri vore. Naķo şaneri? Aya muķo ren? Naķo vara? Dido, çġta. Jin, tude. Yukseği, alçaği, mķule. Oxorca ginže ren. Oxorca mķule ren. Turçe, Lazuri, Larçeti do Lazuriti mteli ar ren, Gurcice. Ekoleni ķulaniş teureme voret çki. Hem ķai noğamisa. Goina koyis. Çxe ağodeġu, izabunġu. Guri va geużin okitxus. Çoği dido doxşu. Gealu do muxtaci diqu. Muxtaci mutu na va giğuşas, muxtaci. Çifti biçi aqveren, teği duğuru. Jur taneti, jur teğiti itkven. Saniek ķaves gemişķedu. Mutu na mişu nugapġui?

Osman Cevaişı, 26.II.1968

64

Emti-gemti. Jile do şale. Emti elavaqona çkimi qonas, naşiris. Çkimi oxori emtis dgin. İya emti ren. Çkimi oxori jile ren do skani oxori şale ren. Çkimi oxoris jur boi uğun. Jini bois ma pskidu, tudeni bois çkimi nana do baba skidun. Tude vori do jin kaepti. Jin vorġi do tude kagepti. Ma ptkvi, si tkvi. "Si, ma" var ma na minon. Emuk tku, çkin ptkvit, tkvan tkvit, entepek tkves, antepek tkves, amuk tku. Ma bzoşon, emuk zoşons, çkin bzoşont, ptkumert, entepek zoşonan, tkumenan, ma ptkumer. Ma doşzoşon, emuk doşzoşons. Ma doptkumer, emuk dotkumers. Leksi ptkvaminon. Andğa Batumişa vidaminon. Ğoman Batumis vorġi. Emuk tkvasinon. Uğun otkvaluşı. Batumişa idasunonti. Batumişa vidaminġu do va malu. Tkvasinġu do va tku. Ptkvaminġu do va ptkvi. Picis şķari molamidgin. Ptkvaġi na, ķai şu, iqveġu. İgzalaşuķoni, ķai iqveġu. Mendaxtuķoni, ķai iqveġu. Tkvaşuķoni, mişvaşuķoni, ķai iqveġu. Tkvaşuķon na. Emuk tkvaşu na. Va tkva! Ğari koçķomi! Kodilişķi! Kaķoçķomi! Diķuşanu. Mşxuli diķuşanu, kamuinçu. Koçi diķuşanu. Dogaçķindu. Acab dogaçķindui? Va domaçķindu. Emus va dvaçķindu. Dvaçķinden. Gonçeleri. Gonçeleri-gonçeleri mopti oxori

čkimiša. Moišvaceps, šurišvaceps, moišvaci, muišvacu. Ma na mopti, iya idu. İya igzaleren. Va idaŭkona na, kai iqveŭu. İgzalereŭu, mendaxtereŭu. Sankis igzalereŭes. Gevorgi: mezares pukiri gevorgi. Gošovorgi: luqupunas lobia, piŭperi, pamiđori, űuŭa gošovorgi. Goűapűki: peci rgeri űu űuŭaű nergi do nana  kimik kagoűaűku. M imasinon, m ima iqveni? Muharebe diqu. Duguni diqu.

Mamia Cevaiűi, 26.II.1968

65

Muruna mulun ar putiűen e dovit putiűa. Eűo didi ren. Mersini mteliűen kai  xomi do kifali o kumuűeni. Mersinisteri kai va ren muruna. Mersini ucguűi ren (eűo ptkvi). Suyaki, kambula Rus e. Cumu na ukata ukule isaren. Mersiniűi yađi sari ren. űipi mersinis nungaps.  ali  xomi  armaxa. Zođas irden do ar puti iqven.  alis va irden űipi. Puli ek-ak uđun. Sarice puli, m ita goqups, ek-ak noxen.  alis na m ita iqven do zođaűa na idas, m ita va ren. Suyakis uđun puli. Midiateri puli uđun. Midia imxoran Turkias Lazepkti. Doloxe xorzi uđun. Sađi ren. Ge o, ge ia baűka ren. Dido iqven do zođa pi is ge ia Sumcumaű ekolen. űipi murunas nungaps, beű puti. űipis mersinisteri xorzi uđun. Kiliűbaluđi. Sagana  ita ren. Kiliűbaluđi didi iqven, xut puti. Okonozi m ita peri uđun xorzis. Mtelis en didi ren eya. İqven oű putiűa. E  puti, jurene  puti. E o kai var. Camuűis xorzisteri. Okonoziűeni  ita muruna, e dovit puti. Aya zođas e dovit putiűi kop opit. Bakos daha didi ren. Murunaűen  ita. Mtelis en  ita űavriűi.  apala, msipai, űavriűi u umelan. Kvaomxazeűen Sumcumaűa nekna uđun. O ađane,  ađana. Si mu gi kin. Si ar xvala o ađane gi kin. Ma boine mteli felukaten Sarpiűen Poliűa vidi. Nostoneri  xomi ren  apala. Arnoldi gomo kondunani? Arnoldi na ek r u,  xomi p ap it. Zođaűi yasaxi ren.  kin goi it limci,  umaniűa boine, dđaleri.  xomi bzirop it do p opup it. Mindulun zođaűa. Kap ia  alis va ren, zođas ren. Cođori  xomi. “Ve api” ko i na imxors.  ki emus vu umert yainbaluđi.  oroxis bziri. İya i komen. Nostoneri ren. U a zođas zvineri va ren, mara ren muűi cinsi. U umelan xođor xomi. Va i komen. Delpina didi iqven. Cođor xomi  ita ren. Delpina űu dido. Pilup it űupeđite. Aűi va ren. Mosaten p opupt, ukule ankezi e, ukule űupeđite pilup it. Akoni oxorca, ek, mele cumadi uqoun. Goptat zođaűa. Ginon, si izni gu uđi. Aűo giqonop Poliűa. Mosa: pambuđiűi mosa űupan, ikipan. Emute dido i open. Mu onari ginon, e onari qvi. Toki ekole-akole. Dobđap mosa zođas. Muizdip. Gale getirup  xomi.  xomiten, kap iate. Kap iati  xomi ren da! Toki me ireli mosas. Ondi uđun, mantari, va geantonasunon, jin. Tude  urűumi eűo mulun, pi i gon kimeri. Zamanis ko epek űup es. Aűi pabri ak ikips,  apronit ikips.  xomi mulun do ak kodilibđen. Toki muizdip.  xomis va alen sotsoti. Do  ukunis i open.  ukuni emus elubun.  ukuni ortas ren. Uűta moiqonop it do ak vikip it. Surmene do Rizinuli ko epes dido u kin. Birtum zođas renan. Diűka p azup it do uűak ikip u. Yelkeni beziűi p aroni na u umelan. Didi bezi ren. Xo e zdipan do felu a, ixi va r uűkule, xo ete ulun. İxi faűi ixite. Caűi diređiti ca ren. Ortas gedgin: diređikyelkeni yon aps. İxi nobars do ulun. Zori ulun. Dimoni u a xendon ulun do felu a ekole-akole va o kumers, duzi uđun. Arhave iziren kai  aronis. Xopa va iziren, didi germaűi u a xe.

Meme  Kori e, 24.II.1968

66

 karisteri iguraps Lazuri. Oxori: jin  eri űu, tude le a zamanis. Aya oxori miđunan do iya odape.  eriűen m ola mabđetes. Oxori zamanis pi ariűi ikip es. Da xiri oxoris ogzap es do giari ikip es. Oda gale miđu es. Tavani pi ariűi va uđu es. Cape gesvare u. Kai ma one, kimi

na moxtas. Didilepe doğures. Vitoxut kōçi vorşit am oxoris. Mteli selameşi, çai kagamaptit. şkari moğoneri ren germaşe. Ti şkimişa dido şeyepe. şalendo opuşe pxaşkupşit lazuri. Aşi baği pīt. Ğoci boşi ren mutu uğun. çkini Ğoçepe Ğoşişoleri ren. Lazepe musafiri va qoropan. Megrelepek dido qoropan. Megreli do Lazi ar ren. Bazi kōçi Turki şas, Lazi şas, Urumi şas, Xemşili şas bazi çai iqven, bazi pāři. Ar şarali va iqven.

Memeş Korişe, 24.II.1968

67

Ma aşi durya va maxvenen. Otxoneşdootxo. Amuşen şonari vorşi, dunya gevoktapşi. Eç şana diqu, va viçalişep. Memeş Kosoğli vorşi do aşi axali Korişe.

Memeş Korişe, 24.II.1968

68

Memnune gevodvitsi, va matkves. Onşelis paşi, paşi elavuktit. Esmo Lazepes dido uğunan. Padime, Fadina, Xacula, Xarce, Xaşice, Kaşice iya ren. Jur çkva şulani miqoun. Muneveri, Heva, Abazas Kolbaias. Kvariatis Maçaxelişen moxtimeri renan. Duryaş çai oxvenu uşkin. Keskini şulani. Bazi tembeli ren, bazi keskini. Qinişe şka dukaçu. Xamite meçķiru kotume. Bundğolups, pağups. Bundğa, ukule bçuxnaminon, mçipe bundğa bçuxnaminon daçxiris. Emute xarups, çxips. Msvape. Xvançi eşaimer. Xoxonca aya ren do xvançi iya mexvi. şişepe, cigeri, guri içķomen, kuçi içķomen. Ağu na ren. Entepe mepxupt, ağu pāři ren. Qvili, gonksi Turkuli, gurpici, şka, qiqinşoni, şabuğa, şabuğaşi qvilepe, buti. Musafirişeni şuri meçapan, çai aşonenan. çereli řineķi, Xemşilepe dido ikiptes. Kaşçini paşik şu. Aya mağaziaşi řineķi. Reizi aşi brigaderi va reni, eşo brigaderi vorşit.

Memeş Korişe, 24.II.1968

69

Germaşi doloxe duvari xveneri şu. Do kilise bzoşonşit. Xvala duvari. Majura řķimeri kilise. Dixaqonape pxaşkupşit.

Memeş Korişe, 24.II.1968

70

A nani, nani, řiřa biçis ginķani! Viřuri iya zořonřu berepe na onķanan. řkva va miçkin. Elifi bete. Xocak gemçu xete. Dovizabuni xe ķkimite, çxete. Va gomalu kuçxete. Koçis na qini aqven do izabunen. Xocapes gevožiřapřit. Xocapek mogurapřes. řinka seri kōçi ořkurinaps, izabunen kōçi.

Memeş Korişe, 24.II.1968

71

Tağanis, yağite baraber. çiçami, soğani entepe ukatep. Leri ukatep. Mjari ukatep. Kaşaxuri qurzenişi giberi. Ukule mçķidiķala içķomen. Kaşçia daçxiris pşağanupt. Kaşçiaşi dolma vikipt. Lazepe voret. Tude kaşçia. Jinti kaşçia. Ortas brinci bgibupt do meşoubğapt. řuķaķala yazis vimxort. Yazis paskia, soğani govoçķirapt do pşağanupt. şibuli va nçaxupan do mugvali

yağite çupan. Yağite şağanupan. Nçaxupan makvali nçaxeri, geşağaneri. Çibulis muxlama uşumelan. Muxlama Turkuli. Daçxiris çup, şağanup yağite. Gibup mersini.

Memeř Koriže, 24.II.1968

72

şibi... toķa goişkipt. Animses uqonuşu. Baba muşiş oxorişa. Çişa gelaubi-ya, muğu řķari, muşi řķari. Kino limcişi iqven Paşalogli, amuşi paşulis Paşa coxonşeren. Coxoti geodumeşes Paşa. Badi-xçini eşo va gomalenan! Didi uşumelan muşiş, didi nana. Elutkvapan, Arkaburepe golakteri ġarđalapan akonepe. řķartoli. Dovoçķindinit paşi. Va dvaçķindu. Ma domaçķindu. Tolepe golakteri koçi. Taroni Lazuri. Si quci mo meçap! Si dişka doqvi!

Memeř Koriže, 24.II.1968

73 Mskibu

Lazuři mendaviři mskibuřa do geubđaminon. Hen řoxle modinis dolobđap. Dolobđapřķule tude řaiķi eřakireli ren, emuřeni ki iya ren mçxu-mçipe omkuři geřipxuřeni. Tude kva ren. Kvas dilibđen lazuri. İkten kva do dobđaps mkiri. Xaro, xveneri kvař eřrafis dobđaps mkiri. Gokosup kvas do dilibđen xaros. Ukule xazaini kezdips laperaten do çuvalis kodolobđaps. Laperacaři ikipan. Çaki, çeliři kva oktaps, ġurniřen řķari mulun. Tude çarkis naben do oktaps çaki. Do jin mkups mkiri. Kvas na ķibiri dořuxas, emuřeni řarađiten geçapan. Moķodu uřumelan. Guriři: mçipe na guřiġa, guriři uřumelan. Mçķidi gedvaluři mřika momçxva. Daha mçxu burđuli iqven. Mskibus çkin koçi miti va miqounan. Nobeti miġuřes. Sum-otxo-řkvit oxorik ar mskibu ķidupřu. Ar oxoris sum ançeřu. Koriže ar oxori vorřit. Sum dġa miġuřes mskibu. Aři sum oxori viqvıt. Edo tito dġa, tito seri miġunan. Ar dġa, ar seri.

Muhamed Koriže, 25.II.1968

74

Çkva muři ġainřereřes? Kalatiři? Kalatiři mķeři ġermas iqven. Mķeřiři ca mķkuri txiri ren. ġermas iqven. Edo vulur do pķvatup, řalatis na mutxani na uđun. Kalatis na iqven, emķata mçipe bigate, txirepunasti ren. Txirepuna uřumelan emuřeni, dido txiri ren. Pķvati do muiři oxoriřa. Aři amus uřumelan mķeři. Bigas ar řati galeni gořķip. Ukule iya gořķeri pçazup. Kabuři pçazup. Mskva řasinon. Momçkva bigaři. Arxoli biga iqven. İya daçxiris pçup. Anř fara oķořķip. Eti qazup ar tane. Eti godobdumer. Amķata majurani bigaři xolo přķip. Kalatiř dodgimale, řabaniři dodgimale. Tude řabani. Heya momiři, vitoar-vitosum tane unon. Kalatiř oġagura. Vitoariři çıřa řalati, vitosumiři didi. (Qini gaqu, oxoriřa amaptařit!) Ukule ġermařa vulur do mřķoři ķuçe do kara meřçķirup. Kara jin godvaluři. Kara godvaluřeni, msiciti. Amus msici uřumelan. Aya na goķirs, goķirapan. Aya msici iqven leřaři, tude. Leřas gulun. Cas na ren iya va iqven. Emuřeni mexsus ayri leřas muřimelan. Kuce do kara mřķoři ren. Kuce mķule meřķirup do kara ġinže řasinon, duzi biga. Kuce mçipe qa uđuřasinon. Eç tane dolořiġale unon.

Muhamed Koriže, 25.II.1968

75

Ağne oxori na kidan, toli va mañas-ya do gelokidapan oxoris, zamanis žxeniši ti, pucišiti iqven. Xocišiti iqven.

Naime Koriže, 25.II.1968

76

Tiši dudi, tiši kafa Turçe. Oşuati. Çxvindiş ğorma. Tolik kaķali. Toliş nuri. (Ceiki, kaři Turçe). Žamžami. Ğenggili. Başı kiti. Ortani kiti. Çkoni kiti. Karti. Mçxu buti. Xixinŋoni.

Naime Koriže, 25.II.1968

77

Hen žoxle erçi moxtas. Uķule gonķvates. Gonķvatuti Larçe ren. Boxça muĝes. Saaři jur mažķindi, ar xarka, ar toloni, xut fokaluĝi muĝes. Jur lapsani, ar řali řu. Ar çkva xçe, noĝamisałuĝi forķa. Ar çkva řapłini. Uķule mtiri-damtireři baxçiři řu. Cumadi-dadiři, edo oxoriři didiřen çıřařa řriķořiniři řarto řu. Nena kagonķvates. Mi moxtu? Mtiri, mtiriř cuma, sicař cuma. Eřoti bařkapeti řes. Deliķanlepe řes. Kulanepeti řes. řekelleme vikipt niřanis. Baķlava vikipt. Bureĝi vikipt. Sažiřbeli, salyanķa, xoržiř ķaurma antepe řit. řarabiti řit. Mitxanik na cumadi muĝu, emus baĝçiři mepçit. Lavsaři řurza, cuma muři ren. Cuma va uĝun na, bařka řes. Meřaksiři maiķa, ondi, mendili, nasķi, Gurci noçari žineķi. Aži kagonķvates em seris. Duguni nam dĝas iqvasinon. Duguni qopumapařa çkinti çezi pxazirit. Mebeli yevuçopit. Televizori eçopi, kuçxeř makena evuçopi. Anř ķati çkva oncire vuxveni. Jur žanas niřanlı řu. Jur žanařķule duguni řit. Ekolendo, biçiķele, oř ķoçi moxtu. Çkindeķele oř çkva. Dugunis maçodes vit řilya manati para. Marřiři eçidoxutis. Nana-baba va řřu. Sicař řarřia řu. Mteli muři ķonķsepe řu. Ažineri ķanonite řřu. řerbeti aži va vikipt, řarabi. Qaliř zencili. Bilezuĝi zamanuri niřani, eři ikiptes. Qaliř saaři, sum beřluĝi, xut beřluĝi ikiptu zenginik. Eger va uĝuřkon na zenginis hele gužumertu. Uķule mukti izenginařuři uxvenuřřu. Vana geri meçapřu, nisa muqonařuři.

Naime Koriže, 25.II.1968

78

Ma mili vister. Biga, mili, burti. Ma vister burti. Kuçxetenti vister, xetenti. Ostiramu: milooni. Paņķupalooni “ķuķumalobia”. Çuliķooni: mçipe burtiten. žoxle kvaepe, řkvit kva domsvarupt. Uķule burti vastomet do dopařupt. Kvaepe artikarti kogeonsvarupt. Uķule dopařat, vimřert. Arteĝis va mařalu na majurak astomers. Va mařalu na va imřena, astomernan. Ar kuçxoni “ķlasi” vistert: vit, ondi, dopxazupt, dobĝarupt, vit ķaloři. Ena, diçodas mitxanik dido ķaloři qvas iya morgapeli iqven. Ar kuçxoni: biçepeti isternan do ķulanepeti. Dadaloni, dadalepeten vistert. Onželi, çıřa onželi. Dadik dadali homeĝcu. Vistert! Arteĝik na çopas majura, majura iqven oçopinuři.

Masterale biçepe, 25.II.1968

79

Kvas gedginuři: kvas gedgin na, va açopen do leřas dĝin na çopups. İya osteramus kvas gedginuři užumelan. Kva řapřuloni. İya çkini vaxtis visterřit. Ažineri berepes iya osteramu va uçķinan. Xut tane kvançalaten isteren. Hen žoxle ar kva ižiřtomer do otxo kva yezdaginon. Uķule ar kva ižiřtolaginon do sum kva yezdaginon. Uķule jur kva, uķule ar kva do uķule

doşaloni. Doşaloni melu kva na dodva emus uşumelan. Mteli birden xuti kva. Uķule iya mteli hiĉ umeķvatu doĉodaři ar şaloşi iqven. Kamegilasşi, kaniķvataři majuranik isters. Aşi berepek mĉxurepe oĉvasinon do uķule xolo goĉarapap.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

80

Mezarluři, mezarepe. Tarasi. Tarasi dovikipt do mutu dovorgapt. İya řai řura aleps. Portoķali pukiri, mundes ikips giĉkini? Maisis. Dařepe ĉupan. Kolai gaqvan! Ćkini adeti ařo ren. Aři ařo mevulut. Eger mitik iĉaliřeps na, vuřumert: “ķolai gaqvas!”. Tkvan giĉkinan. Koĉi na megagan “gamarcoba”. Ćkini aya ren. Mřkeriř pukiri. Mřardiř pukiri. Xĉe pukiri, mķkuri leriř pukiri. Purĉumaleř pukiri. Mendra ren. Yaři mķķa. Mķkuri řaamso, maķido. Mřanko jile ren.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

81

Mezarluşiş jile didi ocaşi. Akole na moķaxta, aya şurbela. Emuş ekole txirepuna ren. Emeri puconcere “şroxebis saşioli”. Qona qu “qana gaaketa”. Emuşi jin, jini gza, Burĉuli meĉareli. Maisa xolo ekole na vidat, ren. Uķule řa duzleme ren. Kai yeri ren. Oķandale. şxemurluşi, Hemşiluşi. Skinduna şale. Kvaķamara. Mandrati. Entepe şale-şale, onşulepeş coxo.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

82

Duderi. Buķkas, pavri. Leris duderi. Uĉa luqu. Skeleti, ķvatati uřumelan, merdeveni Turĉe. Luquři morĉi: luqu na moĉķira, uķule marřepeķele morĉi guimers. Luquři nergi, ĉķemi meobĉapt do uķule nergi iqven. Marřepes, marřiř tutas vorgapt. İya emuře gelauķidapt ki, ķvinĉeppek řķipan. Konķepe porĉaři, porķaři nobiřepe. Porĉa kimoluri, porķa oxorcaluri. Konķi gelamibun. Sořani, daha rgeri va miřun. Ama yeri pxaziri do andęa vorgaminon. Aya řoberi mtvirik geoktu. Farsuli lobia. Bergi momiři! Ordo! řale ren. Luqu va ĉva, dadi! Si ořiķedi, si mutu va qva. Ćkin mtelis “dadi” vuřumert do “cumadi”. Tkvan “deida”, “mamida”. Geubři mani-mani! Tarasi vikip. Aya řarasi. Uķule luqu vorgapt, lobia, řamidori, řuķa, řeperi. Tepervaliř tuta na geoĉķat, Maisi, Kerezaiřa mteli řeyi irgen. Uķule xaziri řřiľupt. Yenyili, Gucuři, Marři, Ařrili, Maisi, Kerezayi, Ćuruęayi, Aęustozi, Evelguzi, Ortaguzi, Karaķiři. Hele Temuri! Mķkulepeti iqven. Amuřen mķule va ren. Nořinřiķale. Daĉxiri. Maxva. Mĉipe diřka, mĉxu diřka. řxiķi. Mřveri. Paluri. Tkvařun. Dixauřkiri, “dixa” Turĉe ren. Leřař uřkiri. Xaĉkups, xořete belups. Mřkeri, řinĉķuř pukri xĉe. Pinĉķu na doloxedun. Tude mĉipe do jin mĉxu řuruzana steri. Xoře elamiři! Kagamaqazit! Xařari gamaqazupan, dovořiĉapt, dolokaĉi. Nenape guřinřalen. řemoķlebit itkmis da! Diřka na xřaperi řas, emus puři uřumelan. İya xařarepe řarasiř jilendoni semtiře konosvarit. Xopřoři jini gzas ren. Direkřoriř oxori naya ren? Namu ren? Guri miķkvařu. Ma tamo-tamo maĉķkomen. Tkvan mani-mani ĉķomit. Ma ķibiri var miřun. Emuk gvari va guliktu.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

83

Hen didi Temuri. Vitojur žana yopşaps Aprülişi vitootxos. İkitxups maxuta sinifis. Vigurap ma forkaş oçu, va miçkin. Amus użumelan vigurap. Majurani Cemali, cimşeri maotxa sinifis. Vitoar žaneri ren Cemali. Masuma ovro žaneri ren. Mżika zaifi tu do ar žana yano gevoçkvi. Aya ren Şabani. Paşuliş coxo gevodvi. Maotxa kulanı miqoun. Gunazi coxons da! İya ren xut žaneri. Maxuta sum žaneri ren. Emus Naziķo. Va noçares, meřriķas Nazibrola uçarun. Xacer Vanlişi, Xarce başka.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

84

Anži, gożos, gožo žoxle. Ğomaneri, žoxleni dğas. Ğoman, andğa, çumen. Žanaşe. Anži var do žanaşe. Çumanişi. Ondğeri. Ondğeneri giari koşçķomit. Aži limcineri domoskides. Limci, seri. Amseri, ğomamci. Si mi re? Mi moxtu? Musafiri. Aya mu ren? İya mu ren? Kimoli skani so ren? Solen moxtu? So idu? Sokçağa idu? Kiliseşa. Nakçağa idu, soşa var. Somerişa idu nana skani? Onfuleşa. Nana skani so idu? Batumişa. Bazarişa idui, vana mağaziapeşa, somerişa? Mağazişa, Koşerativepeşa. Mişi bere ren? Muşi leçeri ren? Luğışı. Muķo žaneri ren? Naķo žana ren, žabuni vore? Muķo žana ren, Tbilisişa va mixtimunan.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

85

Emuk aya gorups. Biçik gorups. Kulanik gorups. Kulanik? Biçik: ma aya minion-ya do gorups. Kulanis miti minion-ya va atkven. Babak domokimocereşu do noderişa meiti. “So nulur, kulanı, mis unķkobaginon?” Mutu va miçkin. “Mis vunķkobaminon?”. “Biçiş şakimis asteris unķkobaginon” do coxope kogemodu. Govikti do noderişa va vidi. Mutu skani va mişu. Sum dğas oxoris vorfi. Ukule nanak kelamakatu do mendamiqonu.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

86

Akolendo şalaşi bars. Germaşen şalaşi bars do zoğaşen şaroni bars. Taroni na baras, mçima mulun. şalaşi na baras, mçxopa iqven. Zoğa irden.

Xarce Vanlişi, 25.II.1968

87

Brinci na pxaçkit, emus ķiçiği uğuřu. Pukiri kişimers. Doxomaşi, ķiçiği doskidu. Pxa ren. Otxoneçdoxut žaneri vore. Ar koyişa na mepti. Tronis ķuli użumerřes. Majurani koyişa na meptit, oržo użumerřes. Mskibusti karmaře użumerřes. Mçacisti ķambuli użumerřes. “Vidare” “moptare” Sumlas. Ak “diçķaři” użumelan, ek řořra. Orağis mangali. Žera Naraķiže. Axmed çavuşi. Çavuş Ali użumerřes. Sahebi muşiti doxžu, oxoriti doxžu. Jureneçdoxuti Orçari Koçepe moxtes. Marřişe geoçkat: Marti, Aprüli, Maisi, Kerezayi, Çuruğayi, Ağusřozi, İftiguzi, Axirguzi, Karaķişi, Yenyili, Cucuği.

Fadime Memişişi, 26.II.1968

88

Şka mǰkuns. Çifti bere maqu do şka ašo kagemançu. Zabonoba: ti mǰkuns, qali mǰkuns. Tiǰkuni, şakiki zoponan. Qali maçuns, açuns. Korba mǰkuns. Muço oxorişi bere, ešo miqoun. Çkin tkvanişeni mteli okonabğurut. Kuçxe muşiten idu. Didi korfaşi, çifa va okimocapan. Hen kolai gazi ren. Çixiki vimxort. Kiçi-kiçi ren do dovixçinit na, va maçkomen. Çixikis mutun skani va unon. Si çkomi, şurimşine! Çarnali, Txirnali, ukule Simoneti. Txirnalis renan, Maxosti, Simonetis renan Lazepe. Çkomi gogixta: gejadidva xolo! Duderi luqus uğun. Jin uğun. Mçxu duderoni jur fu. Duderoni kai pşinapt. Leşas koki. Kokiş jin kuçani. Ukule buşka ren. Pavri. Mçxu luqus didi kuçani. Dudi itkven do kuçaniti. Pavrişi sarma iqven do aşı supı paminon. Luquşi kvaneri leri do kaçaliten. Kinzi emus va ukateps. Kinzi lobias. Geşireli xorzi kateri, brinci kateri, ğaamso, çiçami kateri. Aya luqu kankeri. Çita mkiri ukatept do pkançkupt. Pişeri ukatept. İçyağoni va maçkomen. Yağı pucişi, mçxurişi doloxen na iqven. Aşı va maçkomen. Va vondğulapt. Cumuten cumoupt. Miti va nikadri. “Makriali” Beržnuli. Kutaişen mumerşes do motumerşes oxorepes keremidi.

Aişe Memişiş, 26.II.1968

89

Komoxti, doxedi! Yepşeri kvate, “dolma” Turkuli ren. Kvaş oxori: tude kva. Çuburişi caepes kva doloçaneri. Doloxe pişarite okorteri. Oda? Oxori. Oxori, oxorşkaguri. Muço aya oxori. Balkoni meşkvineri fu ortas. Balkoni? Sokağı. “Sokağı” Turkulie. Lazuri muço ptkva? Kalidori, kalidori Turkulie, sokağı. Oxorşkaguri: ašo xut meşro. Ašo xolo xut meşro. Kera fu. Kuxna fu. Kemuli goşobuşu. “Keremuli” Beržnuli. Tude axuri fu “boseli”. Çkin oxoris, tude puci va şeinaxebüt. Ešo korfu boşi. Dişka, mutu dodumerşes. Balkonis pencere. “Oxorşkaguri”, kera, tarope. Ştumarepeşeni. Ma bcanfi. Cumas. Amaxtimuşi. Çkini Kartvelobas, çkini şoxleni do şoxlenis gaumarcos, mcveşi-ağneşis! Aşışkule xolo çkini oxorişa ordo-ordo moxtereşa! Çkini oxoris motu Kutaiş keremidi. Mcveş oxori işku 1911 şanas. Majurani oxori ağne oxori xolo 1911 şanas. Şoxle korşeren çkini ocaxi Memişiş. Kaxizepeş mcveşi didi oxorepe. Metilişi konağı kuğufu do Xopas kagamaçena 1878 çkimi nanas “Kesoğlepeşi oxori”. Muhamediş cumaş bere Naime. Lazi, Apxazi, Abaza do Çerkezi do Acarelepe artikartis kulani komeçapan. Do çkva mitis va meçapan (Turki, Kurti goraze!). Çkini adeti arti ren. Elaķideristeri izirefu, mara elaķideri va rfu. Onçamure, onçxvaruşi. Xutanş şxeni miqounşes. Beri puci na nçvalupan, goğoberi. Mçkidi dolokvançxeri mja, oxogiberi. Sumakarina, şafi, minci, kuruti, suzme.

Yusuf Memişiş, 27.II.1968

90 Aşe Kaduni do Fadime Kaduni

Rşeren do va rşeren arteri xçini. Emus uqounşeren jur kulani: Aşe Kaduni do Fadime Kaduni. Fadime Kadunis kai qoropşeren. Aşe Kadunis noçkinşeren. Ar dğas Aşe Kadunis uşu ki: “brinci domşxuniya!”. Aşe Kadunik mamulişa mexteren. Mamulik duşxuneren. Edo komeçeren nana muşis. Fadime Kadunis uşveren ki: “brinci domişxuniya!”. Fadime Kadunik mamulişa mexteren do uşveren ki: “brinci domişxuni!”-ya. Mamulik kuçkomereren. Nana muşik dobaxeren Fadime Kaduni. Aşe Kadunis uşveren ki: “mskibuşa mendaxti-ya do lazufi domimkvi!”-ya. Aşe Kaduni mǰkeri mskibuşa mendaxteren. Axşamusti cazepe komoxteren. Aşe Kadunik imgarşeren. Cazik uşveren ki: “muşeni imgar?”. Uşveren ki “lazufi omkuşi miğun”. Cazepek dumkverenan do uşverenan ki: “aşı dopxoronat!”-ya. Aşe Kadunik uşveren ki: “kai porça va miğun”-ya. Cazi ideren, komuğeren. “Aşı dopxoronat!”-ya, uşveren ki: “şineki va miğun”-ya. “Aşı muşeni va xoronap?”-ya. Uşveren ki “potini va miğun”-ya.

İderenan, iderenan cazepe. Dido porça komuğerenan. Tanerenşi cazepe imterenan. Majura Kaduni mendoçkveren do emusti lazufi mendoğaperen. Ena dolumceren vakitis, cazepe komoxtes. Uğverenan ki: “muşeni imgar?”-ya. “Lazufi omkuşi miğun”-ya. Cazepek domkverenan edo uğverenan ki: “aği dopxonat!”-ya. Amuk mteli şeyi birden duğveren. Cazepek uğverenan ki: “ağo şeyi so bžirat?”-ya. Fadime Kaduni doçikonerenan. Fadime Kaduni na va moxtu, nana muşi mendaxtu. Mendaxtuşi, bere çikoneri teren. Mendaxteren nana muşi. Edo Aşe Kadunikala kai skiduferenan.

Meriko Koriže, 27.II.1968

91

Rteren do va rteren arteri oxorca. Aya oxorcas ar kulani uqunteren. Oxorca duğureleren. Koçik xolo oxorca komuqoneren. Emus ar kulani dvaqveren. Muşi kulanis kai oğodapferen. Ar dğas uğveren ki nanaşanfeşik: “germaşa idi, soço komomiği!”-ya. Aya mendaxteren germaşa. Germas didi soço kožireleren. İya soço moğkeren. Edo diliğkerenan, diliğkerenanşi kaŭpe kožireleren. Ek kodoloxteren. Kaŭpek komoşişolerefes oxori. Kulanic konubargups. Giari koçaps. Ukule kelonciraps. Nana muşi do baba muşi na moxtan, iya kulani goçangasinonan. Kaŭpek uğumelan ki: “aya kulanic memibarges oxori”. Em vakitis nana muşis kai ağonen. Edo kaŭpes uğumers ki: “porçape hagamiği!”-ya. Kaŭpe unkaferenan edo hagamiğerenan. Kulanic uğveren ki: “namutxani ginon, kezdi!”-ya. Kulanic hen paŭi porça kezderen. Uğveren ki: ena niŭa-ya, iya ğormas xe mişiği!”-ya. Mtiniti kulanic xe mişiğeren. Mteli altunepe diqveren kulani. Oxorişa na ideren nanaşanfeşik uğveren ki: “so žiri?”-ya. Mteli şeyi duğveren. Majurani dğas muşi kulani mendoçkveren. Kulanic kaŭpes qucepe keloçkireleren. Giarepe kuçkomeran. Nana muşik berepes uğveren ki: “porçape gamiği!”-ya. Berepek hagamiğes porçape. Aya kulanic hen kai porça kezderen. Kaŭş nanak uğveren ki: “iya ğormas xe mişiği!”-ya. Mişiğerenşi, mteli munturi hogvabğu. Oxorişa iderenşi, nana muşik uğveren ki: “si-ya ašo mot gogabğu?”-ya. Kulanic mteli şeyi duğveren.

Meriko Koriže, 27.II.1968

92

Rteren do va rteren arteri paŭşahi. Emus bere va uqunteren. Amuk tkveren ki: “ma bere muşeni va miqoun”-ya. Edo oxorca Balinzaşa mendoçkveren. Doxforik uşkiri komeçeren. Edo uğveren ki: “aya uşkiri oş fila doqvi. Edo dğas sum fara çkomi. Amuk oxorişa mindiğeren uşkiri. Kimolik uğveren ki: “ma vulur-ya başka yerişa, ma mogiqonop veziri”. Paŭşahi ideren do komuqoneren. Veziris uğveren ki: “kulani iqu na, xçe geoçkidi-ya, biçi iqu na, uça geoçkidi!”-ya. Paŭşahi mendaxteren. Oxorca mindiqonerenan Balinzaşa. Emus bere va aqven. Edo žižila dvaqven. Ena žireleren, veziri imteren. Baba muşi komoxteren. Oxoris xolo iya perde geubuferen. Paŭşahik tkveren ki: “helbet va iqu bere”-ya. Ena ideren, žižilak ducoxeren: “baba!”-ya. Baba muşi akonağureleren. Aya žižila, ena irdeferen, çifa berepe imxorteren. Paŭşahik kvaşi, ondi, kui dokidaperen. Doloxe kodoloŭkoçes žižila. İya žižilas karta vakitis bere duloŭkomefes. Ar oxorcak kulani duloŭkoçasinfes. Amuk izmoce žiru: “paŭşahis-ya mçxuri noçkirapi-ya, okroş, altuniş sinis hogyodvaperen edo ešo doložxonŭ!”-ya. Çumanışı mileti hoçuibğu. Aya kulanic izižapŭtu. Miletik zoponŭtu ki: “aya žižilas duložxonŭtasinon-ya, edo izižaps!”-ya. Paŭşahik kanoçkiru mçxuri do sinis ogidu. Axşamusti kodoložxonŭtu. Žižila kirçkoleri komextu kulanişa. Kulani va çkomu žižilak. Xvala mçxuri koçkomu. Aya žižila biçi diqu. Paŭşahik uğu ki: “hele, mexti, çkomereni?”-ya. Veziri na

mextu, kulanis va čkomerefu. Žižila biči diqvereŕu. Baba muŕi ekŕen keŕoqonapu edo kodonciru oncires. Majurani dęas duguni doqves. Kulanik uŕu ki: “baba čkimiŕa vigzala”-ya. Nanaŕanŕeŕik altuniŕ poręape kamoŕku. Muŕi kulanis kodolokunu. Edo mendoęku paŕiŕahiŕa. Paŕiŕahik uŕu ki, kulanis: “ŕkari kamamięi!”-ya. Kulanis beti ŕu. Nanaŕanŕeŕiŕa idu paŕiŕahik. İya kulanis kamuqonu. Edo kai skiduŕes paŕiŕahiķala.

Meriko Koriğe, 27.II.1968

93

Rŕeren do va rŕeren jur tane koęi. Antepe ģaribi ŕerenan. Arteri koęik uŕveren ki: “haide, para morguŕa vigzalat!”-ya. Antepe mendaxterenan. Gzas na niŕerenan, dulumcerenan. Majura koęi čiŕa gza kele mendaxteren. Duzi gzaķele mendaxteren. Noseri koęi na ren. Taxeri mskibus kodincireleren. Am yeriŕa moxteren mtuti, męapu, męeri. Antepek tkverenan ki, mtutik tkveren ki: “ar ŕeyi ptkvaminon-ya. Ar jilendon-ya elaxti na-ya, edo bergi geęi na-ya, eķo ŕkari gamulun ki-ya, koęi va meķvalen-ya, edo miletis va uękin”. Męapuk tku ki: “ho, ho-ya, andęa bŕiri-ya, mtugik-ya čumaniŕi-ya eķo altuni gamięu ki-ya, askardi guri miķķvaŕu”-ya. Ukule yastuęi gamięu. Edo altunepes oŕķeŕu. “Ho, ho, ar paŕiŕahis kulanis ŕabuni uqoun. Emuŕi čami miękin. Armŕika ida na, em yeriķala ren uęa męxuri. Emuŕi guriten diķaen”. Dotanu. Męapu, mtuti do męeri imŕes. Koęi eŕaxtu xaroŕen. Edo tku: “ma vidaminon, hele mtini iqvasi”. Hen ŕoxle mendaxtu ŕkari oxvenuŕa. Ena idu vakitis, ondik uŕu ki, xęinis: “ar ŕkari komoŕvapi!”-ya. Xęinik uŕu ki: “bere čkimi-ya, ŕkari va mięun-ya, vana homeķęapŕi-ya, aŕi maęodu”-ya. “Ma ŕkari doŕi na, mu momęap?” “Mtutik ar-ar tane puci meķęamŕ”. Koęik tku ki: “ma momęit jur koęi, edo bergi!”. Ena ides vakitis, geęeŕi, eķo ŕkari gamaxtu ki, mileti xelebenen so idasinŕu va uękiŕu. Męiri-męiri ŕuŕŕes. Koęik uŕu ki: “mŕika paęi diqvas”. Miletik xolo ŕuŕtu. Miletik komeęu ar-ar puci. Mindiqonu oxoriŕa. Aŕi mtugia mendaxtu. Čumaniŕi mtugik gamięu altunepes. Koęik dulubecęu. Mtugi imŕu. Koęik altunepes keķorobu. Mindięu eti oxoriŕa. Aŕi paŕiŕahiŕ kulanis okauŕa mendaxtu. Ena idu vakitis, opuŕes uęa bandara geobuŕu. Koęik uŕu ki: “ıya paŕiŕahiŕ kulanis voķai na, mu momęapŕ?”. Paŕiŕahik uŕu ki: “ęverdi oxenŕale meķęap”-ya. Koęi mendaxtu ıya męxuri oŕiramuŕa. Kai aŕonu mŕęemsis oęaręaluŕeni. Em yeriķala na hię va rŕu. Edo koęis kai aŕonu. Čumaniŕi koęik uŕu ki: “ıya uęa męxuri komoęi!”-ya. Koęik uŕu: “ma va meķęap-ya, si na andęa oęaręaluŕeni momixti, meķęap”-ya. Koęik mindięu. Męxuriŕi guri konięu paŕiŕahiŕa. Mteli mileti hogamoęku gale. Kulanis ren, na ŕiru. Kulanis diķau. İya majurani koęi ıya gzaŕe na idu, hagoęves. Paŕiŕahis kai aŕonu edo dido altuni komeęu. Oxoriŕa na niŕu, ıya koęik konagu. Edo uŕu ki: aķo zengini muęo iqvi?”-ya. Koęik mteli ŕeyi duŕu. Noseri koęi mendaxtu. Emukti tku ki: “mati illa mutu vięaminon oxoriŕa”. Taxeri mskibuŕa mendaxtu. İya xaros kodolinciru. Komoxtu mtuti, męapu edo męeri. Męerik tku ki: “ıya męxuri va rŕu-ya, ıya mitxani koęik-ya paŕiŕahiŕ kulanis duķaeleŕu”-ya. Męapuk tku ki: “ho, ho”-ya. İya mtugik-ya imęarŕu ki-ya “altunepes kamemixires-ya. Mtutik tku ki: “ıya ŕkari-ya eŕo didi, mitxanik-ya qvereŕu ki-ya, zorilapeten moķapŕi”-ya. Mtutik tku ki: “em yeri ķala-ya koęik-ya misiminŕerenan”. Diliŕķedeŕi, doloxe, deli koęi ŕu. Męapuk tku ki: “vimfat!”-ya. Mtutik tku ki: “koŕķkomat!”-ya. Koęi doęiķones. Majura noseri koęi? Paŕiŕahik didi oxori duķides edo kai skidunan.

Meriko Koriğe, 27.II.1968

94

Rşeren do va rşeren xçini do badi. Emus uqounşeren sumi bere. Xçini do badi mendaxterenan kşinoşa. Didi cumak radios konudgeren. Radiok tkveren: “cazepe mulvan ğocis, cazepe şardurumis yulvan, cazepe neķnařa amulvan”. Hen şişa cumak radio hameřķu. Didi cumak radio xolo konudgu. Cazepek cumalepes dişxiri kuşves. Gza na nişan, milişia koşiropan. Cazepe zoşonan ki: “milişiasti dişxiri kouşvat!”. Milişiak doqvilu. Dişxiri cumalepes koşvapu. Cumalepe disağes. Xçini do badiķala berepe ķai skidunan.

Meriķo Korişe, 27.II.1968

95 Sum cuma

Rşeren do va rşeren ar oxorca. Aya oxorcas sum bere uqounşeren. Oxorca devik kanixireleren. Sum cumati ar oxorcak kezderen. Hen didi cuma ideren, hagonduneren. Ortanca ideren, hagonduneren. Hen şişa cuma ideren. Edo mindoris imgarşeren. Yani muşis cazi keşkinderen. Cazik uşu ki: “muşeni imgar?”-ya. “şxeni va miqoun?”-ya. Cazik ķila yoşkindinu. Txoru, txoru edo ar galias koniqonu. Cazik galia hagonřķu. Edo şxeni komeçu. Gzas na nitu, arteri ķulani koziru. Emuk altunişi ķama komeçu. Gzas na nişu, cumalepe muşi koşiru. Cumalepe muşik uşves ki: “aya kva jin yongibonaginon?”-ya. Em vakitis şxenis uşu ki: “kva keongiboni?”-ya. Keongibonu şxenic. Edo mendaxtu cuma muşiş oğoruşa. İduşi nana muşik uşu: “mendaxti akolen, mus mu uçķin, muşi bere na ren”. Nana muşiş uşumers ki: “ma skani bere vore, devi na moxtas vakitis, uşvi ki “skani şuri so ren?”. Devi na moxtu vakitis, oxorcak uşu ki: “skani şuri so ren?”. Devik uşu ki: “şimbiris arteri muxa ren, emus arteri tauşani ren, emuş doloxe kotume ren, kotumeş doloxe makvali ren”. Duşumers devik mteli şeyi. Devi mendaxtu germaşa. Bere oşiramuşa mendaxtu. Gzas nişuşi ğiari amşkironu. Mçapu qvilasunşu. Mçapuk uşu ki: “va mşila edo mteli şeyis meğişol!”. Va qvilups berek. Gzas nişuşi, zoğas na miķiřas, çxomi koşirops. Qvilasinonşi uçumes ki, çxomis: “mteli şeyis mağişol”. Mendaxtu şimbirişa. Muxas ontxoru hageoçķu. Tauşani nimşeşuşi mçapuk koçopu. Edo komeçu beres. Kotumes uķuxaru korba. Makvali mindiğu oxorişa. Edo devi na moxtu vakitis uşu ki: “mutxani xalis va vore. (şudad varo “xasiatşi ara varo”). Bere gamulun do uşumers ki: “skani makvali ma miğun?”-ya. Berek na ren, uşumers ki: “illa paşaminon makvali?”-ya. Dopaşu makvali. Nana muşi mindiqonu. Edo cumalepe konagu. Edo ķulaniti mindiqonops oxorişa yerine. Edo ķai skidunan nana muřiķala.

Meriķo Korişe, 27.II.1968

96

Rşeren do va rşeren arteri paşişahi. Emus uqounşeren sum bere. Cumalepek hen şişa cuma paşi noçķinřerenan. Ar dğas, na ren başka yerişa paşişahik mektubi muçareleren ki: “skani hen şişa bere hele muqonit çķimda edo ma doğişumer, oçalişapaginoni, vana var, ma miçķin?”-ya. Cumalepk ena niqonopşerenan vakitis cumalepek uşverenan ki: “mani-mani vidat?”-ya. İya paşişahik tkveren ki: “aya beres va oçalişapt?”-ya. Gzas na ren cuma hen şişa, řķaris dulumřķipan. Edo dişxironi maiķa mindimelan paşişahişa. Paşişahis toli kori dvaqven. Ar oxorcak paşişahis muçarups ki: “skani şişa biçi-ya řķaris mitxanik kodolořķoçeren!”-ya. Oxorcak bere işiqonaps edo mindiqonops paşişahişa. Edo paşişahik içinops muşi bere. Oxorcak uşumers ki: “ıya bere skanişi dişxironi maiķa tolis muisvi edo doğaķaen?”-ya. Paşişahik muisumes edo dvaķaen toli. Edo cumalepeķala ķai skidunan.

Meriķo Korişe, 27.II.1968

97 Tolikori Kulanı

Rşeren do va rşeren arteri patişahi. Emus uqounşeren tolikori kulanı. Ar dęas na ren majura patişahişi biçi. Edo patişahiş cumaş bere. Kulanis na ren, çkinisteri toli uğuşeren. Hama bandaleri guişeren. Uşumers ki: “męita guli kamemişili!”-ya. Kulanı nulun do xęe guli kameşilups. Bişiık uşumers ki: “męita guli kamemişili!”-ya. Patişahiş cumaş beres aşkurinen. Edo mindulun oxorişa. Patişahiş bişiık zoşons ki: “ma am yeris doşilan na va vulur soti!” Patişahis unşu. Muşi kulanışa toli oķau. Doxşorik uşumeşu ki: “skani beres-ya tolikori uşvaginon illa!”-ya. Patişahik zoşonşu ki: “tolikori va matkven kulanı şkimişa”. Ar dęas, na ren bişiık, kulanis uşumers ki: “tolikori!”-ya. Kulanı haķonaęuru. Baba muşiık patişahiş biçi qvilasinşu. Kulanik imgars. “Va qvila, gunaxi ren!” Kulanis toli dvaķaen. Edo iya bişiis komeķapan kulanı edo ķai skidunan.

Meriķo Koriže, 27.II.1968

98 Sum cuma

Rřeren do va rřeren sum cuma. řiřa cuma ideren. Cuma na ideren vakitis. Arteri cazi komoxteren. Aya cazik řiřa cumas cumalepe koķķomeren. Amuk na ren, diqvileren mskveri. Edo daķxiri hoķogzeren. Ondepe řuřteren, mskveriři xorřepe. Moxteren iya cazi. Edo na cazik uřveren ki: “ey gidi bere řkimi-ya, mořibinapi!”. Ondik, berek uřveren ki: “mo va gořibinap!”-ya. Xřinik komexteren daķxiriř yaniřa. Cazik uřu ki beres: “aya lemři coęoris ogedvi!”. Berek na ren lemři daķxiris komeřaķkomers. Cazik uřveren ki: “mu ięven?”-ya. Yaęi ięven!-ya. Aři meęeren kva edo uřveren ki: “řxenis ogedvi”. Berek na ren, komeřadveren daķxiris. Cazik uřveren ki: “mu ięven?”-ya. Uřveren ki: “xorři ięven!”-ya. Cazik uřumers ki: “xorři mod va momęapt?”-ya. Berek na ren, uřveren ki coęorepes: “iya xřini doķangit-ya hagoxvařit!”-ya. Ena mexteren vakitis korbařa, em vakitis coęorepek uřveren ki: “usulaten řķomit (mani-mani va řķoman) cumalepeti kogaķķomenan”. Cumalepe hagamiqones. Cumak na ren, imgarřu. Arteri mtuęiři mota gamaxtu edo xoronapřu. řiřa cumak tku ki: “ma cumalepe ak ğureli miqoun, edo si mučo gaxoronen řkimiķala!”. Tufeęi yezdips. Mtugis astomers. Mtuęi diqvilen. Nana muřiık quraps. řiřa cumak uřumers ki: “ma am yeriķala cumalepe ğureli miqoun, edo mučo axoroneřu!”. Mtuęik em vakitis mutxani pucis giari meřiķu edo gilusu tis. Edo disaęu, diķau mtuęi. Cumakti iya puciř giari meřiķips. Edo cumalepe gilusumers. Cumalepe disaęenan. Mindulvan oxoriřa. Baba muřiis ķai ařonen. Cumalepes duxvenups, baba muřiık duguni. Edo ķai skidunan.

Meriķo Koriže, 27.II.1968

99

Rşeren do va rşeren ar ķoři. Emus uqounşeren sum bere, biçi. Ar dęas, na ren baba muşi, na ğuruşeren, em vakitis ondik uşveren ki baba muşiık: “berepe çkimi-ya, ma ķamadani miğun-ya, em yeriķala ren-ya sum tane mendili”. Didi cumas uşumers ki: “męita mendili skani ren!”-ya. Ortancas uşumers ki: “yeşili skani ren!”-ya. Hen şişa cuma uşumers ki: “xęe mendili skani ren-ya. Baba mutepeşi doğuru. İqonopan do kodoxupan. Jur cumas hagoķķondunan, baba muşiık na uşvereşu iya. Ar dęas ekoni patişahik zoşons ki: “jur boili oxoris jin na kulanı ren, şxenite mitxanis yeaşxonşinas, iya kulanı emus mepęaminon!”-ya. Didi cumak męita mendilis ukusumers. Mteli şeyi męita dvaqven. Ortanca cuma yeşili mendili ukusumers edo mteli şeyi yeşili dvaqveren. şişa cumas uşumelan ki: “si ak oxoris doxedi!”. Ena unķařan vakitis ar boilişa yaşxonşine na hem şişa cumak xęe mendilis ukusumers. Edo mteli şeyi xęe dvaqven.

Çița cuma unkaşuşi, keşxonu. İya kulani emus komeçapan. Çița cumas didi oxori dukidupan. Çița cumak cumalepes oxorepe dukidaps. Oxorcalepeti homuqonups. Edo kai skidunan.

Meriko Koriže, 27.II.1968

100

Sinoriş ğali, binaş ğali. Çonçqona, çonçqoşepuna. Oncğore aqven. Kenira xes oskvamuşeni. Oncğore va giçkini kulani? Mu gcoxons? Mu cinsi giğun? Mi oğli ren? Turçe ren. Sonuri re? Nanas akvandi! “Çili” va itkven, oxorca. Peşoponi gilaçi! Moşiri! Şale, jile, yanis, mendra. Zamanuri koçi. Daha var. Keşiten kanşupan. Dergiten çaxupan. Gomoçkondu. İri şeyişeni. Ekole, akole. Ekoleni, akoleni. Sarpuli, Goniuli koçi, mşxuli. Turkişi koçi, Turki koçi. Turkiş İufeği. Urusiş İufeği. Gurcice kitabı. Gurcepeş uşkiri. İqven. Mosate çopupan çxomi. Mosa turli-turli, başka-başka ren. Mçxu mosa, mçiçe mosa. Muşeni unonan mosa? Muperi. Oxorişi parçape! Muten ren motvaleri? Oxori motvaleri ren keremiditen, xarşomaten. Bageni gotvaleri ren xarşomaten. Kurtepeş paşxa motvaleri ren saziten do çalaten. Çkva va minon. Pia gelini mundes mulun? “Nisa” mceveşi nena ren. “Gauxardes zogiertebis”. “Kartulad kide isea”. Çumanişen axçamişa. Talaxoni bere. Anşı lobia çkini va içanen. Ma va momalen emuşeni ki puci onçvaluşi miğun. Si mogalen, iya va malen. Ma va memalen. Si megalen. İya va nalen. Aya gzaşen va ilen, va nilen. Aya gza mejaxveri ren, va muilen. Kafarti doşat do ukule xolo giaroba vimxort. Çaiş gomalu, gumelan. Govumert. Ca kamoşvati, kamoşkvati, kaşopçiti. Meşapşxonuşi, moşapşxonuşi, dolopşxonuşi, eşapşxonuşi. Ak; mskibu, torni. Xopas karmati, orşo. Kkavani gamaxuşoneri ren. Juristi buşkuci ren. Şoxle, ukule, emkata, amkata. Usta Osman Abduloğli otxonexoxut şaneri iqven. “Ekimia da şda çagvişareps”. Berepe, sonuri? Mşxuli pxoşup. Si va gancireni? Si gancireni? Mçxopa domaşves, maşven. Qini maşu, domaşu. Va maşkurinen. Coğoriş qurşeni içaneps mçiçe-mçiçe qurşenisteri uça kaşa. Va içkomen. Ar saatis eçi dekişe unon. Naşo saati ren? Ma moşti Lazuri oguruşeni. “Galeni, kişi komotvi, mçkidi kogedvi, ukuleti şkari komuşi!” Soşolia luşus nungaps. Kaşu şodias kogilamixeşu. Oncirepe mevorçap. Gogaşçelen. Emuşen kai ren. Puci şçvalup. Kaşuş motapek toli kagonşkes. Çița tronis geagaminon. Muşoşi re? Muço re? Kai vore. Mxeniten yapaği ptxvaminon. Ukule mşkimadaginon, ukule pşvaminon. Tarağiten yapaği geçapan, geçamu. Esmeri kulani qoroponi. Kai memzonu na uşkin, mi ren. Mskva oda miğunan. Zori gemçi! Şale kagelaxti! Tude kagexti (caşen)! Entepe çkin maşvenan. Ecilli ğalis doloxen. “Kartuli” hiç var iluşateps, uxuktaps. Saati okoxveri ren. İrak saati xes kodoloşidu Zelixas. Mjoraş toli mo eşaxtu, axçamis mjoraş toli gextu. Altuniş meşigale. Sazişi troni. Sazi germas şşkipt, doşçimoşupt do gepşupt. Brigaderi zari kanşups. Şevreps ucoxops oçalişuşa, oxtimuşeni. Limxona çvarups. Birtum va muişes. Karta vaxtis va muişes. Dumanoni şaroni. Çoktan doşçari. Kalenderişa vidit, moştit, mjoli patxit do koşçkomit. Aranşı Nicatik memişılı. Msici germas ren. Troni geşuman. Kalatite kara gudumelan. Mişeşi txirişi ren. Qini şkaris nunkuşpici iboni! Sanduğis mkiri dolomibğunan. Yano şu. Prapesori ren, didi kitxeri. Va voçilapşı. Bere diçilaşkule oxorcaşi ren. Birtum ikipt. Gunde-gune, dğaşen dğa ixçine, va giçkini? Osmani nana muşik doşaxu. Oncğoreti va uşkin do nana muşikala tutumi şups. Aya Lazik mu ikips? Naşonari ginon, dolobği! Mjoraş eşaxtimuş vaxti, işulun. Mjoraş gextimus vaxti! Gemalandu, gemaşuru. Geabirşes artikartis, artimaşuras. Aya dulya emuk kogemişalu. Amus unon nenaş oşaxu. Txiri ginoni, vana uşkiri? Txiri ginoni, uşkiri? Anşı kai çans qurşeni. Goşos dido çanşu. İşanups, meiva, goşos dido şu, anşı va ren. Puci dopaği! “Nana skanik gilaxtas!”. “Gilavulur aşi!”. “So ren?”. “Ek”. “Mot?”. Emus va dvaşkindeni? Aya jilen ilonçaginon. Kibiri memiçkiri. Ne şpiramidonu ne aşpirini. Dotkvit, tkvit mu na giçkinan. Mşudişi doşvilu. Leşa eşo mijopşvit, oxori na şkidit vaxtis. Kvaşala qoropatun uşumelan.

Ayri-ayri giğufasinoni? Kabaeti skani ren. Ma so pşigni? Ak xçinepek kilopatxes. Ziriķepe, ziriķi Turkuli ren. Çaçani Lazuri ren. Dixas kodipaženan ašo doxedunan. Gulvan, iķvanan. Yan Pitneti İu, yan Nuye. Puci va mamçinocu. Lasıķiten ašo gonżips kva. Vistumert ķvinçi oqvıluşeni. “Kulanepe geulvani?”. “Var, çıtalepe”. Zamani ešo guıktu! Amdğa va guiğen! Yosumi ķayaluğışı kvas yoqums do ena imcvenan postisteri komatven. Peri va uxteps, var goktaps. Zoğa irden, quraps, şiralaps, dalga ikips. Żas dumani malapu, xolo mçima moxtasinon. Qomuri doppatxi, okorobuşı ren. Qini komogaßen. Emus qini va guşulaps, pçeci ren. Ma eķo toma miğufu do kagomaxu. Vixçinet do ukule vitazet. Taze oxorca, koçi, puci, qvali, minci. Ağne ağneş oxori, ķalati mcve? Mcveş koçiti do oxoriti, modvalu. Dundğuba ren mtelişen ķai. Manta-atmaca oçopinu. “Xe mot gomıktap?” Tolepe domidgitas! Ażı mati kobżırafiķon. “Politiķa mot moğodap!” Karta şeyi megakiļaps! Va mejolas! Qoqore ķelema kagontxeren. Mik na mogas, emuşı. Majura icginen. Kotume dimonçveren, kogipażeren, kogoncireleren, komevoķirit do kamuıktas! Toķi ķerfişı suleri iqven. Ukule sulerişı toķi iqven. Suleri Turçe kendir. Saşoni żķari mot dolodumer, dondğulun. Mu vaxti ren pia! Muķo ren saati? Baba muşı kagamiçķaderen, nungaps. Giaris konixondinen do żķaris va nixondinen, mexondinu. Guri momixteps, emus guri muxteps. Gogoçķondu, gomaşinu. Gomanççelu nana çķimi, emus gvanççelu. Mepçirdi, iya meçirdu. Amuk na ren, luği gożoneristeri va ren. Oda, odaş okaçu. Mutu va maxvenen. Kulakli çıta řepsite, maķarina gebğupan. Hen çıtas çirbuli ikipan. Bagenis çalati gibgen. Nak na ķai ren, ekolen. Çıta ren-ya do kelomżkvines. Çkartis va uçkin. Oçķireli mja. Toli maţu. Ginze koçi, gulanżilaxeri koçi ren. Si guiżinżup. Mitis soti va nanżiżai tembeli diqver. Ma goiżinżup. Emuk guiżinżups. Si eşagağeni? Zoğa pıcis elażin. Tutaşı meçķvidu. Nevi momixteps. Umpaş molapu. İzmoce bżiri. Ma pxoronap, si xoroni. Şura maţu. Nak giğun sixinti, tis vana guris? Beki meķagilaps. Amuk na dorinas. Alai mot ġarğalap! Oncires mişileni? Żķaris goşagaleni? Va moşalaps. Zoğaşen gamimers dişka. İya çkin va gamomağenan. Nana muşis dolotxozun. Kavağışı ķai iqven çanguri do xçe caşiti. Qvaginon, kapçia, suzgi. Va gaçinobeperen. Badi Osmanik żķari şu miletiş doloxe. Mażiżinu, zori zori mażiżinu. Emus guşuğasinon. İnżilaxeţu. Kai va gumers. Ordo dinçxvaren. Lazuri va mağarğaleţu. “Nunkuuça, bubķuuça!”. Vaxti miķoolapi cumadis! Trangı uçkinan. Ma bcan, niciris va vore, viżķer, toli va omiżin. Monķa ren, va egazden. Oxoriş gale va gamamaleţes. Nişan-duguni zamani na ikiptes, bere ordaps, gardeni? Şuri memadvu. Domibużgu. Filis portoķalis do ķarta şeyis uğun. Ağne na gamiğas buıķa. Geuncumi, ma geuncumap. Bela gorups. Oxorca bela aqven. Guri momakten, si mogakten, emus gaakten. Ğomanerişen ķai vore. Upi kagemçeren. Şakaten bzoşon. Jur seferi moiği! Kaţu didi oxoris ren. Kumiş yaşıķi ek dolożin, dolożu. İya modvalu ķalenderişa va mağu. Namutxani giari ginon. Tożxeri oxveżeren do va mexteren. Kaķi, geuluti? Geului? Ażı elagiķatat. Eşamağen. Mu gożamidgi? Gzas mo iqondep. Forķa doloıkunaminon. İzni va ren-ya. Kolai ren na, çetini ren na. Ekole gvakti, akole gvakti! Zoğa pıcis kodomoskidereţes. Mtiniti ešo. Dişka dikip. Tis mujaķireli. Dido qvereţu. Osmani yano-yano gelaxtu. Nosite gomocginasunon! Nanak tkuıķo. Mot gamożķi?! Muperi mskva oğarğalu uçkin! Mçima mulun. Osmanik nogurasinon. Ena moxtan giari, ena idan giari. Elaktapaten, elamżkvapaten, Xaıices Kaķi użumelan. Berepeti dvaqu. Da çķimi dikimocu. Kvaş tude mişaxen. Eķo monķa va qvaıtışo. Zoğa dirdu. Kutuği gamaimerfi. Andğa ķai dişka pıt. İleni żale-żale? Mik iğereţu, va miçkin. Aķonari xoş ko ren. Mileti, bereşen didişa. Şkaş oda; didi, zamanuri odape. Aķonari çxomi! Andğa geantxi. Giari oxvenuşeni. Oxorişa va mogağen. Mskva qazeri. Zoğak elafķoçu. Eķo şeyi geri ķati. Ar çkva ķati paminon. Hele moxtit! İzni meçapan. Oxorca, koçi imķatalepe va iqen. Ti gomaktu, dunya ikterfu, sixinti miğun, dvinciri. Sixintiten videlefi, mżika vibodile, mijujups. Rafie muçoşı re? Mu miçkin! Dolomidgiřereţu. Çkini mskibu çapfu, gamamżiri, gamamżiri. So idaginon? Oxorişa gelaxtaginon. Feluķate jileşa kilimers. Ağne şeyi dobriżeren. Dunya

guikten. Tiktala uğun. Emuşkule çkva bere va giqoun? Mzika dopxedat! Em yerepekele, am yerepekele. Xe mentxu. Kamefkoçu askerik mefkoçu, nofkoçaperenşi. Goman kai vorfi. Mçkidi, kodoloziŭu xençkelis. Nečna gonçkimeri nuşkvi! Mot muiçipxi? Dulumatxozenan, ma miçkiŭu. Guri miŭkvaçun. Oncires gexer! Dogqvilup ğomaneristeri. Nazmiş oxorişu mekapti. Opuşeşen ğocişu kepti, ğocişen opuşeşu kagepti. Tlan lambas komeudvini. Lamba kamevoskirini. Xirsuzi si ğçumers. Giari imxorŭaşi, kiludvi ar çŭfa. Zoğa yoğurti diqvereŭu. Va ikiçkas orta yeris. İzni va reni? Osmani va doloçkves. Artikartis duxires. Şuri kamagixtu. Ma iya koçi ožiramu minon, hama va bžiri. Ak va ren. So idu, va miçkin. Mus ti çkimi va unon. Ma na mziras, gomamŭen. Hama iya bžiri na, emus dooğodap, oğodamuşi. Mu na nomskvus şeyi dooğodap. Mskva kulani ma ti skani minon, amma nana-baba skanik var momçaps. Tkobaşa gomŭinaminon. Gide-gide nenape komoganžinu, vit dĝaşa va ğaçodinasinon. Tolepe kori maqvqas! Tembeloba megobĝap. Oxtimu guris ğiĝuni? Otkuşi ren. Naşkvi, gelaças! Dişka va akvaçitu. Ek iselu, ek diŭaçu. Kvas gexer. Va acaĝinen. Lazuiş mçkidi. Komujikileren puci. Didiş momqone. Haide, da! Ma na bzoŭonŭa, siti mimoqoni do gaguren. Emuk nari domiŭaxu. Kapŭfi komeoçkadept do va mestun. Ažŭşa canan! Xolo dulya va ğaçodui? Geide doŭçarat. Xaŭice moxtui? Damtire muşis uĝarĝals. Kiti konari berepe. Si na eşaĝaĝen, dişka va ren. Ar-jur fara domiŭişonu. Ako mskva kvançala! Mskva şeyi dologokunaps. Geşireli yaĝite ikip, va kançup. Dido ukudgini? Yeşili mçiŭe gulaqoneri. Şeyi mot imers! Baditi va moxtu. Nam yeris? Nam kele? Namu do namu, naya do naya. Moro mu! Mu tkvala ren? Xe mçkupŭu do kuçxeşa kagemixtu. Cumu doŭkançi, dokançu. Okosale komeoçĝipi. Merdevenis gelavulur. Muişvaceps. Çiŭa kamekvançi! Cinikis kogemacinu. Giari gamşkironaşi, komoxti! Gzas mot dgin! Trangik çkimişa va momiçişinas. Em turli koçis. Mat mot gomaĝi! Oqviluşi, onçamuşi. Kibirişi gala na kibiri yextas, kençi uşumelan. Emus bela akvans. Forka kanunbužeran bere çkimis. Mo mu ginon? Oo, coxos gogixta! Kai va mşinaps, şinaps. Paŭi şinaps. Kulani gorups. Maşikineni mik mşinaps. Uxvene vore, korbas vore. Soti va iqondat! Ho, şurimşine. Ordo ğçumer, ğiçkiŭas! Pucişeni beti ren. Si na ida Osmani entepeşi oxoris, beti iqven. Çkini onŭules arteĝi koçi goşaxen, mi ren va miçkin. Ma azdaha, askaldi gemistu. Uçkinapu terzi. Karta şeyi xeşen muxteps. Ar tutaşen fazla. Ondĝeri gelakteri. Zoĝas dişka munkun. Hidaetiş başa miti va viçinop. Arteĝi mitini elaiŭataminon. Ar guriş koçepe va renan, jur guriş koçepe renan. Gamakteri goŭkimale. Dolovikuni gamakteri goŭkimale, erçobaşa meulur. Viŭiçvap çxvindiş jile. Jile vorfiŭ da! Ya mtelişen didi, ya mtelişen çŭfa. Guri memaçven-ya. Berek puci ocvinaps. Şuri dololaperi giarişeni. Şuri zorite vokaçap. Aya arguni reni, vana burçuli? Yova “žaro” mcveşi ren. Si ma mçni miletiŭala! Dopşatxat brinci sinis! Ak pşatxat! Brincişi oşatxu. Brinci şatxups. Ma bcanŭaşi pxuŭinup. Ayranişi dergi çxips. Geşaiĝt do vigzalat! Kuxna, paçxa žale uğunan. Žanaĝani, Kundura (Gucuĝayi), Marfi, Aŭrili, Maisi, Kirezayi (çkin bzoŭont Lazuri: Buliştuta), Çuruĝayi, Aĝuštozi (ekoleni Lazuriten: Maraşina), İftistveli (akoleni Ştaroşina), Ortastveli (akoleni: Gimuraştuta), Soĝunstveli. Mjora ulva, mjora geulva, kible, bati. Paraske, Saŭaŭoni, Bjaçxa, Tutaçxa, İkinaçxa, Cumaçxa, Umkiseri (Çaçva Arhaves). Paraskeşen ğiçken. Osmani žiropi, muepe zoŭons! Didelen va žiropi? Kuçxes mot muidvi? Kamuiçki? Ma gegocgini. Kibiri komomabĝu. Sarpis şuri va megadui? Tiflisis gegapineri na re, Sarpis va megaxondinen. Sarpis şuri megadven.

Sarpulepeşi notkvamepe, Xçala-Maraşina 1946

101

Keonçi, kageonçi, komekonçi ešo, kamoŭonçi ašo, dolonçi kuis, keşonçi jin, kuişen. Ma ionçap, si yonçi, ma kageonçap, komekonçap, kamoŭonçap, kodolonçi, ma keşemonçi, eşevonçaminon. Kkomotvi, komovotvi, komotu, komotvas (ştolis urti), motvasinon.

Geotvasinon (yoğani, kudi). Modvalu muidvasinon, komovidvi, komuidu. Forka dilikunu, ma dolovikuni, dolovikunap, dolovikunaminon. Perde kogeokidu (penceres), kogeokidap, kogeokidas, kogeyokidu, xvanis forka emuk kogeyokidu, kogeyokidi, emuk giokidasinon. Kuis kodolopti, keşapti, iya hodoloxtu, keşaxtu. Kelapti jilendo, kelaxti! Kagelaxti. Germaşen kagepti, sirtişa keşapti do kagepti. Emtumanis kelapti, keşapti, gemtumanis kagepti, kagelapti. Kibiri kişku emuk, kibiri keişki ma, kibiri vişkaminon ma, kibiri işkasinon, kibiri keuxtu, yuxtasinon, ma buşxa kemixtu, emixtasinon. Kagemixtu barapa. Luşma gelamiskidu. Ca kamopşvati, ca kaşopşvati, ca kaşoşapşvati, ca koşoçiti. Meşapşxonţi, moşapşxonţi, dolopşxonţi, eşapşxonţi. Moşapşxonţi akole (ğalis). Meşapşxonţi ekole. Elapşxonţi jilendo (meidanişen meidanişa). Dolopşxonţi tudole. Eşapşxonţi tudendon jin (kuişen). Meoşxonţi aya kvas. Geoşxonţi. Mooşxonţi şxenis. Mojauşxonţi. Mevulu, mulun-ya. İlavulu (emtis). Elaxtimu. Gelavulur (gemtis). Gelaxtimu. Dolovulur (kuis). Doloxtimu. Eşavulur (kuişen). Eşaxtimu. Meşavulur (xincis). Moşavulur. Kamokaxti. Gelaxti. Kagelaxti. Elovuqup (emtumanis, arkadaşis). Mevuqup (arkadaşis). Çkadups. Noçkadaps Geoçkadaps. Doloçkadaps. Biga doloçkvidaps. Biga geoçkvidaps. Gemşkomiluş oxorca, gemşkomilu na uçkin cazi. Ukitxupan va geoşkomilapap. Va inçxvaren. Ma mañçxvaren. Si va gañçxvareni? Ma brinci domçxvari. Si brinci donçxvari. Emuk brinci donçxvaru. Entepek donçxvares. Nçxvarupan. Golampinale kavelaş eşrafis. Mojampinale xvala şoxlendo. Kulanepes moşkauntşkubu. Kagelaiqoni, kilaiqoni. Tiflisis mişaxeşi. Germas mişaxer. Odas molaxer. Kulanepekala oşoobğut. Şuri eşaişvani, şuri işişvanups. Meobap şkari darabas. Moobap maşarinas topuri. Yebups şkari. Geubups geubup (şikanis, suvais, kuşumas) dolobup. Geubup paşicanis. Elaubi topuri. Kelaubi topuris şkari (mşika). Gelaubi, gelubu, sutlis mja, sutli tenceres şu. Doloubi, dolubi, kuşumas, poşlikas mja, topuri. Okobi mjaepe. Mejabi mja, yoğurti ar tencereşen majurani tencereşa. Mojabu tencereşen mja majurani tencereşa. Mejobu mja. Geobun cas mşxuli, resmi darabas, ortas lamba, kemuli. Gelobun xenşkeli kanşkuleşis, ya kaşalis, resmi darabas. Akobun manşagerekala. Goşobun, goşovobu, xenşkeli kaşalis dido dulya na miğun, goşokideri vore. Mebğap brinci qanas, nabğaps. Moobğap şekeri pilavis. Geobğap oxoris leşa. Goobğap şekeri pilavis. Geubğap azoti portoşalis. Goobğap lazufi. Amobğaps mçima (oxorişa, odaşa). Gamobğaps onçirepe (oxorişen). Molobğaps oxoris onçirepe (odas) şşafis dolokunu. Zoğa pçicis dişka elobğaps (zoğak). Gilubğaps: lazufi giğun do xolo moginşinaps, gelagibğaps. Golabğaps zoğak dişka. Dolobğaps sanduğis (kaşali, uşkiri). Meşobğaps kavelaş tude. Moşobğaps. İşubğaps mşkibus kogidu, va mku do tekra işibğaps. Goşobğaps berek, lazufi, duşemes, opuşes. Meşobğaps ekolendo brinci. Moşobğaps. Okobğaps (dişka). Mejabğaps kayaluğişen jindolen. Mojabğaps lazufi dido ren, va ağen do. Mojabğaps. İşubğaps şaronik. Guşubğaps pucis giari yomluğis. Uxubğaps nçxvari brincis. Meokidap şardala daçxiris. Movikidap, muikidaps kalati kaşulas. Geukidaps dolokunu telis, toşis, geukidap oşanşure ongores. Goşakidaps dolokunepe telis. Gelokidaps suşgi, gobi, şardala. Dolokidaps pucis oranşkironi, beres moni. Dolokunepe meşookidaps şşafis. Okuaşides berepe. Goşokidaps çuvali goşokidit brinciten (ongores, darabas). Dokidu (oxori) okidu, kidups. Kuxna oxoris elukidups. Gelakidups sirtis balaşani. Okokidu çita okotumale. Mejakidu oxori, bageni. Oxori mejvaxu do xolo mejakidu. Gejakidu ar boişi oxoris majurani boi geşokidu. Gexen, geşxer cas, tronis. Doxedun, dopxedur. Molapşer, molaxen (oxoris, odas, cixas, xapisxanas). Sanduşis molovoxuni bere. Molabşkoçi oxoris, molapxedur. Elaxen, elaxedun, neknaşala, zoğa pçicis mati kelagixedi. Gelaxen-gelaxedun (sirtis, penceres, ğocis) Golaxen, golaxedun gelaxunis, selanderis. Doloxen, doloxedun, onşules, qonas puci, koçi. Meşaxen, meşaxedun germas, şşafis. Noğamisa kulanepeş ortas goşaxen. Okoxen-okoxedun oxorcalespes. Okooşunap do berepes giari pçap. Gejaxuni kvinçi tis gjaxen, gejaxedun kvinçi tis. Gejoxun-gejoxedun koşis bere. Eşaxen, eşapxedu bagenis, tude, caş tude.

Goḡaxen-goḡaxedun miletiḡ ḡoxle, oxoriḡ ḡoxle. Elaxtu, elavulur, elulur jile, sirtis, emtis, Aliḡ oxoriḡa. Eḡavulur, eḡulun, jile sirtis, emtis noḡaḡen. Gelavulur, gilulun, jilendo, gemtis, Aliḡ oxoriḡen. Dolovulur, dolulun (Ḳuis, ḡalis). Meḡavulur, miḡulun germas (meḡaptaminon germas), miletiḡ doloxe. Moḡavulur, muḡulun, okotumaleḡen kotume moḡaxtu, germaḡen muḡaulur. Eḡavulur noḡaḡen. Goḡavuli, goḡulun, onḡules, qonas. Meḡavulur, miḡulun, mele, xincis, gzas. Meulur, nulun; komepti, komextu. Moulur, mulur, komopti, komoxtu, komulur, komulun. Evulur, yulun, kepti, kextu (caḡa, merdevenis, Ḳaldurumis). Gevulur, geulun (noḡaḡe, caḡen, Ḳaldurumiḡen). Govulur, gulun (zoḡaḡicis, sokaḡepes, koyis). Amavulur, amulun (oxoriḡa, odaḡa, mektebis), amapti Ḳomsomolis. Gamavulur, gamulun (odaḡen, oxoriḡen, mektebiḡen, koyiḡen). Mendapti, mendaxti. MoḲaulur muḲulun melendo, xincis. Mejoblji-mejolu, caḡen, selendereḡen, ḡociḡen, mijulu. Dololu (ḡalis). Mo mujamilape, mu mujulape, moḡaulur. Eḡaxtu (caḡ tude). Goḡonaxti, maḡkurinu do goḡonapti. UḲunaxtu.

Sarpulepeḡi notkvamepe, XḲala-Maraḡina 1946

102

Aya muḡeni ginon? UḲule gevulur. Qini Ḳai ren. Baraberi vulurḡit. “Baraber” Turkuli “birdem” xoloti. Bee, “bere” var. İpiḡmanen. Xḡe pintiḡi oḡḲomale ren. Uḡa dolikunaḡi var ipinten. Xḡe dolikunaḡi aḲra gapinten. Pinti porḡate gulun. “Eḡe”? “e, ḡeci” ḡumeri tkvala, ḡeci. Tigelakteri gulun. “Kibiri” Turkuli ren. Murman ḲaḲabaḡeḡ ḡili Arkaburi ren, nana muḡiti. Ḳkin “Ḳanḡxa, troni, Ḳulani” entepek “sḲafini, orḡo, bozo”, ḡkin “epḡopup” entepek “ḡaeḡopum” ḡkin “Ḳonḡḡi, manḡagere”, entepek “malte”, ḡkin “geobams, mskvacı, oḡarḡalu”, entepek “yobams, mskva”. RiḲḲapela na visterḡit, mamuliḡi. “Mamuliḡi”, “atmaca” Turkuli, mamuli mimino (“miminos mamuli”). “Mamuliḡi”. RiḲḲapela na visterḡit. Aḡo didḡinen na mamuliti dḡin. Emus Ḳai geḡap. Zori geḡap biga, guḡumḡgip do mendra uḡumer. Mḡima ḡaroni na iqveḡu, stvelis ḡolo kodoskidu. Dido mḡims. Ak, umonḡu, ekoleni ḡolo. Ḳolo lazui. Ḳkin ḡuḡa, entepek ḡapulan. Manguri qalis na gidumelan coḡoris. Mangurite na iqona, coḡori va lalups. Ḳaluiḡa, qona na ḡumelan. Aya okatun boḡdas. Oxokteri na ḡas okatun. Mo aḲater! Baḡka dulyas mo aḲater! Ḳamadaniḡi kiluḲati. Okaten. OnḲaḡinoni gexeda do onḲaḡina. GanḲaḡineni? Bere onḲaḡi. Puci nuḡumeḡaḡi, onḲaḡinap. UnḲaḡun, nunḲaḡun, muḲunḲaḡun, miḲanḲaḡun, miḡunḲaḡun, moḡunḲaḡun. Didi do ḡaḡu? Doḡaḡu mandarinas Ḳuḡxe gedu do doḡqiḡu. Oxori ḡkimiḡ didi ma va vore. Oxoris didimiḡoun. Didi skani so ren? MomḡḲomuri tiḲani, baḡḲani, mḡxuriḡ tiḲani, txaḡ tiḲani. Geni var, puciḡ geni mozari xoci mozmeri. Ḳuna: Ḳuna ḡunḲani coḡori. Ḳanci, Ḳuna Ḳaḡuti. Marḡis Ḳaḡu steri mot guitirap? Megreli: “mujams”, “osuri”, “diḡḲaḡi”, ḡkin: munde, Ḳulani, ḡiḲḡari. Diḡka va iḲanḲen, iḲvaten. Mḡipe-mḡipe oḲanḲu. Xorḡiti iḲanḲen, diḡkati. Noḡa mo uḡumert, ḡarḡi. Uḡumelan noḡa-ḡeheri. Noḡa ḡenḡri ren. Ak coḡori, Atines laḲi, laḲoḡi. Ekolen, tude zoḡaḡa gilen merdevenite. “Ḳoxea” cixa uḡumelan Ḳales. Meleni Sarpis kilise. Ḳxemurluḡis ren onḡamure kva, sopeli rḡeren. ḲiḲi xarḲa mḡipe, badepes aqveḡes. Xḡinepes utole maḡḲindi. Ḳauxi komovitvi. Ḳuvali Turḡe, Lazuri ḡurva, gamaktapḡes, tis na muitvaḡes, emus uḡumelan Ḳauxi. Niḡe bikta, muḲo fara, mundeḡa vikta. Tolepe kogeḡaxu, tolepe kodu. Tepsepeten muiḲalu dugunis, jindole lukuna malapu. Emuk meḡoru (ḲḲari, mja). Mexu lazui, leḡa. Ma amdḡa ḡeneri vore, Ḳai mutun. Qini maqu, Ḳuḡxe memaḡu. Babaḡas mutu va naḡven. Xḡiniḡi nosi ulun, mulun. Arteri musafiri oxorca moxtu-ya. Nosi gamaxtimeri miḡuḡu-ya. Didi mutu va maḡarapeḡu-ya. Mevludik uḡu: “am Ḳoḡi deli reni, mu ḡarups” guiktu. “Ho, ma deli vorḡi, si mu ḡiḡḲiḡu?”-ya ḡakaten. İziḡu do meḲailu. Am deli sole moxtu-ya, Lazuri na uḡḲiḡu, va uḡḲiḡu. Duzine ḡkimi re si. Ḳoxle ḡkimiti itkven. Lazuri duzine. Dunyaḡ ardis, ardi Turḡe ren. Dolonḡoni: boḡḲaten ḲḲari dḡin. Dolonḡonap do Ḳiḡine ḲḲari ḡas. ḲaḲa-ḡuḲa ḡeyis itkven. Maliti ren. Ḳereli puci, coḡori, malisti

uʒumert. Çereli jur perişi iqven, xçe do uça. Çaka-çuka dido turli. İxi Turkuli va ren, Lazuri. İxi gelagaŋu-ya. Koçi na izabunas oʒkurinute. İnci monepe na diliKidapan, emusti incili uʒumelan. İncepe miğuşes do Turkepe oğerdinapan. Doloxen ya koçi, ya puci doloxe ar soti. Mi ren, mi moxtu? Namuk giʒu? Nayak giʒu var. “Naya koçi” arasʒori Lazuri, naya leŋa, namu koçi. Hemuşi coxo ”emus coxons” Atinuri, Viʒuri. Mişi çili re si? Çili-kimoci. Çkimi kimoli oxorcak zoŋons. Kimolik zoŋons: çkimi çili. Mu kai çil-kimoci renan. Oxorcaci zoŋons. Aya mu ren? Omoksyura? Porça ʒipxeri noķepete mulinate, xçe iqveŋu. “Majurak” var, majuranik. Muķo ʒaneri re? İya naķo ʒaneri ren? Si muķo ʒaneri re? Ma muķo ʒaneri vore? Si muķo ʒaneri re? İya muķo ʒaneri ren? Naķo dġa ren Arkabuli, muķo dġa Sarpis. Karmaŋe ixiten na ikten. Muķo saati ren? Saatis muķo ren? “Naķo, oķo” Arkabuli. Muķo ginon? Muķonari ginon? Muķo na ginon. Tokisteri mçima. Mçapuş duguni: ar ķele mjora řas do majura ķele mçimtas. ʒas oķkapu, ʒaşi oķkapu. İya kodoloŋkoçu ġalis do mukti kodulunķapū. Eʒanķaŋineri, eʒanķaŋineri nulun-ya. Memsuŋa zamanis piʒarişi xveneri. Karaġaci pucis uķvatupt do pçap buŋka. Parvi dido na oķobġeri ren ar qas. ġazi giqvıt. ġazi xes diliKidapŋes ar altuniş ġazi, ar altuniş gverdi. ġoberi va ikipan, ġeciş ġoberi va ikipan masarite. Çuburi na oķoçıtupan, masari uʒumelan. Ndari dunya. Çuçulişeni xeçepa ndari ren. Taronisti itkven dari, kai şaroni ren. Dobala aya mçima ren, řaŋinepe şaronepe na tas. Do mçimas doba. Mʒudi va zoŋon, para va imxor mitişi. Kauxa geudġin. Bazi kotumes tis kauxa geudġin, toma. Bazis uġun duzi, bazis kauxa uġun. Kauķau Turçe ren. Çinçoşi lazui mçipe ren. Çveulebrivi lazui ren. Aya lazui na oķkvaʒina amus uʒumert, kau, kau. Třaġanis motvaleri şasinon. Tkvaʒas, va imşas. Kvanʒa ķeremidişi na ikipan. Leŋa zapan, doçupan. Dergi jur çeşidi; kupi, didis uʒumelan, çifas ķvanʒa. Bardaġi ķvanʒa va ren. Kvanʒa “tixis naʒarmi” dergiti, bardaġiti. Kiʒi kvaşi ren, ondişiti ikipan. Zamanis leŋaşiŋi ikiŋŋes. Vasili ķvinçi ren. Geonksi xçe uġun skani şuba steri, ġurpici uça-uça mexuneri. Çaka-çuka çifı itkven. Macacġati ešo ren. Macacġati çakaçuka ren. Basili do macacġa, mzeskusteri ķvinçaxi ķişiş doskidunan. Kvançaxi, mzesku, mçkiri, çereli çifı aureli-maureli. Çkemi imxors, qoqoreşi çkemi. Emuşeni brincişi ķvinçi ren. Kuķamřaxu va doskidun. Diķaşi ķvinçi. Simsiķoķari doskidun. ġinže ķudeloni ķvinçi ren. ġali do ġali gulun. Xçe ġurpici uġun, sariti goqven. Majura rengi va uġun, geosareps. Mskibus na uġun ķaiķi, lazui na dilibġen kvas. Caşi xonri ren. Tokite meķireli ren. Ginon yonçap, ginon geonçap. Mçxu meçamu ġinřaşi, kageunçap, mçipe meçamu ġinřaşi keunçap. Oraķaloni, xaro, modini. “Lazui na dolobġapan, iya modini ren, jin. Ukule ķaiķi, ukule xaro. Modini, ķaiķi, oraķaloni ķaiķis memʒxveri ren, xaro”. “Xaroşe na gextaşkule, modini ren. Modini Lazuri. Xaroti Lazuri. Omkirale ren. Omkirale, xaro, modini. Xaroşkule modinişa geulun”. Kremuli, ķromi Berźnuli, soġani Turkuli, şilya, ķarfi, Berźnuli. Toliķarķala mçxu toloni koçi. Karķala namu ren ġiçkini? Doginřarai qoqoresteri. Kotumek ķakanaps. Kaleri mgvaneri koçis na mutu va geoxeŋas. Tikina çifı ķalati. Kalatiş porma uġun. ġideli ġinže, qurzeni oʒiluşi, meiva oʒiluşi. Mʒxuli, şuka doginşara mʒxuli, doloxe iķuçanen, Aġuštoş. Mʒxul-ķalasapı ondis iqven, Çuruġayis iqven. Va iķuçanen. Didi ren. “Mʒxul-ķaişi va miçkin. Mʒxul-loqaşi mçxu mʒxuli. Mʒxul-batmani muşeni uʒumelan do mçxu iqven. Kaluri qonas na mtuti çumelan oķkobinuş yeris. “Karavisavitaa ġaketebuli”. Uʒumelan ķaluri. İlinķans navi do ġilinķans. Onķalaşe qona na pxaçkuġt. Yamaşiş ca goloodumert, amus uʒumelan onķale, leŋa na va gelaxtas şeni. Oraķaloni qonas gelauķidapt, ķvinçik lazui va işilas-ya. Kazyagişi teneke ren. Tenekeş jin ķerķeli douxvenupt, ķarfi gelauķidapt demiri, kva. Do ixi na barşas, tude ondi uxonupt, yelkeni do onķaneps. Amuşeni vuʒumert oraķaloni. ʒkamangana ʒķariş mangana. Mangana mu ren ġiçkini? Didi ca meŋķvatupt ar ķelendo. Mçxu doikipt. Keşapxuŋonupt. Majuraķele orta yeri cas kogeŋdumert ʒiʒiķonisteri. Qucis kva kogedumert. Ar demiri kogeoçķadupt. ʒķaris mançxa douxonupt. Manganas diliben. Mangana na ġiliʒinas, ʒķari kodiben.

Majuraķele manganaşı xe geaġen. Amuk sersi ikips. Nadiri va malen. Aya xvala mtuti do entepe omġinuşeni ren. Şamata ikips, omġinups. Onġamure baŗka ren. Xasanisteri koġi bŗiri. Xasanis nungaps, gamaķanķeri. Kanķuleŗi mutu oŗġiluşeni, moķanġinuşeni. Kanġari: daŗiŗ kanġari, lazuiŗi kanġari. Doruŗi uŗun. Kanġari va eŗaxtaŗi, lazuiŗi puskuli var iqven. Kanķeri lobia vuŗumelt. Mjareli lobia doloobŗapt do pŗkanķupt. Neŗi uķatupt do pŗkanķupt, lapirate. Donŗilaxup do doķankup. Dogoġkindinit ma tkvan. Ma domaġķindu. Doġķindineri voret. Mŗima var doba ren aŗi do mapxas idasinonan. Kai řaronis mapxa vuŗumert. Mtelis va uġkin. Kartapes va axvenen. Ma va miġku, va mixonu. Muġo renan, muġoŗi renan. “Canik vilaeti”, “ġanis olki”. “Ikidan gamomdinare Xemŗilebi ġanebs gveġoden, Aġarebi Lazi”. Oxoriŗi daraba doloġķireli řu. Amus uŗumerŗes Turkulat “ķurŗboŗazi” mgeriŗ qali. Eŗo řu ki, piŗari piŗariķala var nignapeŗu. Oŗķimuŗ vaxtis caepe kamaŗŗķit do piŗari var dilixu. Tito-tito eŗaiŗit do eŗote pŗķit. Noxene řu orŗiŗi usťapeŗi. Yusuf Memiŗiŗi, Tandilava Xemdi, Haķi Kaxiŗe (Karaxuseinoŗli), (Gubazi řu, Kaxaberi, aŗo zoŗonan), Kaxaber Vanliŗi, Mamia Numaniŗvili, Muhamed, Xasan Cevaiŗi, Kaķabaŗe Enver. Atinurepek: “hin so rŗi” ġkin: “si so rŗi?”, “so norŗi him?” Arkabuli “mun oren” mu ren. Muķonari ayłuŗi giŗun? Muķonari, muķo mteli ar ren. Vitoanŗ řaneris. Emuŗ baba maqu. Kimoceri ķulani. ġaliŗkani biġi ren. Kitxeri va ren. řana nulun ar nobetis, divixġinit. Kaŗuk ķudeli va geonŗaps emķata ŗeyepes. Lebi gaqven. Va meķvalu. Mutu va aġuns. Meķamalu. Meķvalu. Para na ukada. Oxorcalepesh dulya va iġoden. Ar qvas, xolo qvasunon. Mteli ŗeyi xe muŗite qvasunon. Puciŗa, kotumeŗa; giariŗa, onaxuŗa. Mŗxulis na goķirs mġabu. řeķo, mġaci. Dedaa! řabani pŗpuliŗ coxo geodvi. Nisaŗa ġkimi. Mŗxuriŗi ķorķola, puciŗi lazma. Selamun aleykum! Muķo tane mandarina giŗun, muķo, naķo. Va maŗarŗalen. ġumaneri giari. Oķanŗuronis viķanŗurt. Sarpuli ķulanepe. Sonuri re? Sarpuli vore. Pinŗķili ķonari piŗķina (ķulani, koġi) mŗķili ķaranadaŗisti uŗun, pinŗķuŗa. Bedigoġveri. řana bedi skanis! Mu gulu-ya ti buġkvi-ya. ġiġi ķveri mŗŗutxe ķveri, řutxe re mŗŗutxe. Mu re aya ġiġi ķveri ren-ya. Leila dogori, ķai ķulani ren! Razi geġaps. Var: oraŗķironik ranŗķalaps. Ti genġinel na va re. Oniķoni: oniķoni ġkimiŗa mevulur.

Sarpulepeŗi notkvamepe, 27-28 Kundura 1968

UREXI

103

Ķaraliŗi, Ķaraloŗli, Ķaraliŗe. Dabla gemaŗu xucis, saŗi ķuġxes. Kartuli do Lazuri: xorŗi, joli, şxeni, şxviri do ġxvindi, pŗiri do pŗici, quri do quci. “Megrelebi Lazebi arian, şvel droze Megrelebi Lazebi iqven, řoŗa ena gansxoba ak. Deda Tatruli ar iŗoda, gasŗinebden ver iŗqoda sŗorad. Lazistaŗi aris iseti soplebi, sul rom Tatruli ar iŗian, Lazurs laŗaraķoben. Xopa, Arhave ķarŗi laŗaraķi, Lazurad. Atina miŗruebuli”. Piŗeri, leri do geŗaŗaneri kapġia, ġiŗa piŗeri oxouktap do oktap, geoktap do dimġitanen do uķule imxor. Nunķu onķanaps pucik do imķorums giaris geoġķumers do xolo iŗoġķumers.

Omer Ķaraliŗe, 15.II.1968

104

“Marifeti, marifeti Frengiŗan, salŗanat, seldenet Aliosman, guzeli Gurciŗan”. Marifeŗi uŗun Sapranganŗetis, seldeneti ķulŗura Aliosmanis, silamaze uŗun Sakartvelos. Sulŗan Muradiŗ siŗqva.

Omer Ķaraliŗe, 15.II.1968

105

Sum şekeri kamelu žaşen. Arteği kodololu Turkepes. Arteği xolo Kurtepeş ubas. Arteği çkva Gurcepeş pıcis. Pıcis kodololu. İrixoloşen kai giari ikipan Sřambolis. Vaşingşonişen mulvan didi Koçepe do giari ek imxoran, Sřambolis. Gurcepes nena uğunan şekeri steri loqa.

Omer Karaliže, 15.II.1968

106

Oqoropuşi oxorcaşen ma oxovožonap. Ofidi okomžxveri uęun mzas. Uça ofiditen, uça toliten. Nunķu mskva. Kai boi uęun. Mçiþe şaten. Çxvindi mskva uęun. Xeepe mskva. Ğanci mskva. Dido maęali kai va ren. Mķuleti kai va ren. Mskva oxorcaşen oxovožonap ma.

Omer Karaliže, 11.I.1968

BATUMİ

107

“Sulava, Suleymanoęli. Zveli gvare çveni Mjavanaže. Albairak “asęie droşa” çemi şvili dađerilia. 15 mosaxlea qvela Albairak. Kizķule Atinaşia. Kiz “kaleşvilia”. Zoęas sum kra ren. Aşo, tude va ren. Emus Kizķule użumeran. Tamar mapaşi xinci. Dido ren Tamar mapaşi xincepe Lazistanis. Tamar mapaşi ķalepe, doloxveri. Xopaş, jile kilise ren doloxveri. Kidalepe na mexta do noķķeda kilise ren. “Zade da oęli. Tavis momžone tavadebi da aznaurebi zades iđereboda. Zogi oęli. Mamui oęli da Jordan oęli možinave xalxia. Lazitanis begebi arian. Xopaşiz arian, Arhaveşiz. Viže aris, ik begeebi iqven Xacişahinzade”. Zengins pasi ķapiki uęun. Gvarişvilobas pasi didi uęun. Milioneri rřas do bankiri emus am kai gvariş bozo va meçapan. Ti muşi možons. Meoresaž, ak uketesi ak zogs gvare. Kai şinaptes Mamui oęlisti do Cordan oęlisti. Muşi oxoriş gverdis žixe žveli uęuřes.

İlmi Sulava, 19.II.1968

ANAKLIA

108

Abduloęli Asie Xuseniş ķulani. Mendraşe domokimoces Azlağaşen Anarķiaşa. Nana-baba va miqounşu. Mendrani xtima va minşu. Koçepe çkinik, cuma çkimik mendraşe domokimoces. Saęluęi va bgori. Mteli şeyepe dido momiğes. Aman na mutu va minşu. Ar tutas odas molapxevi. Koçik na mżirařu, va minşu. Koçişe oncęore miçķiřu. Eçdoxutişi tarixis komomiqones Batumişa. Oxoris gamamiqonesşi, Koçepe çkimik do mati dido vimgarit. Meger koyi çkimişa na goviktafi ķismeři va miğuşeren. Batumis kovorşi vitoxut dęas Koçepe çkimiten. Ek nikaxi domixvenes. Anarķiaşe Koçepe komoxtes. Komomiqones Potişa. Masumani dęas Anarķiaşa komoptit. Komol çkimişi cumadiş oxorişa komomiqones Koçepe çkimiten birden. Maovrani dęas duguni domixvenes didi. Komomiqones oxori çkimişa didi duguniten, didi çandaten. Aman hiç mutu va miçķiřu. Ne Mengrelce miçķiřu. Neti Gurcice miçķiřu. Xvala miçķiřu nena çkimi Lazuri do Turkuli. Dido vimgarşi. Hiç va minşu Anarķia. Dęas Koçepe çkimiti ak miqounşu. Entepe mendaxtesşi, sağluği va bgori. Ama mu řa. Tişa na mogixtas, va qvaşi va iqven. Kodopskidi uķoçeli, yetimi, xvala yabancı yeris. Xvala cuma çkimi komoxtu oxorca do bereten. Otxo žanas ak orşes. Geri mendaxtes koyi mutepeşişa. Neti miçķin munepes sağluği, neti çkimi uķinan. Mu bęodi am sağluği. Aķo Koçepeşen gale. Ak

karġali va mulun aġo ċkimi cumalepeŝen. Neti ċkimi karġali nulun ċkimi Ķoċepeŝa. Kodopskidi xvala yabancı dünya. Ar cuma komiqoun ak. Eti va miqountuĶon na nosis kagamaviġi. “Çok ŝukurlar olsun”. Artimajuras da o cumak guri govundumert AnarĶiaŝi doloxe Asie do HaĶi zavalepe.

Asie Reizoĝli, 11.VIII.1960

109

“Nana ċkimi, em Ķai bozo domigori! “E skiri ċkimi, ma dogigorup. Aman ħaġi diqu na, ċkimdeĶele gaċĶinan. Ķai diqu na, Trangişen gaċĶinen”. “E nana ċkimi nana, mu iqven domoċila na!”. “Goċilap, skiri ċkimi, gaskedineni, vana?”. “Dovoskedinap, nana, domoċilaġi, vana”. “Goċilap, skiri ċkimi, nanas Ķia dvaqvi na. “Si na Ķai va gaqu na, nana-baba muşis dovoqvilapap”. “E skiri ċkimi skiri, miletik va gemaŝanan, vana”

Asie Reizoĝli, 11.VIII.1960

110

Ma mu dulya ħi? GopĶuĶxi ċĶumaniŝi. Kaevisele. NunĶu doviboni. Ti doviĶxoni. Puci mċvali. Kotumepes giari kopċi. Puci germaşa mendauċvi. Oncirepe kaebzdi. Oxori pkosi. Çumaneri giari ħi. Dolokunepe domnaxvi. Kodolovikuni. Kogevokidi. Utos kogepċi. Giaobaneri giari doħi, doħĶixi. Lobia ħĶili. ÇĶidi gebdvi. Kuvaliti dobċvi. Ondĝeriŝ giari meĶoolapi. Pucis giari douxveni axċamiŝeni. MĶika oxorcalepeĶala kodopxedi, dobĝarĝali. AĶi axċamineri giari doħi. Axċamis puci anċvaluŝi ren. Geni meĶiruŝi ren. ĶĶarepe momaluşi ren. Berepe obonuŝi ren. Berepe kodovonciri. AĶi mati kodovinciri. ArmĶika kodopxedi do radios dovusimini. Arto yatisi diqu. KamoviĶĶi dolokunu, kodovinciri. EĶo donoċĶinde oxorcas loqa-loqa kodomanciru. Oxoris dido Ķarabaluĝi voret: mtiri-damtireten, oxraskiri-oxrasureten. Pazla ezieti miĝun. Zavali oxorca! Helbet ċkimisteri baŝkati ren. Kimoli ċkimi hukumetiş dulyas iċaliŝeps. Ķai para mogaps, momimers para. Turli-turli porĶaluĝepe emiċopums. Zavali Ķoċik mu qvas! AĶo Ķoċi mute oskedinas!

Asie Reizoĝli, 11.VIII.1960

111

“Sica ċkimis dido kume uxvenaminon. KumeĶala txiri Ķaomeli do niŝeŝfeti meuĝaminon. Bureĝi, baĶlava, dolmaten birden meptaminon”. “Uu, gelini aĶo ŝeepo birdem konuĝaŝi, majuraŝa na niĶa, mu nuĝaginon?”. “Tekŝe sica ċkimi Ķai ŝas yokse, xolo vuxvenup do meumer”. “Si zengini re, gelini do numer. Aman ma mu meuĝa, mu ħa, va miċĶin”. “Mu ħa, xalaĝi skani, siti Trangik meĝiĶqvas!”. “Mu miċĶin dahaluk mutu va miĝun. Xe boşi va malen sicaŝa. Yokse motalepe dido monarĶu”. “Ar kamoĶaxti, gelini, oxorişa. Ar bureĝi do baĶlavaŝi kiri, şekeri, yaĝi ma komekċap. Do mendiĝi, doĶixi. Mendaxti do Ķulani skani do motalepe skani koĶiri! Sebabi skani ma domibaĝun”. “Komepti evladi ċkimiŝa, mota ċkimiŝa. Dido Ķai aĶones. Trangik goxelas. Evladepe skanis Trangik didi dĝa meĝiċas!”

Asie Reizoĝli, 11.VIII.1960

112

Çoroxiŝ mele: Kiziltopraĝi, Çarnali, Gonio, Kvariati, Kalendere. Sarpi moleni, Sarpi meleni, Noĝedi, Kokmiŝi, Azlaĝa, Bucaĝi, Xopa, Sundura, Mxigi, Xemŝilluĝi, Amċiŝe, Kisa, Arhave.

“Žqlebi: Mapažkari, “Tqešia”, Ğališžkari, Pančali, “Kranžit ro modis”. Gubirižkari “gubi kvia Lazurat is sapsea mudam. Kranžit gamodis” Germa: Paçati, Qomurženi, Sulfan selimiş germa, Oxvameş tepe jinjin Azlağas. Mçima na mçimas vaxtis, oxorcalepe nulunan oxvameşa. (E verane oxvameş xvama iqven, eşaxtit do domxvamat na, mu iqven. Ek na mextan oxorcalepek ixvamapan. Mçima komulun. Mçimaten dişolenan do oxorişa komulunan. Oxvameş xvama mtini iqven. Doloqolaşa biçepe ulunan. Dido řoroci do řvinçepe çopupan doloqala oforonce, germa, oxvameş tepe řala. “Xemşilepe gudas qvels aketeben, ak ar minavaxs”. Gudaş qvali: gudas dolopupan mja mçxurişi. Emuşi qvali ikipan. Qvali žkarişi minci ikipan. Yaylaşe giřanşi, dido şeyepe gimelan. Txa do mçxuriten řişiş oxorişa kagulvan. “Yayla yoli”

Asie Reizoğli, 11.VIII.1960

113

Xçini dixçinu. Badi dibadu. Kulani kimolişa mendaxtu. Biçi diçilu. Biçi oxorca muşikala başka yerişa mendaxtu. Badi do xçinik xvala kodoskides. Badi do xçini kokvakides. Xçinik badi gale geşkoçu. Ar dğas didi mçima komoxtu. Badis uğufu cumuşi oxori. Xçinis uğufu şinçxiş oxori. Badi komoxtu: “E, xçini çkimi xçini, ar opuşeşa kamomoçkvaşi!”. “Moxti, eçkvaderi, moxti!”. “E, xçini çkimi xçini, ar steğoşa kamomoçkvaşi!”. “Moxti, eçkvaderi, moxti!”. “E, xçini çkimi xçini, ar oxorişa kamomoçkvaşi!”. “Moxti, eçkvaderi, moxti!”. Xçinik badi kamoçku. Badik uřu. “E, xçini çkimi xçini, ar kodomonciraşi!”. Xçinik oncires yali, maķasi, lemşiten oncire dožigu. Jin ejarçalepe komejorçu. Mamuli okrebules komeşoxunu. Neķnaşa komextu do jin kva konuķidu, tude puciş lazma kogedu. Xçinik badi kodonciru. Badis mteli şeyi konažigu. Badi gamunkaşu neķnaşe. Mamulik nanķařu do toli kaeşuğu. Neķnas gamişuşi, tude geustu, jin ti nařu. Badis ti kvakvažku. Badik mteli dipintu. Mendaxtu ğalişa badik. Dovibona-ya, badik gelustu do dişkvidu. Xçinik miletiş gosperde “badi domaşkvidu-ya do doxedu do imgaru”.

Asie Reizoğli, 11.VIII.1960

114

Oxorca germaşa mendaxtu. Oxorcak puciş giari ikiřfu. Oxorca mtutik kanixiru. Mağaraşa kamiqonu. Oxorca ek uqounřu. Oxorcas giari amşkironuşi, mtutik mendiřu. Galeşe didi caepe konobažgapřu mağaras. Topuri mumerřu. Va çķomařuşi, baxuřfu mtutik. Oxorcas mtutişe jur berepe dvaqu. Gverdiş jin koçiş resmi, gverdiş tude mtuti, berepe aş tuteri diqves. Aži ar žaneri diqves berepe. Ar dğas mtutik kagamaxtu gale. Mtutis, neķna kodoskidu gonžķimeri. Oxorcak berepe kanaşku. Berepek nanas namgares. Oxorcak galeşe mağaraş neķnas kutuği konuđu do imřu. Koyiş yakinişa komextu. Oxorcak oquru kogeoçku. Mtutik omçopups-ya do aşkurinu. Koyiş koçepe kognu do mi ren, mi renan do řufegepe kaezdes do mendaxtes. Mendaxtesşi, oxorca řefeli kožires “si mi re do sole mulu-ya” do ķitxes oxorcas: “Ma asteri koçiş çili vore”. Oxorcalepek gožakiru gužižkes. Oxorcas komotves, kimik jin, kimik tude. Komuqones evladepe muşi va içines. “Kulanepe çkimi, nana tkvani vore, va gaşkurinan. Skirepe çkimi, mtutik miqonu ma. Ar ķardalate žkari domiřibinit, xura domibonit. Kodolomokunit dolokunepe çkimi. Uķule dopxedur do gižumert, ma muço mağodu. Aman mtutik va moxtas, řai doçvit, evladepe çkimi!”. Oxorcak doxedu do ak na pçaripe, mteli mileti kuķuibđu do miletiķala ğarğalu.

Asie Reizoğli, 11.VIII.1960

115

Taroni gekteri řu. Zori ixi barřu. Dido mřima mřimu. Ama majura dęas mjora diqu. Taroni ařř pazla řai ren. Mjorař toli geulun. Axçami diqu. Diseru. Tutaçxa, Taxaçxa ukuli gomoçřkondu, Umkeseri, mu miçku, Paraske, Sařafoni, Bjaçxa. “Mxida Lazurad Bařkoyi Tatrulad Azlaęas zevit”. “Hayde gelini, ar mskibuřa kagelaptat! Amdęa nobeti çkimi ren. Amseri ma domkup, çumani si domkvi. Guriř mkiri minon”. Borkomi řařř re. Ketebuli re, řařř mutun va re. Surmene, Xumurgani; Yomura, Trabgzani. “Trabgzans akit Lazistani. İkit řide bevria, magram aket Lazistanis ikit Turkistani. Beęlevani, Maradidi, Borçxa, Devskeli, Çxala. “Devskelidan rom modis Çoroxi, Borçxa. Beęlevani da Maradidři gadis. Devskelři ar aris Çoroxi. Çxala gverdir rçeba. Ar aris Çoroxi”. “Begi tavadia, aęa aznauri, Haři ependia. “Rizeři iset kalamans řekeravden rom řupls cobda. Rize řorřia. Trabgzani, Xopa řorřia. Limani řorřia. Ar řelavs zęva. Reidi řafara řorři, Rize Reidi iqo. Axla řorři unda iqos, Abuisla, řçalisupla. Abduloęli Azlaęa, Reizoęli Arhave, Pařlanže Bucaęi. Kelicoęli Bucaęi Soxtoęli Mgoni Xopa, Oksuzoęli Rize. Odabařoęli Bařkoyi, Sopaloęli Arhave; Alioęli. Tiķanoęli Çaesize. Molaoęli Arhave, Aęazade Xopa. Sopoęli Kurorřiř gzaze”.

Asie Reizoğli, 11.VIII.1960

OÇEMÇİRE

116

Badepeş do xçinepeş nenaşen işevigni Lazepeş ambari. Rizeş aşo Mapavre cveşi. Aşş Bazar coxons. Eem yeri Lazepeşi samepo şşu. Turkepek Mapavre hogeodves Mapavre, Mepevri. Lazepe Megrelepeşen çai renan. Muşeni? Lazikas Nokalakes samepo uğşu. Eşo Lazistanişa mteli Lazepeşi tu. Ukule Lazikak çai biçepe do çai şxenepe do koçepe koķobęu ar yeris askeri. Muşeni do başka xenşipek muharebe oğodasinşu. Mteli entepe mindiqonu Mapavreşa. Ek çumerşu muşi nşeri. Muşi nşeri koxoşonu. Lazepes Mapavres askeri uqounan. Samepo ek mindiğu. Muşi nşerik Acaraşen gza kanuçķiru. Lazika ek kodoskidu muşi askerite baraber, isa. Lazikas uşves: “si Muslimanuri rşmuneba kaezdi-ya, vana mteli askerite birdem ti migoçķirapt”-ya. Lazikak Muslimanuri rşmuneba kaezdu muşi askeriten. Ese igi: Megrelişi doloxe guşagoreli çai biçepe Lazepe renan. Paşinepe akonaşi kodoskides. Megreli do Lazi muço cumalepe şes. İya cveşeppek, badepek zoşonan. Paşulişi bereşen, paşulişi bereşen artimajuas uşumelan. Cveşeburi nena gondineri va ren xolo. Aşş Lazi, ağne moxtimeri Lazi ptkvat Çamçireşa (çkin Çamçire uşumelt) moxtas na, Çamçires Megrelepe dido renan. Turkepeti renan xolo. Oxorepe uğunan. Musafiri axçamdan Turkişa va nulun. Megrelişa mextas na, çai aşonen. Muşeni? Muşeni do nena arti ren do mcveş cuma muşi ren. Turki dişxiriten hepten mendra ren. Ar rşuneba ar uğunan. Oxvame ar uğunan. OdoTurki do Lazi didi mendra ren artimajuraşen. Rşunebate Arabi, Paşseli, Acemi, Kurti, Arnaodi-Albani rşunebaten cuma renan ama dişxiriten Lazi do Margali ar ren. Emuşeni Lazis, Megreliķala na şas, çai aşonen. Saerto Kortu ren ama nena ar ren. Raznişa va uğun. Adeti ar ren, pakluli. Turkiş adeti başka çeşidi ren. Çkini adeti Margaliş adetis nungaps. Turkuli va nungaps. Supta xalxi va ren. Kulfuroni xalxi, supta, ķuntxuř Turkepes va uğunan. Lazik Turkis ķulani va meçaps. Muhacirobaş vaxtis fuķara Lazik zengini Turkis ķulani meçu. Muşi koyişa na moxtu. “Si Turkis ķulani meçi”-ya do işişaşşes. Oncęore ren. Milioneri şşas na va meçaps. Fuķara Lazis meçaps.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

117

Lazuri cinsi. Çanoğlepeş ambari ptkvat. Cinsi gipaçebun, guşibğen. Çanoğlepe renan oş oxori, magalidan. Arteği ginže Koçi va rñui, Uzunomeroğli coxo. Çanoğloba kagundunu. Majura xolo ginže Eyubiş skua, Uzuneyuboğli. Saertot Çanoğlepe xolo renan. Ase Xopas renan Cordanoglepe, supta Megrelişen gokteri Lazi. Caķeloğlepe renan Viżes. Kai koçepe, zengini Koçepe. Mcveşi akolen xtimerepe renan, “caķeli”. Muşeni guşibğen giçkini? Zegni użumenan. Emus nungaps. Zegnepe ase igi: si topali re na, Topalxasani giżumelan. Si mçķadu re na, demirci Xasani giżumenan. Si sandalis, piluķas gilun, reizişi giżumenan. Sum cumalepe ar cinsişi ren. Arteği Reizoğli ren. Majurani Topaloğli ren. Masuma Karaxasan ren. Jureneçidovit žanas ukule çita berepes muşi cumadiş biçepe gundununan. Cinsi gundununan. Lazuri cinsi Turkuli řipit ren. Da xelebaşa, muşi řanişi siginżaşa vana topalobaşa. Cinsepe guikten. Ani ptkvat, muşeni Lazepes ordo muşi cinsi gundununan. Ptkvat. Ar koçis ovro biçi uqunřu. Baba duğuruşi mutepeş berepes mutepeşi babaş coxo kogedves. Ovrosti arteği. Pařuliş coxo ķartayik kogedves. Mtelis Osman coxo ase. Osmanepes xolo berepe dvaqves. Ovro Osman diqu. Ażi mutuşeni dulya diqvassı “Osmanişa meptaminon”. “Namuşa mextaginon?! “Pożxoroğli Osmanişa meptaminon”. Pożxoroğli ovro Osmani ren, ķartayis içinop ama “uça Osmaniş” arteği uça rñu do uça Osmani użumelan. Majurani topali rñu. Aşo guşugabğen cinsi, ukule art jureneçidovit žanaşķule, mutepeşi mcveşi cinsi gundununan. Fazlaluğış žegnite cinsi guikten. Zegni Lazuri. Kortuli žegli. Supta Lazuri siřqva. Şaķaşakaten muşi žegni, cinsi nakten: Uzunxasani, Uzunrecebi, saerto Çanoğlepe. Çanoğlepe Arhaveş doloxe dido renan. Ar koyi mteli Çanoğlepe renan! Pilargetis. Pilargeti raioni Xopa. Noğa. Maķriali Lazuri, noğa, noğedi. Abuisla-Azlağa. Orçi Arhaves koyi ren, Turkuli va ren. Bataloğli Turkuli cinsi mus nişnens giçkini? Batal, batil. Çikvani diçares Nikoloziş vaxtis. Çikvani qopena. Çikvanoba gabatilda. “Rusim rom žeiğa Batumi”. Kai cinsi: Bataloğli, Tantoğli, Çakiroğli. Sarpis sum cinsi ren kai. Meleti renan. Tantoğli va ren mele. Xopaş kezaş dinaxale řirveli tavadi Cordonia. Pařiosani xolo. Pařiosani xalxi renan Cordanoglepe. Noğedis Zvambaiepe xol renan. Tamam aya gamaķankeri.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

118

Koyişi didi muxtari. Koyişen didi nahie. Ekolen didi mudiri. Nahieşen didi keza ren. Didi ķaimeķami. Arabuli coxope ren. Emuşen didi ren vali, ese igi governaşori. Pilargetis muxtari iqven. Arhaves, nahie, mudidi iqven. Xopas ķaimeķami iqven. Emuşeni Lazeppek, mtelik Xopuri vore zoşonan, Xopaşe voret zoşonan. Atine, cveşi coxo Berženuli mospes, kagondines do ağanı coxo kogedves Bazari. Atine keza ren. Mapavre, mepeuri cveşi. Lazepesi ženři Lazepesi samepo, Kemaliş vaxtis Mapavres kalaki Bazari kogedves. Mapavres cveşi oxorepe renan. Tiş coxo gežiřu Mapavres. Oxvame? Oxvame Maķrialis ren. Ovro versi Sarpişen. Kilise Turkuli, oxvame cveşi. Resmepe va ren. Kvaşi şenoba didi ren. Ar koşes mağali xveneri uğun kva arti, eçidovit meşro. Edo oreķales (ardgilie). Çkimi tolit žirapeli miğun. Oxori çkimişi jile, Xacoğlişi opuşe yamaşi yeris didi şarabik kupi dolodğışu. Vit berepe doloifit, işaişit. Visterfiři, ek dolopşkobufit. Çkimi nandidik zoşonşu: “oş žanaş şoxle mtelik şarabi ese igi ğvini ikipterenan. Edo şuşterenan”. Kortuş dros nazirepi miğuru. Eşo dido yerepes žirapan kupepe, çeşidi şeepe.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

119

Azlağas Limaniş akole ren žoxle, en yakini Turkepeşi (Turkiş xes ren, ko) koyi. Ek renan Pařiloğlepe, sumeneç, otxoneç oxori. Andğati Pařiloğli uřumelan. Pařaş skualepi pařaş berepe řerenan. Muslimani žoneba, Muslimanoba geoçkeşkule muşi cinsi kodoskidu Pařiloğli. Ğoman pařuli skani pařa řu do aži andğa si xoca re-ya. Pařiloğlepe xocape řtes do Kosťoğlepe. Kosťoğlepe Kosťaş berepe. Pařiloğlepes ak dukanepe uğufes. Perřxeloğli Turkuli ase ragadana, ğarğalapan Pořxoroğli. Çkin qona miğufes. Coxonřiya qonas Maniaķeturi, Mania. Çakiroğli: çakiri toli çağana, çkini cinsi. Kelecoğli: cveři sasžori va řtu, ožinuři uğufes xveneri ozimale kile. Odo Kelercioğli, kile aķeteps, ikips koçi. Supta, paři Lazuri nena Arhaves ren.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

120

Lazuris Turkuli mişokaton do emuşeni Lazuris do Megrelepes nenas çita ganşxvaveba uğun. Ağani mutun řexniķa vara maşeriali vara mutuni na qvan, Turkik muşi coxo kogedumers. Muşeni do muşi alpabeşi va uğun. Uğufukona Lazuri coxo gedumertu. Beşoni xom va ikiştes. Keşişxeni Lazuri, “velosişedi”, kvamçaru “pankari”.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

121

Cveřeppek zořontes. Maķrialis Çaneti qona re. Žķariř mele ar ķuntxu. Lazuri Çani mus uřumelan giçkini? Çkimi cumadis xoci uqounřu. Xoci na qvaran dromikuleri, sum žaneri, otxo žaneri coxi na qvaran. İya xolo pucepes gotxozun. Çani ren-ya. Lazi tamam Gurci va ren. Çani gverdi xoci ren. Gverdi ķuro. Çani ķuro va re do xolo xoci va re. Lazi xolo mteli Gurci va ren. Çaneti qonas beki amķata xoci noçķires.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

122

Lazepes doloxe mu ren kogiçkini? Supta Lazi cinsite oxoižonen. Cordania, Zombaia, Çikovani Gurci ren. Supta Gurci mindaxtu. Koçi dvaqvilu. İmşu Lazepes. Ek diçilu. Diqu Lazi. Turkepe içalışeşşu zengini koçepeķala. İçalışeşşu aylukçi. Dirdu bere. Diqu Lazi. Lazış ķulani komeçes. Trabuzani, Xopař işo eski Trabuzani mteli Gurcepe renan. Arteği Lazi va mişokaton. Xopařkule iqven. Vižeş ařo, Atinaş ařo. Gurcice ğarğalapan. Xopas Megrelce, Gurcice, Abazaca ķartayis uçkinan. Cveři vaçarepes mtelis uçkinan. Metutunepe içalışeşşu entepes uçkinan. Aži si Xopařa ida na, Gurcice oğarğaluş koçis oş kožirop. Kimis nana oqoun. Akoni naşxovrebi ren.

Xasan Naraķize, 22.VIII.1960

123

Mteli oxorepe Niķoloziş dros. Gorsaveři Lazışı řtu Karaxasaniři. Enķavede ķunťa Xusenışı. Baba Axmedoğli, çiçe Xuseni. Muřeni do ginže Xuseni xolo řtu. Çamçires kvaş şenobape gverdi saxevari Lazepes renan. Biliardni Lazışı cveşi sudia Lazepes. Margalepe xolo sanaia do çiçia vaçarepi. Turkepe řabaķa, tutunis içalışeşşes, zoğas ğufes. Zoğate řu. Omalu, momalu, sakoneli mteli zoğate řu. İya azriş koçi va ren. Ma mitxani va vorşi Megreli, Gurci,

çkimi koki solen moxtimeri ren, miçkiñasinon. İlapatxeri Koçi, elupatxuns pãpuli muşiti elapatxeri Koçi ðu.

Xasan Narañize, 22.VIII.1960

124

Sñambolişã, Polişã. Lazuri Poli coxons. (Trabuzani Turķçe, Lazuri Tramñra). İrizuli, Tramñruli Polişã vana başka Turkepeş şeherepeşã na idan, entepes Lazi uñumelan. Terñtoria Lazişã, em yerepe Lazişã na ren şeni. Lazi va ren, Turki ren. Lazuri va uçkin. Lazi va ren iya. İrizuli ren. Ama Turkepek İrizulepesti Lazi uñumelan. Apxazetişen ar Koçi başka, Gurcistiñişã idas na, Rusetişã idas na, Abaza uñumelan. Arñaşeni, Atina, Arkabi do Arñaşeni ekole iqvasinon. Lazuri daha ondi ren, mskva, Lazuri va ren. Xaxolisteri. Txas “şuroni”, onñules “livadi”, çoğoris laķi”. Çkinkele meli va ren Turki, Tilki Turçe. Kañiri Turçe, Lazuri coxo va uğun. Monñkori, yapağı Turkuli.

Xasan Narañize, 29.VIII.1960

125

Mamioğlepe Xopaşeni Aliriza beyi do Reuz beyi. (Aliriza coxo, beyi-begi gurapili Koçi). Aliriza beyi palkoniķi rñu binbaşı. Uķule Kemaliş muharebeş vaxtis generali. Paşã nokt. Diçoduşķule, Kemalik doqvilapu. Uķule Aliriza beyiş cuma Reuz beyi. Emuk emuşen Kemali aşkurineñu. Muşeni do cuma muşi na Kemalik oqvilapuşeni. Cuma muşi deli Koçi rñu. Majurati moñamles. Lazişã didi Koçi va ordapan. Azlağeşen xolo rñu. Cveş ambari ren. Xasan Şevķeti ğuraşã muşi koyiş gale gamaxtimus izni va uğñu. Muşeni do Lazi rñu do noseri Koçi rñu. Kitxeri Koçi rñu. Dunyaş ambari uçkiñu. Mepeşi Kainoba-pañinoba uçkiñu. Eķo noseri Koçi ðu muk. Muşi bere elapatxeri rñu. Ugamaqazu. Gamaqazeri aya ren, aya ugamaqazu.

Xasan Narañize, 29.VIII.1960

126

Paras geçareli uñumelan Lazepe. Para Turçe. Lazişã para guñuğasinon Lazişen. Ama dido Koçepe renan do va atkven. Paras coxo va geadven. Mutuni? Ek Turkepeti iqvenan. Başka Koçepe iqvenan do koxoñonapan. Emuşeni geçareli uñumelan. Geçareli ğiğuni?

Xasan Narañize, 22.VIII.1960

127

Am çumani eyselişi, neķna var gomanñu. Majura oda ğaperis kamapti. Kuçxe kogemanñaxu. Skireli va rñu. Neķna gomñki do eşoten gamapti gale. Uķule puci domçvali. Kameaşkvi gale do uķule başkak mendoçu. Uķule çuçulepes giari komepçi. Berek domicoxu kogoķuñxu da, uķule kelavinciri do kitabi vuķitxi beres. Uķule keviseli. Beres kodolovkuni. Ar şakani mja kogeubi do bağışã mendviqoni. Moptişi, genik kaniñķereñu do igzalareñu. Kaniñķvidererñu “meiñqviña”, kaniñķerñu “moazro”. Ğalişã, ğaliñga vidi. Bgori do va bñiri. Moptişi, ak konkşişi opuñes kodoloxerñu. Komevoķiri ek. Ustapes vuñvi ki: “komendamiñķedit genişã!”. “Kaı”-ma, miñves. Çkva mu miğunan-ya dulya-ya çkin. Uķule jur ejarçapule, mompinali onaxuşi miğun do mnaxvaminon. Emuk naxvasunon. Uķule forķa mejaçuşi miğun. Gadava ķeto unda. Do vçaminon. Saañi otxo magaraşã vidaminon. Pañi ðaronişi oşkurinoni va ren. Pañi koçişi gaşkurineñas!

Gulizar Naraķiže, 16.VIII.1960

128

Ma vore. Si mi re? İya mi ren? Aya mu ren? Çkin, tkvan. Emuk dođarđalu. Amuk dođarđalu. Enteppek dođarđales. Baba, cuma, da. Da do cuma voret. Çkimi bere. Bozo ekole uđumelan, çkin kulani, biçi. Kai nena ren Arhavuli. Atineři siťqva va miçkin. Mexeniķi Arhaveřen em kele ren. Arhave-Arkabi. Çkin Arhave, Arkabis Arhavelepe tkumelan. Çkimi bere didiřeniti tkumeran do çitařeniti. Jiriti arti ren. Evladi? Tkumelan evladi. Çkimi evladi. Kvaxulođli Anaķlias. Arhaveř işi. Skiri çkimi evladi. Mota, motař mota-motař bađana kařiru. Puciři mota, řxeniri, kotumeř mota var. Kotumeř çuçuili. Çkini gvarti tu, ođliřa midartes Çakirođli.

Henife Naraķiže, 16.VIII.1960

129

Çuçuilepe okotomales molovoxunap. Çumanişi giari meççap. Oxouşkumer. Hei, hei, hei yamo, yamo hemo, yamo he. Lazuşi xaçkupşaşi, bozope ibiran do lazurı molupan. Andđa kotumepek markvalepe kogesku. Amseri gelauştaxup do vimxor şuşa-şuşa đomuten. Makvali ovimxor. “Si Lazış gamanarçi rek”. Margali, Lazi do Kortu arti voret. Koxogamçķit, doğaqoropit do aği nulun! Dido merali miğun, si na nulun! Kai gurite gixtimuşas. Tiş keyfite ida!

Fadime Çanoğli, 17.VIII.1960

130

Zuğaşa feluķa gelonçapşan vaxtis, felengi eğudumelan. Felengi feluķas na eğudumelan. Zuğaşa kelonçapan emuşeni. Va alen. Muperi nomskun Lazuri. Çķaderi đarđalaps.

Kuķla Çanoğli, 17.VIII.1960

131

Ase vidat çxomişa. Çxomi oşçopat. Oxorişa miviğat. Dopxarat, dopağat. Ukule cumu komeççat. Ukule dopşağanat. Okopxedat do isa pççkomat. Tuşa mçķidi kepatxi. Supras kogefaxi, mele-mole kodopxedat do isa oşçkomat.

Aķip Azaķođli, 17.VIII.1960

132

Mççapuk kotume okotumaleşe kamoğişonu do mendiqonu germaşa, dobundđolu do oçķomu.

Aķip Azaķođli, 17.VIII.1960

133

Oxomçķinapan atmaca, ogurapan. Guiqonop eşo-aşo do oxomçķinapan atmaca. Koçik oxomçķinaps atmaca. Ukule atmaca çopasunon. Koxumçķinaři ořriķe çopasunon. Ořriķe “çqori” ren. Aği atmacaşi dulya diçodu. Mskibu, karmaşe Arkabuli. Margali do Kortu do Lazi

arti ren. Lazi umosi Kortuş gareşe ren. Gobi Margaluri sarğa ren do Lazuri çkini. Xopuri Lazuri gobi.

Şukri Esukoğlu, 6.IX.1960

134

Atmacak k̄varis k̄itxu. “Muķo žanaş skidala giğun?”. Użu ki k̄varik, użu: “sumoş žanas”. “Mu imxor ki sumoş žanaş skidala giğun?”. “Leşi vimxor”. “A, si muķo žanaş skidala giğun?” k̄itxu k̄varik. “Ar žanas”. “Si mu imxor ki, ar žanaş skidala giğun?”. “Ma leşi p̄čkoma do sumoşi žanaş skidalaş qopumuş, taze xorzi vimxor do ar žanaş skidala maqvas”.

Muşapa Acaraloğlu, 8.IX.1960

135

Xoca Nusredinik k̄ulani muşi žkarişa oçkumerfuşi, dobaxu. “Baba, muşeni mbaxup?” użuşkule: “surahi va řaxa”-ya do. “Daha va p̄řaxi do muşeni mbaxup?”. Dořaxaşi mu paida ren na gbaxa!”

Muşapa Acaraloğlu, 8.IX.1960

136

Paçatiş xorzi mkiriten ikipan. Ti dogibupan. Ukule mçipeş mkiri yağiten çiçamiten k̄romiten doxrakupan. Ukule emus žkariş dolobğapan do dogibupan. Do m̄žika cumori kuķatupan.

Muşapa Acaraloğlu, 8.IX.1960

137

Lazi do Megreliş şkas. Bere do baba rtu Laziş k̄iniazi do muharebeş vaxtis baba muşi teslimi dvaqu. Lazepo renan Laziş k̄iniaziķala na doskidespe. Megrelepe renan k̄iniaziş biçiķala na imtes muharebeş vaxtis, ķabğas vaxtis, oras.

Muşapa Acaraloğlu, 8.IX.1960

138

Çkini mcveş koçep p̄puliş p̄pulik Acaras alişverişi iķiptu. Acarlepeteri qucis mendili elakideri muişu koyişa. Miletik “Acarali komoxtu. Acarali komoxtu”-ya do heşoten kodokidu Acaroğlu, Acaralişi. Lazuri oçaru, oķitxu va miğuşeşeni. Çkin Turkulo p̄çarupşit, viķitxupřit. Miřriķati (nufusiş karşali) Turkepek momçapşes do Turkuli p̄çarupt familia gemižinan. Çkin miletik artikartis Lazuri Acaralişi, Selimişi, Xelimişi vużumert. Çanoğlu-Çanişi.

Muşapa Acaraloğlu, 8.IX.1960

139

Kai Lazuri uçkinan Vişes. Arkabisti xolo. Titi! Coğoris, laķotiş mtelis. Hem! Pucis. Şya! Kotumes. Koşele baba muşişi bere va ren, başkaşi. Oxorcas bere dvaqu. Baba va uçkin. Koşele neži monçapeli va ren do koşele ren. Kamuinçu ķaķali ren. Megiğuras! Koloķobos moçķoda! Si gencluğite va izğa! Gencluğis ğura!-ya. Luķumxa doştaxat do ķişişeni

dovoxominat do kişis çorbaĳala pçat. Muruna zoĳas doloxen. Zoĳaş ğecis delpina coxons. Kapça dopřaĳanat! Źxukuburi ĳai ren. Buĳkape uĳun. Źĳariş kinaris çans. Źxukuburi dopřilat. Kapça-gefaĳanerikala dopxedat do pçĳomat! Arkabuli ĳoçepe mukoti ĳitxeri řan, akřenři řiveten beli ren, Arkabuli na ren. Kandara? Si kandara ĳoçi. Kandara var. Si xaivani ĳoçi! Elaĳideri ĳoçi. Osuri? Osure var. Çĳin oxorca uřumelt. Komři koyis osuri uřumelan. Margali kvaten kva řapuliři isteran. Lubu ren papa steri (luĳi). Nuska dolobun alis, xes, ĳuçxes. Zurmexi dopçĳorat pucişeni. Kişis pucis pçat. Note yaĳli ĳeři, meřaxaşĳule, note. Çamiři ĳeři note ren. Lazuriři řaşĳunari dopat do opçĳomat. Çipe lazuri çarma kudi dopat. Dopřaĳanat. Źinřaři ĳinçi. Gunže ĳudeloni. Źĳariş kinaris dido puçepes yanis doxedun. Kudeli onĳanam. Gořovobur toĳiş řimas. Troni muĳi do kodomoxuni. Baĳis pucis komeokiri. Geni eřauçkumer do bja pçvalup. Şĳvitdamari pupulis muitumelan do txomuri gamulun. Si bandaleri nulur! Ma xoroneri-xoroneri mevulur. Çxomi přaĳanaminon do pçĳomaminon. Eĳo dido mot barbalap. Amot-amot ĳarĳali! Eger nosi va ĳiĳun na, ma çıra komendomřĳedi! Nosi gogurap, ĳinon na. Va ĳinon, gza skanis naçoni! Bardis tipi govokirat. Kişis xaivanişeni lazimi maçvenan. Didi mtviri domtums. Uĳule va mařirenan. Baĳus lazuri molobĳapan. Donçxvaranři, baĳus molobĳapan. Doxomaş vaxti maĳaza. Abazape tis geitumelan başluĳi ĳişis. “Oxoris mu gegitun?”. “ĳeremidi gemitun”. Daçxiri kodogzapan. Tava, tava kogedĳipan daçxiris. Qurżeni dořilupan. Dořilaxupan do pęmezi ĳibupan řavate. Naçoni do çari! Megreli do Lazi, Lazi Çani va reni?

Oçamçirelepeşi (Xopurepeşi) notkvamepe, Maraşina-Ştaroşina 1960